

โครงการพระเมตตาสมเด็จพระเจ้า

ครูเจ้าฟ้า... ครูผู้สร้าง

ถอดบทเรียนการทำงาน
ครูเจ้าฟ้ากรมหลวงชนธิดาสาธิตนรินทร์

ครูเจ้าฟ้า... ครูผู้สร้าง

ถอดบทเรียนการทำงานครูเจ้าฟ้ากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ดำเนินการโดย มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๘๐๐๐-๐๐-๗

พิมพ์ครั้งแรก พฤษภาคม ๒๕๕๘

จำนวนพิมพ์ ๑,๐๐๐ เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์
มูลนิธิสยามกัมมาจล
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
สำนักงานใหญ่ อาคาร Plaza East
เลขที่ ๑๙ ถนนรัชดาภิเษก แขวงจตุจักร
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ ๐-๒๙๓๗-๙๙๐๑-๗
โทรสาร ๐-๒๙๓๗-๙๙๐๐

ที่ปรึกษา
คุณปิยาภรณ์ มั่นพะจิตร
คุณธาดารี ลิขนะพิชิตกุล
คุณวัชรมงคล เบญจธนะฉัตร

บรรณาธิการ
คุณรัตนา กิตติกร
คุณรณชัย ไตรรักษาสกุล

จัดทำเนื้อหา ออกแบบ
และควบคุมการผลิต บริษัท คิดค้นคว้า จำกัด
๕๗/๓๕๗ หมู่ ๑ ต.บางบัวทอง อ.บางบัวทอง
จ.นนทบุรี ๑๑๑๑๐ โทรศัพท์ ๐-๒๒๗๐-๑๓๕๐
e-mail : kidkonkwa@gmail.com

พิมพ์ที่ บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด

คำนำ

ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ได้ร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการพระเมตตาสมเด็จย่า ในการดำเนินโครงการรางวัลครูเจ้าฟ้ากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๒ จนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเชิดชูเกียรติให้กับครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ในถิ่นทุรกันดารด้วยความเสียสละในการบ่มเพาะพัฒนาเยาวชนของประเทศให้มีความรู้ มีทักษะ ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีพจิต รวมถึงธนาคารยังได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิสยามกัมมาจล มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๕ ในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้กับครูเจ้าฟ้าฯ ที่ได้รับรางวัลทุกรุ่น เพื่อมาพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเปิดโลกทัศน์ร่วมกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบของการถอดบทเรียน หรือการเติมเต็มความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ใหม่ๆ ร่วมกัน เป็นแรงเสริมส่วนหนึ่งที่จะทำให้ครูสามารถพัฒนาศักยภาพและกระบวนการทัศน์ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ดังเช่นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของเครือข่ายครูเจ้าฟ้า รุ่นที่ ๑-๖ ซึ่งจัดขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๗ ครูเจ้าฟ้าฯ ได้รับการเติมเต็มความรู้ผ่านการทดลองปฏิบัติการเรื่อง **การคิดเชิงเหตุ-ผล (Cause-Effect)** ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการศึกษาให้เกิดปัญญา และเรื่อง **การคิดเชิงระบบ (Systems Thinking)** ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนแบบโครงงานฐานวิจัยที่ใช้ระบบเหตุ-ผล เพื่อให้คุณครูได้นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อฝึกนักเรียนให้มีทักษะในการคิดวิเคราะห์หาค่าเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑

นอกจากนั้น ในแต่ละปีมูลนิธิสยามกัมมาจลยังได้จัดทำ**หนังสือถอดบทเรียนการทำงานครูเจ้าฟ้าฯ** ขึ้นเพื่อเผยแพร่สร้างการเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างให้กับครูบุคลากรในหน่วยงาน หรือองค์กรด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาเยาวชน ตลอดจนผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไปอีกด้วย

หนังสือ **“ครูเจ้าฟ้า...ครูผู้สร้าง” ครูรุ่นที่ ๖** เล่มนี้ เป็นการนำเสนอบันทึกชีวิตจากครูเจ้าฟ้าฯ รุ่น ๖ ทั้ง ๙ ท่าน ที่ได้นำเสนอประสบการณ์ชีวิตและการทำงานของตนเองในการสอนเด็กให้เป็นคนดี มีสัมมาชีพ พึ่งพาตัวเองได้ ธนาครหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เรื่องราวของครูเจ้าฟ้าฯ ทุกท่านจะช่วยสร้างแรงบันดาลใจ ปลุกพลังฮึกเหิมให้กับคุณครู และผู้เกี่ยวข้อง ได้นำไปเป็นข้อคิด และประยุกต์ใช้ในการทำงานสร้างเยาวชนที่มีคุณภาพ และมีชีวิตที่งดงามสมดังปณิธานที่ตั้งไว้ต่อไป

ธนาครไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

สารบัญ

เราต่างเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน	๖
ใครคนหนึ่งจะทิ้งอะไรไว้เบื้องหลัง	๒๓๐
ฝัน...ที่เป็นจริง	๓๘
กลไกประสานงาน กาวประสานใจ	๕๓
“ใจ” สู้ “ใจ”	๖๖
ทางเส้นทางเพื่อคนรุ่นหลัง	๘๔
จากผู้รับกลับมาเป็นผู้ให้	๑๐๓
คุณธรรมนำความรู้	๑๑๖
พัฒนาตนเพื่อพัฒนา “คน” อื่น	๑๒๘

เราต่างเป็นส่วน
หนึ่งของกันและกัน

ครูจิตติกานต์ บุญหนุน

ครูอาสาสมัคร ศูนย์การเรียนรู้
ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง”
บ้านห้วยปูหลวง ตำบลยางเปียง
อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

“สมัยเรียนสนิทกับครูมาก เราารู้สึกว่า
ครูดีกับเรา คอยสอน คอยชี้แนะในเรื่องดี ๆ
ก็เลยมีความฝันอยากเป็นอย่างครู
อยากสอนคนอื่นให้มีอนาคตที่ดีขึ้น”

ในช่วงชีวิตของคนคนหนึ่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย
หลายเหตุการณ์เกิดขึ้นโดยที่เราคาดไม่ถึง หลายเหตุการณ์พาเราไปยืนในจุดที่
ไม่เคยคาดคิด ชีวิตของครูจิตติกานต์ บุญหนุน ครูอาสาสมัคร ศูนย์การเรียนรู้
ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยปูลวง (ศศช.ห้วยปูลวง)
ตำบลยางเปียง อำเภอมวกก่อ จังหวัดเชียงใหม่ ก็เช่นเดียวกัน

จากครูศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในเมือง จัปพลัดจบผลกลายเป็นครูคอย
จนไม่อยากจะกลับเข้ามาในเมืองอีก ความเป็นครูของเธอเริ่มต้นจากความผูกพัน
ในฐานะลูกศิษย์ที่มีต่อครูจนสร้างสายใยดึงดูดให้เธอก้าวมาเป็นครูตามฝัน
บทบาทหน้าที่ของครูจิตติกานต์ในตอนนี่คือการสร้างสายใยความผูกพันใหม่
แก่นักเรียนของเธอ ด้วยความรักเหมือนอย่างที่เราเคยประสบมาก่อน

“สมัยเรียนสนิทกับครูมาก เราารู้สึกว่าครูดีกับเรา คอยสอนคอยชี้แนะ
ในเรื่องดี ๆ ก็เลยมีความฝัน อยากเป็นอย่างครู อยากสอนคนอื่นให้มีอนาคต
ที่ดีขึ้น”

เส้นทางที่เลือกเดิน

เริ่มต้น ครูจิตติกานต์ยังไม่เข้าใจเหมือนกันว่า การศึกษานอกระบบคืออะไร
แต่ด้วยความฝันอยากเป็นครูดั้งแต่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เธอจึง
สมัครสอบเข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สาขาการศึกษานอกระบบ
ด้วยความอยากรู้ อยากเห็น

“พอได้เข้ามาเรียนจริง ๆ ก็รู้ว่าเลือกไม่ผิด เพราะเป็นสาขาวิชาที่มีประโยชน์”

ครูจิตติกานต์อธิบายให้ฟังคร่าว ๆ ว่า สาขาวิชาการศึกษาชั้นประถมศึกษา เน้นเรียนเพื่อมาสอนผู้ใหญ่โดยเฉพาะ เนื้อหาไม่ได้เน้นการสอนเด็กตามระบบทั่วไป ดังนั้นกระบวนวิชาที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง คือ วิชาจิตวิทยาผู้ใหญ่

“ผู้ใหญ่จะมีความเป็นตัวของตัวเอง นักเรียนบางคนอายุมากกว่าเรามีประสบการณ์มากกว่าเราอีก ให้เด็ก ๆ อย่างเราไปสอนเขาอาจจะไม่สนใจ ดังนั้นเราต้องเรียนให้รู้เขารู้เราจะได้รับมือกับสถานการณ์เฉพาะหน้าได้”

ด้วยหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ฝึกงานก่อนเรียนจบ ครูจิตติกานต์จึงลงพื้นที่ทำงานจริงในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแม่แจ่ม จากประสบการณ์ทำงานทำให้เธอยิ่งเข้าใจระบบการศึกษาออกโรงเรียนมากขึ้น เธอบอกว่า การทำงานภาคสนามจริงแตกต่างจากการเรียนอย่างมากเหมือนหนังสือคนละเล่ม

“ตอนเรียนเราเน้นสอนผู้ใหญ่ พอไปฝึกงานในศูนย์มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ก็ค่อย ๆ เรียนรู้ ปรับตัวให้เข้ากับเด็ก แต่เพราะมีความรู้ด้านจิตวิทยาผู้ใหญ่มาบ้างแล้ว เราก็เอาพื้นฐานความรู้ที่ใช้ได้มาปรับกับเด็ก”

จุดเปลี่ยนของชีวิต

ประสบการณ์การฝึกงานสร้างจุดเปลี่ยนในชีวิตให้เธอ เมื่อทางศูนย์ฯ กำลังจะเปิดรับสมัครครูประจำศูนย์ฯ พอติ ครูจิตติกานต์จึงสอบผ่านเข้ามาได้ไม่ยาก เพราะได้ผ่านการทำงานภาคสนามมาแล้ว

ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแม่แจ่ม นอกจากหน้าที่สอนตามปกติแล้ว ครูจิตติกานต์ยังเป็นผู้ประสานงานติดต่อสื่อสารกับครูอาสาสมัครอีกด้วย

“บนคอยการติดต่อสื่อสารลำบาก เรามีหน้าที่ประสานงานเวลาได้รับแจ้งข่าวสารในกรณีฉุกเฉิน หรืออาจมีความต้องการบางอย่างให้เข้าไปช่วย เลยได้รู้ว่าบนนั้นมีครูน้อยมาก”

ครั้งหนึ่งเมื่อมีโอกาสได้ลงพื้นที่ไปเห็นความเป็นอยู่ที่แสนลำบากของชาวบ้านและครูอาสาบนดอย แทนที่จะเข็ดขยาด ครูจิตติกานต์กลับเปลี่ยนความคิดอยากเข้ามาเป็นครูอาสาเพราะอยากช่วย

“พอดีเป็นจังหวัดที่ทาง กศน. จังหวัดรับสมัครครูอาสาในระดับวุฒิ ม.๖ ก็สอบเข้าไปดู แล้วก็ได้”

ต้องบอกว่าครั้งนั้นเป็นการตัดสินใจครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิตของครูจิตติกานต์ เหตุผลที่ทำให้เธอเลือกไปต่อเพราะอยากวัดศักยภาพของตัวเอง

พอประกาศผลออกมาได้ไปอยู่อำเภออมก๋อย ซึ่งเป็นพื้นที่ห่างไกลมาก เราก็คิดหนักว่าจะเอาแบบนี้จริง ๆ หรือ ทำงานที่ ครช. อยู่ประมาณปีกกว่า รับเงินเดือนวุฒิปริญญาตรี อยู่ในพื้นที่ที่มีทุกอย่างพร้อม มีความสะดวกสบาย แต่ครู กศน. รับเงินเดือนแค่วุฒิ ม.๖ ความเป็นอยู่ก็ลำบาก

“ไม่ถอย...ต้องลองดูสักตั้ง อยากรู้เหมือนกันว่าเราจะไปอยู่แบบนั้น ได้หรือเปล่า ภาษาชนเผ่าเราก็ไม่ได้ บนนั้นไฟฟ้าก็ไม่มี” เธอให้ข้อสรุปกับตัวเอง

อาจเป็นเพราะครูสุจิติกานต์จินตนาการภาพไว้ถึงความเป็นอยู่ที่ลำบากอย่างแสนสาหัส พอไปถึงสถานที่จริงครั้งแรกกลับตรงข้าม ทำให้เธอมั่นใจว่าตัดสินใจถูกแล้วที่มานี่

“พื้นที่อ้อมกอดกับแม่แจ่มไม่ได้ต่างกันมาก สภาพแวดล้อม บริบทชุมชนก็คล้ายคลึงกัน แต่ที่ขาดแคลนมากก็คงจะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ พอเข้าไปอยู่ไปเห็นสภาพชีวิตของเขาแล้ว คิดว่าเราโชคดียังเกิดมาอยู่ใกล้ ๆ ในเมือง เด็กบ่นดอย (เผ่ากะเหรี่ยง) กางเกงหรือเสื้อแทบจะไม่มีใส่”

ให้ก่อนแล้วจึงได้รับ

บ้านแม่ตื่น ตำบลแม่ตื่น อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ มี ๒๐-๓๐ หลังคาเรือน ตั้งอยู่บนพื้นที่ทุรกันดาร ทั้งหมู่บ้านมีรถกระบะของ อบต. อยู่เพียงคันเดียว จะใช้ได้ก็ในช่วงหน้าแล้ง หน้าฝนไปไหนไม่ได้ เพราะต้องใช้รถโฟร์วีลอย่างเดียว

“จะไปในไหนที่ก็ต้องบอกกันทั้งหมู่บ้านจะได้ออกไปพร้อมกันทีเดียว”

ครูสุจิติกานต์ เล่าถึงการทำงาน ณ บ้านแม่ตื่นว่า เธอรับหน้าที่สอนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เทคนิคการสอนของครูสุจิติกานต์ ใช้ความเป็นมิตร นอกจากเธอเป็นผู้สอนแล้ว นักเรียนยังเป็นครูสอนภาษากะเหรี่ยงให้เธอเช่นกัน โดยใช้วิธีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักเรียนผ่านกิจกรรมที่ทำในชีวิตประจำวัน เริ่มจากเรียนรู้คำศัพท์ที่ละคำจนนำมาผสมเป็นประโยคได้

“ยกตัวอย่างเวลากินข้าวกับนักเรียนก็จะถามเขาว่า กินข้าวภาษากะเหรี่ยงพูดอะไร แล้วเราก็สอนเขากลับไปว่าภาษาไทยพูดอย่างไร ตัวเราเองต้องไม่อายุที่จะถามเด็ก”

ส่วนผู้ใหญ่มีทั้งกลุ่มที่เข้ามาเรียนเพิ่มเติมเพราะต้องการวุฒิการศึกษา และกลุ่มที่ไม่รู้หนังสือเลย เธอต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการดึงกลุ่มที่ไม่รู้หนังสือให้เข้ามาเรียนกับเธอให้ได้ ถึงแม้จะไม่ค่อยได้รับความร่วมมือใน

“แรกๆ ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนไม่ค่อยอยากเรียน เพราะคิดว่าการรู้หนังสือไม่ได้เป็นสิ่งสำคัญอะไร แถมยังเป็นภาระ แต่เราพยายามอธิบายประโยชน์ของการเรียนให้เขาฟังเรื่อยๆ พอเขาเอาความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง เขาก็เริ่มให้ความสำคัญ”

ช่วงแรก แต่สุดท้ายทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในชุมชนก็ให้ความสำคัญกับการศึกษาและยอมเข้ามาเรียนรู้กับเธอ

“แรกๆ ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนที่อายุ ๔๐-๕๐ ปี จะไม่ค่อยอยากเรียน เพราะคิดว่าการรู้หนังสือไม่ได้เป็นสิ่งสำคัญอะไร แถมยังเป็นภาระ แต่เราพยายามอธิบายประโยชน์ของการเรียนให้เขาฟังเรื่อยๆ พอเขาเอาความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง เขาก็เริ่มให้ความสำคัญ”

เมื่อโรงเรียนและชุมชนเป็นหนึ่งเดียวกัน

หลังจากทำงานอยู่ในพื้นที่บ้านแม่ต๋อนได้ปีกว่า ครูสุจิตกานต์ ย้ายมาประจำพื้นที่บ้านห้วยปูหลวง ตำบลยางเปียง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเข้ามาในพื้นที่ใหม่ ก็ถึงเวลาที่เธอต้องปรับตัวอีกครั้ง

“ห้วยปูหลวงเป็นชุมชนใหญ่กว่าแม่ต๋อน คนในชุมชนส่วนใหญ่ปลูกพืชเศรษฐกิจเลี้ยงตัวเอง ชาวบ้านที่นี้ยุ่งกับการทำเกษตรไม่ค่อยมีเวลาให้กับการเรียน แต่มีข้อดีตรงที่ชุมชนนี้ใกล้เมือง คนในชุมชนเลยคุ้นเคยกับภาษาไทยอยู่แล้ว ทำให้สื่อสารเข้าใจกันง่ายขึ้น”

ด้วยใจพ่ที่มีควมคล้ายคลึงกันกับพื้นที่บ้านแม่เต็นคือ **ทำอย่างไรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนโดยไม่มีความรู้สึกแปลกแยก**ครูจิตินานต์นำประสบการณ์ที่คลุกคลีกับชาวบ้านบ้านแม่เต็นมาปรับใช้กับพื้นที่ห้วยปูหลวงสิ่งนี้ไม่ใช่ใจพ่ใหม่ แต่ก็ไม่ง่ายนักในบริบทชุมชนที่แตกต่างกัน

การจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เป็นสื่อกลางชั้นเยี่ยมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน โรงเรียน และชุมชน เธอใช้วิธีดึงผู้ปกครองของนักเรียนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนก่อน เช่น การจัดกิจกรรมถวายพระพรในวันพ่อและวันแม่ที่โรงเรียน เป็นต้น

ครูจิตินานต์บอกว่า กิจกรรมวันสำคัญลักษณะนี้ดึงผู้ปกครองมาทำกิจกรรมกับนักเรียนได้ง่าย เมื่อผู้ปกครองเข้ามาสัมพันธ์ใกล้ชิดกับโรงเรียน การขยายความสัมพันธ์ออกสู่ชุมชนจะทำได้ง่ายขึ้น ในทางกลับกันเมื่อชุมชนจัดกิจกรรมของชุมชนขึ้นมา ทางโรงเรียนจะพานักเรียนออกไปเรียนรู้และมีส่วนร่วมด้วย

“เราไม่ควรอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ แต่ควรจะอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน เมื่อครู นักเรียน และชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เราจะสามารถเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาชุมชนได้ด้วย”

สำหรับการทำงานของครูจิตินานต์ หลักการที่เธอยึดมั่นอยู่ในใจเสมอ คือ **โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน**

“เราไม่ควรอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ แต่ควรจะอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน เมื่อครู นักเรียน และชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เราจะสามารถเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาชุมชนได้ด้วย”

สอน...แบบไม่สอน

การทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าและเห็นความสำคัญของตัวเองเป็นเทคนิคสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสนใจเข้ามาเรียนรู้ โดยเฉพาะนักเรียนที่เป็นเด็กวัยรุ่น ยกตัวอย่างเช่น **ครูจิตติกานต์ใช้วิธีเอ่ยปากขอให้เด็กวัยรุ่นในชุมชนที่ยังไม่สนใจเรื่องการเรียนเท่าไรเข้ามาช่วยกิจกรรมในโรงเรียน**

“ทุกครั้งที่ผมผู้ใหญ่อยกใจมาเยี่ยมหรือช่วยเหลือโรงเรียน เราก็จะขอแรงจากกลุ่มเด็กวัยรุ่นให้เข้ามาช่วยเตรียมสถานที่ ยกของ และต้อนรับแขก วิธีนี้ทำให้เขารู้สึกว่าเขามีความสำคัญ เราจะสัมผัสได้ในทันทีว่าเขาดีใจและอยากมาช่วย พอมีกลุ่มหนึ่งเข้ามาช่วย กลุ่มอื่น ๆ ก็ทยอยเข้ามาในโรงเรียน พอมากันเยอะ ๆ เราก็ให้เขารวมกลุ่มทำสิ่งที่เขาสนใจในช่วงเวลาว่างเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้เขา”

นอกจากนี้ การพูดจาสื่อสารโดยไม่แบ่งสถานะระหว่างครูกับนักเรียน ก็เป็นอีกหนึ่งเทคนิคที่ครูจิตศึกษานำมาใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้ใกล้ชิดกับนักเรียน

“เราสวมบทเป็นพี่ เป็นเพื่อน สอนให้เขาใช้ชีวิต ไม่ได้เน้นสอนในตำราอย่างเดียว เช่น พูดถึงสิ่งที่เขาทำ พืชผักที่เขาปลูก แล้วแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์เสริมเพิ่มเติมเข้าไป ส่วนกลุ่มผู้ไม่รู้หนังสือจะสอนให้เขาเขียนชื่อตัวเองให้ได้ก่อน พอเขียนชื่อได้เขาจะมีกำลังใจ แล้วเราก็ค่อยมาสอนพยางค์นะทีหลัง”

บันทึกการเรียนรู้ เป็นอีกหนึ่งเครื่องมือสำคัญที่ช่วยพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียน โดยทุกครั้งที่ทำกิจกรรมหรือเรียนเรื่องใดก็ตาม นักเรียนจะต้องบันทึกสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ออกมา

การไม่รู้หนังสือ เขียนไม่ได้ อ่านไม่ออก ไม่ได้เป็นอุปสรรคแต่อย่างใด เพราะเธอให้นักเรียนจินตนาการ ถ่ายทอดสิ่งที่ตัวเองเรียนรู้ออกมาเป็นภาพวาด แล้วนำมาเล่าสู่กันฟังในชั้นเรียน เสร็จกิจกรรมนักเรียนจะมีผลงานที่ตัวเองสรุปไว้แต่ละครั้งเก็บไว้ในแฟ้มผลงานของตัวเอง

ด้วยความพยายามปลูกฝังและสร้างนิสัยให้นักเรียนรักการเรียนรู้ก่อนแล้วค่อยๆ ถ่ายทอดความรู้อย่างมีจังหวะ ไม่มากหรือน้อยเกินไป ผ่านไปรุ่นแล้วรุ่นเล่า เมื่อชุมชนเห็นผลลัพธ์ถึงการเปลี่ยนแปลงของบุตรหลาน ทำให้ ศศช. บ้านห้วยปูหลวงมีเด็กและเยาวชนสนใจสมัครเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก

“เราสวมบทเป็นพี่ เป็นเพื่อน สอนให้เขาใช้ชีวิต
ไม่ได้เน้นสอนในตำราอย่างเดียว เช่น
พูดถึงสิ่งที่เขาทำ พืชผักที่เขาปลูก
แล้วแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์เสริมเพิ่มเติมเข้าไป”

“วัยรุ่นที่ไม่เคยสนใจเรียนก็เข้ามาเรียนมากขึ้น ก่อนถึงช่วงเวลารับสมัคร
เข้าเรียน มักจะมีเด็กเข้ามาถามว่าจะรับสมัครเมื่อไร เขาอยากเรียนหนังสือ”

กล่าวได้ว่า ปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง”
บ้านห้วยปูหลวง สามารถดึงดูดกลุ่มวัยรุ่นในชุมชนให้เข้ามาเรียนได้เกือบ
ร้อยเปอร์เซ็นต์

“วัยรุ่นมาเรียนหนังสืออยู่ประมาณ ๓๑ คน ดึงมาได้เกือบทั้งหมดที่บ้านแล้ว
บางคนที่มาเรียนไม่ได้เพราะต้องออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน กลุ่มผู้ใหญ่ที่ไม่รู้
หนังสือตอนนี้มีอยู่ ๑๕ คน เด็กที่เรียนประจำทุกวันมี ๕๑ คน...ถึงจะมีครูแค่
๒ คน เราก็กทำไหว”

สร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชน

โครงการเรียนรู้เรื่องเก่า เล่าขานตำนานตะบรีดี เป็นอีกหนึ่งความ
ภาคภูมิใจของครูจิติกานต์ ในพื้นที่บ้านห้วยปูหลวง เธอเน้นสอนให้เด็กรักและ
หวงแหนเอกลักษณ์ รวมทั้งวัฒนธรรมพื้นถิ่นของตัวเอง เพราะการเรียนรู้และ
เข้าใจจากเหง้าของตนเองจะทำให้เด็กไม่ถูกโลกภายนอกครอบงำ

“ทำงานตรงนี้เหนื่อย บอกว่าไม่เหนื่อยก็เกินไป
แต่ในความเหนื่อยมีความภาคภูมิใจอยู่ด้วย
เด็กนักเรียนของเราสามารถเรียนรู้
และลงมือทำได้ด้วยตนเอง เป็นจุดที่เรายินยอมแล้ว
ทำให้เราหายเหนื่อย...”

ตะบรีดี เป็นชื่อชนเผ่าดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ ห้วยบุหลวงเป็นชื่อ
ทางการที่เรียกขึ้นมาทีหลัง

**ทำอย่างไรให้เด็กเรียนรู้วิถีชีวิตของตนเอง และให้ชุมชนเข้ามามี
ส่วนร่วม?** นี่คือโจทย์ที่เธอให้กับตัวเองในตอนแรก

เธอตอบคำถามโจทย์ของเธอ ด้วยการให้โจทย์แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียน
เป็นผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถตอบโจทย์ของเธอได้

ครูฐิติกานต์เพียงให้เด็กตั้งคำถามสิ่งที่อยากรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเอง
รวมทั้งให้เด็กเป็นผู้เสาะหาคำตอบจากผู้ใหญ่หรือผู้รู้ในชุมชน แล้วนำข้อมูล
ที่ได้มาถ่ายทอดในชั้นเรียน กระบวนการทั้งหมดนี้ทำให้เธอสามารถสร้างแหล่ง
เรียนรู้ในชุมชนขึ้นมาได้

“เด็กต้องไปหาว่าใครสามารถให้ความรู้หรือตอบข้อสงสัยนั้นได้ กิจกรรม
นี้จะช่วยลดช่องว่างระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ในชุมชน เอาเข้าจริงครูแค่ประสาน
งานอยู่ห่าง ๆ ไม่ได้เข้าไปจัดการอะไรเลย เด็กเป็นคนทำเองทั้งหมด บางครั้ง
เราย้ายห้องเรียนไปเรียนถึงบ้านของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เช่น เรื่องของเก๋าดั้งเดิม
ไปบ้านคุณยายคนนี้ คุณยายก็จะไปค้นของเอามาให้เด็กดู เล่าประวัติให้ฟัง...
แต่ละบ้านก็มีเรื่องราวแตกต่างกันออกไป เด็กจะได้เรียนรู้ที่มาที่ไปของชุมชน
ซึ่งอาจเป็นเรื่องราวที่เขามองข้ามไป”

ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เมื่อครูจิติกานต์ทลายกรอบความคิดเรื่องการเรียนเฉพาะในห้องเรียนออกไป ช่วงเกือบ ๒ ปีที่ผ่านมา ความสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียน และคนในชุมชนมีความแน่นแฟ้นและเข้าใจกันมากขึ้น

“การเรียนไม่จำเป็นต้องเรียนที่โรงเรียน เราอยากเห็นคนในชุมชนมีส่วนร่วมจัดการเรียนให้นักเรียน ตอนแรกๆ ที่พานักเรียนออกไป ผู้ปกครองจะมายืนดู มาคอยสังเกตการณ์ ทำให้เขาเห็นประโยชน์ เขาเลยเห็นด้วยกับความคิดนี้ การเรียนการสอนจึงดำเนินต่อไปได้”

เมื่อให้สะท้อนความรู้สึกของตัวเองในวันนี้ ครูจิติกานต์สื่อสารอย่างตรงไปตรงมาว่า

“ทำงานตรงนี้เหนื่อย บอกว่าไม่เหนื่อยก็เกินไป แต่ในความเหนื่อย มีความภาคภูมิใจอยู่ด้วย เด็กนักเรียนของเราสามารถเรียนรู้และลงมือทำได้ด้วยตนเอง เป็นจุดที่เราเฝ้ามองแล้วทำให้เราหายเหนื่อย...คิดว่าตัวเองเดินมาถูกทางแล้ว ตอนนี้ถ้าให้ออกมาเป็นครูในเมืองที่มีความสะดวกสบายคงไม่ถนัดแล้ว ไม่เหมาะกับเรา (หัวเราะ) ที่ตรงนี้ทำให้เราสามารถทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ”

.....

ใครคนหนึ่ง
จะทิ้งอะไร
ไว้เบื้องหลัง

ครูโสภณ เพชรมี

ครู กศน. อำเภอบาเจาะ:
จังหวัดนราธิวาส

“ผมพานักศึกษาในชมรมไปออกค่ายอาสาที่จังหวัดปัตตานี แล้วเลยต่อไปจังหวัดยะลา พวกเรารู้สึกประทับใจวิถีชีวิต บรรยากาศ และผู้คนที่นี่มาก หลังจากนั้นผมก็พยายามไปลงพื้นที่อีก... ผมพบว่าชาวบ้านสามจังหวัดชายแดนใต้ที่ถูกละเลยว่าเป็นคนหัวแข็ง จริงๆ ไม่ใช่เลย... มุสลิมทางใต้มีความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งมาก แล้วชีวิตเขาไม่ได้ซับซ้อนอย่างที่คนภายนอกมอง”

มีเหตุผลใดบ้างที่ทำให้คนๆ หนึ่งยังยืนหยัดอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งที่ไม่ได้เป็นคนในพื้นที่?

ครูโสภณ เพชรมี ครูอาสาแห่งสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ตำบลบาเจาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช แม้วัยเด็กจะด้วยโอกาสแต่ก็ไม่ยอมให้ตัวเองขาดโอกาส ครูโสภณพากเพียรอ่านจนจบโรงเรียนพระปริยัติธรรมศึกษาหรือโรงเรียนวัดในระดับมัธยมศึกษา จากนั้นจึงเรียนต่อระดับปริญญาตรีสาขาพัฒนาชุมชนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เสน่ห์ของสามจังหวัดชายแดนใต้

ชีวิตวัยเรียนในมหาวิทยาลัย ครูโสภณไม่ได้สนใจเพียงการเรียนในชั้นเรียนอย่างเดียว เขาชอบทำกิจกรรมและมีบุคลิกโดดเด่น จนได้รับเลือกเป็นนายกคณะมนุษยศาสตร์และประธานชมรมปีกวาดสวนฝั้น

การทำกิจกรรมในมหาวิทยาลัยนี้เอง เป็นจุดเริ่มต้นให้ครูโสภณมีภาพจำเกี่ยวกับชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ ณ เวลานั้นสถานการณ์ความไม่สงบยังไม่ปะทุ ครูโสภณ บอกว่า สามจังหวัดชายแดนใต้เป็นดินแดนที่มีเสน่ห์และน่าหลงใหล

“ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ผมพานักศึกษาในชมรมไปออกค่ายอาสาที่จังหวัดปัตตานี แล้วเลยต่อไปจังหวัดยะลา พวกเรารู้สึกประทับใจวิถีชีวิต บรรยากาศ และผู้คนที่นี่มาก หลังจากนั้นผมก็พยายามไปลงพื้นที่อีก ออกไปลงพื้นที่ที่เป็นตะเข็บชายแดนจริงๆ เพราะผมเรียนสาขาพัฒนาชุมชน ผมพบว่าชาวบ้านสามจังหวัดชายแดนใต้ที่ถูกมองว่าเป็นคนหัวแข็ง จริงๆ ไม่ใช่เลย โดยเฉพาะมุสลิมทางใต้มีความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งมาก แล้วชีวิตเขาไม่ได้ซับซ้อนอย่างที่คนภายนอกมองเข้าไป”

ช่วงชีวิตและประสบการณ์จากร่วมหาวิทยาลัยกลายเป็นความทรงจำแสนประทับใจ แต่เมื่อเรียนจบกลับจับพลัดจับผลูเข้ามาทำงานอยู่ในย่านนิคมอุตสาหกรรมโรจนะตามคำชวนของญาติ จากบัณฑิตพัฒนาสังคม เกียรตินิยมอันดับ ๒ กลายเป็นผู้ใช้แรงงานในสายพานการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม ชีวิตเขาไม่ต่างอะไรกับเครื่องจักรที่มีชีวิต ไม่มีอะไรที่เกี่ยวข้อกับการพัฒนาชุมชนเลย

“ตอนนั้นผมกลัวไม่มีงานทำ เพราะเป็นที่รู้กันว่านักศึกษาจบใหม่หางานทำยาก มีงานอะไรให้ทำผมคว้าไว้ก่อน คิดแค่ว่าผมไม่ยากพึ่งพาเงินจากทางบ้านอีกแล้ว ทำงานในโรงงานแบบนั้นอยู่ ๙ เดือน จนได้กลับบ้านช่วงวันแม่”

เมื่อมีโอกาสได้กลับมาบ้านเกิด หลังใช้ชีวิตหนุ่มโรงงานอยู่ร่วมปี ครูโสมณกลับไปเยี่ยมอาจารย์ในมหาวิทยาลัยทำให้ชีวิตเขาเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง

“อาจารย์เอ่ยปากชวนให้ผมเข้าร่วมโครงการบัณฑิตอาสา”

ด้วยคุณสมบัติครบตามความต้องการของโครงการบัณฑิตอาสา กล่าวคือจบสาขาพัฒนาสังคมและเป็นคนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ครูโสมณจึงตัดสินใจไม่ยากที่จะรับงานนี้ เขาลาออกจากโรงงานโดยปฏิเสธเงินเดือน ๆ สุกท้าย

“ความรักบ้านเกิดมันกลับมา ผมเห็นด้านดีมากมายในบ้านเกิดของผม ทั้งผู้คน อากาศและบรรยากาศรอบข้าง
จนต้องถามตัวเองว่าผมไปทนอยู่ในโรงงานแบบนั้น
ได้ยังไงตั้งนาน ทั้งที่ตอนเรียนก็ท่องจำมาตลอดว่า
คำตอบของการพัฒนาชุมชนอยู่ที่หมู่บ้าน อยู่ในชุมชน”

๒ ปีกับโครงการบัณฑิตอาสา เปิดโลกให้ครูโสมณ เข้าไปทำงานในพื้นที่ ๒๓ อำเภอ ๑๗๕ ตำบล ๑,๕๕๘ หมู่บ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราชจนเกิดเป็นเครือข่าย

“ความรักบ้านเกิดมันกลับมา ผมเห็นด้านดีมากมายในบ้านเกิดของผม ทั้งผู้คน อากาศ และบรรยากาศรอบข้าง จนต้องถามตัวเองว่าผมไป/ทนอยู่ในโรงงานแบบนั้นได้ยังไงตั้งนาน ทั้งที่ตอนเรียนก็ท่องจำมาตลอดว่าคำตอบของการพัฒนาชุมชนอยู่ที่หมู่บ้านอยู่ในชุมชน”

จากนักพัฒนาชุมชนสู่ครู กศน.

กระทั่งปลายปี พ.ศ.๒๕๔๘ สำนักงาน กศน. ประกาศรับสมัครครูอาสา หลังจากศึกษาแล้วพบว่า ลักษณะการทำงานของครูอาสา กศน. คล้ายคลึงกับงานที่เขาทำอยู่ในโครงการบัณฑิตอาสา แต่จะทำให้เขาเข้าถึงและสามารถทุ่มเทพัฒนาชุมชนได้อย่างเต็มที่ ครูโสมณจึงสมัครสอบทันที โดยไม่ลังเลใจแต่อย่างใด

ครูโสมณเริ่มทำงานเป็นครูอาสา กศน. อยู่ในพื้นที่อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยสัญญาจ้างปีต่อปี หลังจากนั้นจุดหักเหในชีวิตเขาเกิดขึ้นอีกครั้ง

“ถ้าเราไม่ก้าวเข้าสู่บันไดขั้นที่หนึ่ง เราไม่มีทางรู้ว่าจะบันไดขั้นสุดท้ายอยู่ตรงไหนหรือมีอะไรเหมือนกัน ตอนแรกผมไม่รู้ด้วยซ้ำว่า ครู กศน.ทำอะไร พอเข้ามาทำเลยได้รู้จริง จากลูกจ้างชั่วคราวที่ทำงานด้วยสัญญาจ้างปีต่อปี พอมาทำงานผมรู้ว่าเราสอบเป็นพนักงานราชการได้ ก็คิดว่าสอบดีกว่า ลงไปอยู่ชายแดนใต้ก็ไม่มีปัญหาอะไร”

เมื่อต้องมาอยู่ต่างถิ่น ทั้งยังเป็นถิ่นที่มีภาษา ศาสนา และความเชื่อแตกต่างจากบ้านเกิดของตนเอง ครูโสมณไม่ปฏิเสธว่า เขาต้องอาศัยเวลา ความอดทน และความเข้าใจอย่างมาก เพื่อปรับตัวเองให้เข้ากับชุมชน

“ผมอายุยังน้อย ตอนนั้นผมมองเรื่องเกียรติและศักดิ์ศรี
มาก่อนคำตอบแทน ไม่รู้ว่าอายุมากกว่านี้
แล้วความคิดจะเปลี่ยนหรือเปล่า”

“เข้ามาที่ในช่วงแรกไม่ได้รู้สึกกังวล
อะไรมาก เพราะเหตุการณ์ยังไม่รุนแรง
ขนาดนี้ อาจเพราะผมมีความประทับใจเดิม
ที่ฝังอยู่ในใจ ผมรู้สึกว่าพื้นที่ตรงนี้น่าอยู่
ประกอบกับรู้สึกอึดตัวกับการทำงานใน
พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ก็ไม่ได้รู้สึก
ลังเลที่จะย้ายมาที่นี่”

ปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เริ่มทวีความรุนแรง
หลังเหตุการณ์สลายการชุมนุมที่มีสยิดตากใบ ในปี พ.ศ.๒๕๔๘

“เป็นที่รู้กันว่ำนั่นคือยุทธการใบไม้ร่วง ไทยพุทธโดนหนัก ตำรวจโดนยิงทั้ง
ทุกวัน รองลงมาก็ครู และครู กศน. ที่ไม่มีชุดคุ้มครอง เพราะเราทำงานกับชุมชน
เหตุผลที่ครู กศน. ไม่ค่อยโดน เพราะส่วนใหญ่ครู กศน. เป็นคนในพื้นที่ ตอนนี
มีแค่ผมกับผู้อำนวยการที่มาจากจังหวัดอื่นและเป็นไทยพุทธ”

ถึงแม้สถานการณ์ความรุนแรงไม่มีทีท่าว่าจะสงบ แต่ครูโสภณก็
ไม่เคยคิดละทิ้งชุมชน

“ผมอายุยังน้อย ตอนนั้นผมมองเรื่องเกียรติและศักดิ์ศรีมาก่อนคำตอบแทน
ไม่รู้ว่าอายุมากกว่านี้แล้วความคิดจะเปลี่ยนหรือเปล่า (หัวเราะ)”

ครูโสภณบอกว่า เขาอยู่ชายแดนใต้มาอย่างเข้าปีที่ ๖ ส่งเพื่อนกลับบ้าน
๕ คนแล้ว แต่ส่งแบบคลุมธงชาติกลับบ้าน ทุกครั้งที่พวกเขาลงทำงานด้วยกัน
ในพื้นที่ เราต้องเข้าไปพบปะชาวบ้าน เข้าไปสำรวจความต้องการของชุมชน

จัดเวทีประชาคม เข้าไปนัดหมายเช็คเวลาที่ชาวบ้านสะดวก เพื่อจะลงไปให้ความรู้ พวกเราเดินทางเข้าออกพื้นที่ไปมาไม่ใช่แค่ครั้งเดียว พอเพื่อนโดนไปทีละคนๆ มันคาใจอยู่ว่างานเรายังไม่จบ เราต้องทำต่อ ยกตัวอย่างง่ายๆ ว่าเดินทางไปทำงานด้วยกัน ๒ คน คนหนึ่งจากไประหว่างหน้าที่ เหมือนเขามาตายแทนเราเลยด้วยซ้ำไป เราต้องสานต่อภารกิจ มันเป็นสัญญาใจกันว่าต้องทำให้สำเร็จนะ เพราะงานคือหน้าที่ ไฟในตัวเรามันยังแรงอยู่

แก๊ง จน เจ็บ และเฉื่อย

การทำงานของครูอาสา กศน. ในพื้นที่อำเภอบาเจาะ แตกต่างจากการทำงานในโรงเรียนรัฐบาลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภายใต้ความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการอย่างสิ้นเชิง ทั้งในแง่ผู้เรียนและสถานที่

“โรงเรียน กศน. ไม่เหมือนโรงเรียน สพฐ. ยิ่งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่เหมือนภาคอื่น โรงเรียนทั่วไปนักเรียนเดินทางมาเรียนที่โรงเรียนพ่อแม่พามาส่ง ตอนสมัครเรียนพ่อแม่ก็สนับสนุน เตรียมเอกสารพร้อม ทำยังไงก็ได้เพื่อให้ลูกได้เรียน ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของโรงเรียนเต็มที่ แต่สำหรับโรงเรียน กศน. ที่นี่ เราต้องเข้าไปหานักเรียน เป้าหมายที่กำหนดไว้ตามระเบียบ ครูหนึ่งคนต้องหานักเรียนมาเรียนด้วยให้ได้ ๑๒๐ คน ไม่มีห้องเรียนเป็นหลักแหล่ง เราเรียนกันที่ศาลาของหมู่บ้าน หรือใช้สถานที่ร่วมกับหน่วยงานอื่น”

ครูโสภณขยายความว่า สถานะของโรงเรียน กศน. เหมือนรถขบวนสุดท้าย คนมีโอกาสทางการศึกษาจะไม่มาเรียน กศน. คนที่เรียน กศน. คือคนด้อยโอกาส พลัดโอกาส ขาดโอกาส หรือแม้กระทั่งมองไม่เห็นโอกาส

ดังนั้น หน้าที่ของครู กศน. ในพื้นที่ชายแดนใต้ ต้องเคียวเชิญให้เด็กและเยาวชน รวมถึงชาวบ้านขึ้นรถไปกับพวกเขาให้ได้ พวกเขาจึงต้องเข้าไป

จุดกระบวนการเรียนรู้ เพราะสิ่งนี้เป็นวิธีเดียวที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง แม้ว่าคนในชุมชนจะมีความเชื่ออะไรครอบงำอยู่ก็ตาม

“พวกเราต้องปลูกให้เขาตื่น”

ครูโสมณ เล่าว่า การทำงานในปีแรกเป็นเรื่องยาก เนื่องจากเขาไม่ใช่คนในพื้นที่จึงไม่รู้จักและไม่มีความสัมพันธ์กับชุมชน หลังจาก ๑ ปีผ่านไปเมื่อเขาสามารถสร้างเครือข่ายระหว่างผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน รวมทั้งเด็กและเยาวชนได้ การทำงานจึงง่ายขึ้น

“วิธีการทำงานที่สำคัญและลืมไม่ได้คือ การเข้าหาผู้นำทางศาสนาในชุมชนก่อน หลังจากนั้นจึงเข้าไปทำความรู้จักกับฝ่ายปกครองและข้าราชการในชุมชน”

ครูโสมณ ย้ำว่า การเข้าไปให้ความรู้เด็กและเยาวชน รวมทั้งพัฒนาชุมชนด้วยการแก้ปัญหา โง่ จน เจ็บ และเฉื่อย เป็นเป้าหมายหลักในการทำงานของเขาในฐานะครูอาสา กศน. ตำบลบาเจาะ

วงจรอุบาทว์ที่ทำให้ชุมชนไม่เข้มแข็ง ขาดความกระตือรือร้น แต่ทั้งหมดมีวิธีแก้ไข “โง่” แก้ด้วยการให้การศึกษา, “จน” แก้ได้ด้วยการส่งเสริมอาชีพ, “เจ็บ” ต้องเพิ่มทักษะชีวิตให้ชาวบ้านรู้จักดูแลตนเอง และ “เฉื่อย” สามารถ

“เทคนิคการสอนอยู่ที่การจัดกระบวนการให้นักเรียนทุกคน
ได้เรียนรู้ในสิ่งที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน
และเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่รอบตัว เน้นวิเคราะห์ความต้องการ
ของผู้เรียน โดยอ้างอิงเนื้อหาตามหลักสูตร”

พัฒนาได้ด้วยการเข้าไปจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดเวทีให้ชาวบ้านได้แสดงออก
เพื่อกระตุ้นให้วางแผนจัดการชุมชนของตนเอง

“เราบอกชาวบ้านเสมอว่า ไม่มีใครแก้ปัญหาของคุณได้เท่าตัวคุณเอง ไม่มี
ใครแก้ปัญหาคนนราธิวาสได้ดีกว่าคนนราธิวาสเองหรอก ผมแค่คนพลัดถิ่นมา
ถำคนในชุมชนไม่ช่วยกัน แล้วใครจะช่วย”

หน้าที่หลักคือ...การสอน

การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน กศน. ที่ครูโสภณรับผิดชอบอยู่
ไม่สามารถแยกสอนเป็นระดับชั้นได้ ด้วยข้อจำกัดของสถานที่และสถานการณ์
ในชุมชน ดังนั้น เทคนิคการสอนจึงอยู่ที่การจัดกระบวนการให้นักเรียน
ทุกคนได้เรียนรู้ในสิ่งที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและเรียนรู้
จากสิ่งที่อยู่รอบตัว เน้นวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน โดยอ้างอิง
เนื้อหาตามหลักสูตร

“นักเรียนในพื้นที่นี้ต่างเพศ ต่างวัย ต่างประสบการณ์กันมาก เวลา
รวมกลุ่มกัน ผมใช้วิธีอ่านสารบัญชิตopicที่จะสอนให้นักเรียนฟังก่อน แล้วถาม
ความคิดเห็นของทั้งชั้นเรียน เนื้อหาต้องไม่ยากเกินที่จะให้นักเรียนกลับไป
อ่านที่บ้าน แล้วสรุปความเป็นการบ้านมานำเสนอหน้าห้อง ส่วนเนื้อหาไหน
ที่นักเรียนว่ายาก ผมจะสอนส่วนนั้นแล้วให้นักเรียนจับกลุ่มแลกเปลี่ยนกัน

ในห้องเรียน เนื้อหาส่วนไหนลึกซึ้ง ผมจะสอนและให้นักเรียนทำโครงการด้วย เพื่อให้เขาได้ทำเองแล้วจะได้เข้าใจมากขึ้น สุดท้ายเนื้อหาส่วนไหนยากมาก ๆ ผมจะประสานกับ ผอ. ให้มหาวิทยาลัยเข้ามาสอนเสริมในชุมชนเลย...ถึงเราไม่มีห้องเรียน แต่เราได้รับคัดเลือกให้เป็นสถานศึกษาต้นแบบจากคณะกรรมการศูนย์ภาคใต้ จนถึงขั้นมีอำเภอข้างเคียงเข้ามาดูงาน”

อย่างไรก็ตามครูโสภณยอมรับว่า การผลักดันให้นักเรียนเข้ามาเรียนครบ ๑๒๐ คน ยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่มาก เนื่องจากผู้เรียนไม่ได้มีความตั้งใจหรือสนใจอยากเรียนด้วยตัวเอง ครูจึงต้องใช้ความอดทน ทั้งผลัก ทั้งดัน ทั้งติดตาม เพื่อดูแลนักเรียนทั้ง ๑๒๐ คนในความรับผิดชอบของเขาให้ถึงที่สุด

“อย่างที่บอกไปว่า คนที่ตั้งใจหรืออยากเรียน เขาจะไม่เข้ามาเรียน กคน. นักเรียนในความดูแลของผม ๑๒๐ คน มาสอบจริงแค่ ๖๐ คน ผมคิดดูแล้วปล่อยไว้แบบนี้ไม่ได้ เลยลงพื้นที่ตามไปสอบถามถึงบ้าน เพราะผมเป็นคนตามเขามาเรียน ต้องรับผิดชอบการเรียนของเขา หน้าที่ผมคือทำยังไงก็ได้ให้เขาได้เรียน”

การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นถึงหน้าที่หลักของครูและการตั้งใจทำงานอย่างเอาใจใส่ของครูโสภณ ทำให้เขาได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใหญ่ที่เข้ามาเรียนกับเขาในห้องเรียน กคน.

“ผู้ใหญ่เหล่านี้แหละที่เป็นแนวร่วมที่เข้มแข็ง หลายคนสนใจเข้ามาเรียนด้วยตัวเองและตั้งใจเรียนมาก เพราะปฏิบัติหน้าที่สำคัญในชุมชนจึงต้องการวุฒิการศึกษา เป็นทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอสม. เขาต้องการพัฒนาตัวเอง ช่วงที่นักเรียนในห้องหายไป ผมก็สอบถามและประสานงานกับกลุ่มผู้ใหญ่กลุ่มนี้ ให้ช่วยสอดส่องดูแล ถ้าเรียนห้องเดียวกันก็บอกให้เขาช่วยชวนเด็กมาเรียนกันให้ครบ”

นอกจากขอความร่วมมือจากนักเรียนในห้องด้วยตนเองแล้ว ครูโสภณยังไม่ลดละความพยายาม เขายอมเสี่ยงภัยลงพื้นที่ไปตามนักเรียนแต่ละคน

“ผมทำหน้าที่ตรงนี้ไม่อยากเอาเปรียบใคร
ผมได้รับเงินเดือนของรัฐ รู้แค่จะต้องทำหน้าที่อย่างเต็มที่
เวลาได้รับเงินเดือน จะได้ภูมิใจไม่ละอายใจตัวเอง”

ที่เหลือถึงบ้าน เพราะมองว่า รถขบวนสุดท้ายที่วันนี้ ยิ่งขึ้นช้ายังไม่ถึง
เป้าหมาย โอกาสก็ยิ่งเข้าไปอีก ยิ่งช้าเท่าไรเด็กยิ่งถอยจากการศึกษาไป
มากเท่านั้น

จากการลงไปสำรวจถึงบ้านทำให้ครูโสภณทราบว่า นักเรียน ๖๐ คนที่
หายไป เกือบ ๓๐ คนย้ายไปอยู่มาเลเซีย ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ ต้องไป
ทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัว อีก ๕ คนไปเป็นแนวร่วมผู้ก่อการร้าย เพราะเขา
ได้รับการปลุกฝังว่า เจ้าหน้าที่รัฐคือผู้ที่เข้ามารังแกประชาชน

เราทำงานในพื้นที่ต้องเตือนตัวเองตลอดว่า หน้าที่ของเราคือ **จับปากกา
ตีปัญญาทางอาวุธ** สำหรับ ๕ คนที่แปลกแยกออกไปผมก็ต้องเบรกตัวเอง
ไว้ก่อน เพราะมันเกินขอบเขตหน้าที่ไปแล้ว มันเป็นเรื่องของความมั่นคงและ
อันตรายเกินไป แต่คนที่เหลือผมต้องใช้ความพยายามอย่างถึงที่สุด ที่จะจูงใจ
ให้เขาเรียนให้ได้

“ตอนเรียนพัฒนาชุมชนผมไม่เคยเจอสถานการณ์จริง เรียนท่องจำ
อย่างเดียวเพื่อให้ได้เกรด แต่การอยู่ในพื้นที่ที่เห็นปัญหาทุกวัน ผมสามารถนำ
สิ่งที่เรียนมาปรับใช้ได้ เด็ก ๑๒๐ คน หายไป ๖๐ คน หน้าที่เราต้องแก้เรื่องไว้
**เพราะผมมีหลักคิด ผมเลยออกไปตามเด็ก ถ่ายเอกสารหนังสือเรียน
แบบฝึกหัดต่างๆ ผูกพ่อแม่เอาไปให้เด็กได้อ่าน กำชับว่าต้องเอาให้เด็ก
ให้ได้ เพราะ กศน. เรียนทางไกลได้ ขอแค่มาสอบก็พอ แต่ถ้าเราคิดว่า
หากเด็กมาเรียนก็จะฉลาดเอง ไม่น่ากลัวแล้วไป แบบนั้นก็จบ ไม่ต้องทำอะไร**

ผมทำหน้าที่ตรงนี้ไม่อยากเอาเปรียบใคร ผมได้รับเงินเดือนของรัฐ รู้เลยว่าต้องทำหน้าที่อย่างเต็มที่เวลารับเงินเดือน จะได้ภูมิใจไม่ละอายใจตัวเอง"

สร้างเครือข่าย...สร้างชุมชนเข้มแข็ง

การทำงานในพื้นที่ป่าเจาะ ครูโสภณเน้นการสร้างเครือข่ายทั้งจากภายในห้องเรียนที่มีผู้เรียนหลากหลายวัย หลากหลายอาชีพ การจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมให้คนในชุมชน การส่งเสริมอาชีพ รวมทั้งการเข้าหาผู้นำทางศาสนาและผู้นำชุมชน โดยต้องทำความคุ้นกันไปทุกขั้นตอน

การจัดค่ายส่งเสริมทักษะชีวิต เป็นการอบรมปีละครั้ง ครั้งละไม่เกิน ๔๐ คน แม้กระบวนการเรียนรู้จะไม่เข้มข้น ไม่สามารถทำให้ผู้ร่วมค่ายสนิทสนมกันได้ทุกคน แต่การจัดค่ายแต่ละครั้งสามารถสร้างกลุ่มเครือข่ายที่เหนียวแน่นได้อย่างน้อย ๑๕ คนขึ้นไป หลังจากนั้นจึงดึงเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมอื่นๆ

เครือข่ายกลุ่มอาชีพในชุมชน ด้วยเป้าหมายการรวมกลุ่มปีละ ๔๐ คน แบ่งการทำงานออกเป็น ๒ กลุ่มๆ ละ ๒๐ คนต่อปี กิจกรรมของกลุ่มเครือข่ายอาชีพ คือ การเรียนรู้เรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาผสมผสานในพื้นที่ ๑๕ ไร่ ครูโสภณดึงคนจากเครือข่ายเข้ามาร่วมเรียนรู้และลงมือทำ เพื่อสร้างอาชีพให้ชาวบ้านไม่จน ซึ่งประกอบไปด้วยฐานการเรียนรู้เรื่องการปลูกผัก การเพาะเห็ด เลี้ยงปลา ทำปุ๋ย และการทำน้ายาเอนกประสงค์ เป็นต้น

การดึงเครือข่ายเขามามีส่วนร่วมจนสร้างงานสร้างรายได้จำนวนหนึ่งให้ชาวบ้านเห็นเป็นรูปธรรม ทำให้ครูโสภณได้รับรางวัลสถานศึกษาที่จัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดกระบวนการเรียนรู้แบบเกษตรธรรมชาติ

และจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อคุณธรรมจริยธรรมอันดับหนึ่งในระดับภาคใต้ ทั้ง ๓ ประเภท ส่วนระดับประเทศได้รับรางวัลที่หนึ่ง และที่สามอีก ๒ รางวัล ตามลำดับ จากการตัดสินภายในเครือข่ายโรงเรียน กศน.

รางวัลเหล่านี้ แม้จะเป็นสิ่งนอกกายแต่ก็เป็นเครื่องการันตีความมุ่งมั่นของครูใฝ่ภณต่อความพยายามทำประโยชน์ให้ชุมชนด้วยความจริงใจ

ต๊อ “สตี” รับมือกับความกลัว

แม้จะทำงานในพื้นที่มานาน แต่ครูใฝ่ภณยังรู้สึกว่าการปรับตัวเป็นเรื่องที่ยากที่สุด แม้กระทั่งทุกวันนี้เขายังต้องปรับตัวเองอยู่ตลอดเวลา

“ปัญหาความรุนแรง ณ ปัจจุบัน เป็นปัญหาที่เกิดจากการปลุกฝังความเชื่อ ๓ ครั้งแล้วที่วันดีคืนดีมีกระดาดเขียนเสียไว้หน้ารถมอเตอร์ไซด์ของผม เพราะอ่านภาษามลายูไม่ออก ครึ่งสองครั้งแรกก็ขยำทิ้ง พอครั้งที่สามมาอีกลายมือคล้ายเดิม ข้อความเดิม ผมก็เอะใจแบบนี้ไม่ใช่แล้ว เลยเอาไปให้เพื่อนแปล ข้อความเขียนบอกว่า ถ้าไม่ยอมตายก็กลับบ้านมึงไปซะ...ผมพอจะเข้าใจว่า พอผมเริ่มมีบทบาทในพื้นที่มากขึ้น อะไร ๆ ก็เกิดขึ้นกับผมได้เสมอ ยิ่งเป็นคนต่างถิ่น สิ่งที่ผมทำได้คือต้องระวังตัวไว้ก่อน อย่างที่รู้กันว่าอำเภอบาเจาะเป็นพื้นที่สีแดงจัด ไม่มีวันไหนที่ไม่ได้ยินเสียงระเบิดเลย”

จากสภาพการใช้ชีวิตที่คาดเดาไม่ได้เลยว่าจะเกิดเหตุร้ายกับตนเองหรือไม่ในแต่ละวัน ความกลัว เป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ ครูใฝ่ภณบอกว่า เพราะเขาจบมาจากโรงเรียนวัดจึงมีหลักคิดติดตัวมาด้วย ทำให้ตัวเขาสามารถเผชิญหน้ากับความกลัวในจิตใจได้

“ถามว่ากลัวไหม กลัว! บางคนเครียด ถึงขนาดเป็นประสาทไปเลย ตัวเราคิดว่าคงอยู่บนโลกใบนี้ได้ไม่เกิน ๘๐ ปี คุณจะตายตอน ๓๐ คุณจะตาย ๕๐ คุณจะตาย ๘๐ ยิ่งไงก็ต้องตาย ตายที่โน่นตายที่นี่ ตายที่ไหนก็เหมือนกัน นี่คือนี่สิ่งแรกที่เรากำลังต้องปลอบตัวเองให้ได้ก่อน แต่จิตมันจะระวังตัวตลอดเวลา

ครั้งหนึ่งเห็นถึงแก๊สตกใจกระโดดหนีเลยนะ มานึกได้อีกที นี่มันสนามบินที่กรุงเทพฯ ไม่ใช่ในพื้นที่”

ฉะนั้นสิ่งที่ครูโสมณคิดทุกวันนี้คือ ในช่วงเวลาที่เหลืออยู่ของชีวิต ยังมีอะไรอีกที่เราควรจะทำและต้องทำ ถ้าถึงคราวยังงี้ก็ต้องไป ก็เลยคิดว่าช่างเถอะ ให้อุบัติแล้วขออย่างเดียวว่า ถ้าพลาดขึ้นมาขอให้ตายแบบสนิทเลยนะ อย่าต้องแค้นชาชาติพิการให้เป็นภาระกับคนข้างหลัง เราตัวคนเดียวไม่เป็นไร แต่ถ้าพ่อแม่ต้องกลับมาดูแลอีกในสภาพนั้น เราไม่อยากจะเกิดขึ้น

ครูโสมณ กล่าวถึงแนวคิดอย่างหนึ่งที่ฟังเข้าใจได้ง่ายว่า “ถ้าเรากลัวอะไรมากที่สุดในชีวิต แต่เราต้องทนอยู่กับสิ่งนั้น หากเราสามารถคุมสติได้ เราจะไม่กลัวสิ่งนั้นอีกเลย สมมุติเรากลัวผีมากที่สุด แล้วต้องหลงเข้าไปในป่าช้าหาทางออกไม่ได้ ณ จุดนั้น ถ้าเรากุมสติได้ เราจะไม่กลัวมันอีกอยู่ที่นี่มันกลัวที่สุดแล้ว มันไม่มีอะไรจะต้องกลัวมากกว่านี้แล้ว”

เครือข่าย...ช่วยชีวิต

เพราะเครือข่ายและการสร้างความสัมพันธ์กับคนทุกระดับ จนรู้จักคนในวงกว้าง มีส่วนทำให้ครูโสมณรอดตายมาได้หลายครั้ง

“ผมโดนสะกดบ่อย วันดีคืนดีมีคนมากระซิบบอกว่า พรงี้�อย่ามานะ ถ้ามาให้ไปทางอื่นนะ วันรุ่งขึ้นบ้มีจริง ๆ”

ครูโสมณอธิบายวิธีคิดของเขาในการทำงานอีกอย่างหนึ่งว่า คนเราจะทำอะไรได้สำเร็จ ต้องเริ่มจากวิธีคิดก่อน ถ้าวิธีคิดดี วิธีคิดถูกต้อง เวลาลงมือทำจะทำได้อย่างมั่นใจ ผลลัพธ์ที่ได้ก็จะถูกต้องตรงตามความต้องการในพื้นที่ที่ไม่ใช่บ้านเกิดของเขา เริ่มแรกเข้าไปไม่รู้จักใครเลย ถ้าเขาจะทำงานไปวัน ๆ แะให้ได้เงินเดือนก็ได้ แต่เขาเลือกที่จะสร้างเครือข่าย สร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน

**“คนเราจะทำอะไรได้สำเร็จ ต้องเริ่มจากวิธีคิดก่อน
ถ้าวิธีคิดดี วิธีคิดถูกต้อง เวลาลงมือทำจะทำได้อย่างมั่นใจ
ผลลัพธ์ที่ได้ก็จะถูกต้องตรงตามความต้องการ”**

**“จะปลูกพืชต้องเตรียมดิน จะกินต้องเตรียมอาหาร จะพัฒนาการต้อง
เตรียมคน จะพัฒนาคนต้องพัฒนาที่ใจ จะพัฒนาใดใดต้องพัฒนาตัวเอง
เสียก่อน ถ้าเราได้ใจคนไม่ว่าจะทำงานอะไรที่ไหน เราจะได้ทุกเรื่องเลย
ใจมันไม่เหมือนอย่างอื่น ใจต้องเอาใจไปซื้อ ได้ใจได้เครือข่าย เครือข่าย
ก็มาช่วยเรา”**

ครูโสภณกล่าวต่อว่า การมีผู้หวังดีเข้ามาเตือนและกระซิบบอกหลายครั้ง
เป็นผลลัพธ์จากความพยายามและความตั้งใจของเขาที่อยากเข้ามาช่วยพัฒนา
ชุมชนให้ดีขึ้น โดยไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง

“พอมีกระบอกเสียงที่ดีจากผู้ใหญ่ จากเด็กที่จบออกไปว่าเราทำงานจริง
คนในพื้นที่ก็เห็น เขาจึงเปิดใจและยอมรับเราในที่สุด”

**“เรามาดูตรงนี้ ไม่ได้มีส่วนได้ส่วนเสียกับใครทั้งนั้น มันเป็นบ้านของเรา
ประเทศของเรา จะทิ้งได้ยังไง แรงบันดาลใจของผมจริง ๆ เลย คือ คนพม่าที่มา
อยู่ในพื้นที่นี้ มาเป็นกรรมกรแรงงาน ทาแบ่งทานาคาเดินไปไหน ๆ เห็นก็รู้เลย
ว่าพม่า อันตรายขนาดนี้เขายังมาอยู่ ตายนะครับไม่ใช่ไม่ตาย”**

ครูโสภณกล่าวอย่างตรงไปตรงมาว่า ผู้เรียน ชาวบ้าน ชุมชน และเพื่อน
ที่ตายไปในหน้าที่ ทั้งหมดนี้ผูกใจเขาให้อยู่ทำหน้าที่ต่อไป

“เพื่อนตายแทนผมมา ๒ คนแล้วนะครับ เมื่อไรที่ต้องอยู่ในสถานการณ์
ที่มีคนตายแทนเรา เราอดยหลังไม่ได้หรอก ไปลงพื้นที่ทำงานกัน ๒ คน แล้ว
เพื่อนคนนี้น้ำตายแทนเรา ไม่ว่าอย่างไรผมก็ต้องสานต่อให้จบ มันฝังอยู่ในใจ
ถ้าทุกคนเจอปัญหาแล้วหนีออกหมดเลย โยนภาระให้คนอื่น อย่างนั้นคงไม่มี

ประเทศให้เราอยู่ คงไม่มีชาวบ้านบางระจัน คงไม่มีบรรพบุรุษที่ยืนหยัดปกป้องแผ่นดินของตัวเองอย่างที่ผ่านมา”

เหนือสิ่งอื่นใดคือ...ความภาคภูมิใจ

นอกเหนือจากหน้าที่ครูที่ต้องฝ่าฟันอุปสรรคอย่างมุ่งมั่นมาตลอด ๙ ปีแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่สร้างความภูมิใจให้ครูโสมณคือ การเป็นนายทะเบียนสถานศึกษาทำหน้าที่ตรวจสอบวุฒิการศึกษาของนักเรียน เพราะการทำหน้าที่ตรงนี้ทำให้ครูโสมณได้รู้ว่า นักเรียนหลายคนที่เขาเคยเคยเชิญ ไปตามถึงบ้านให้กลับมาเรียน ตามเอาเอกสารการเรียนไปให้ ปัจจุบันกำลังมุ่งมั่นตั้งใจเรียนเพื่ออนาคตที่ดีของตัวเองและครอบครัว

“บางคนสอบตำรวจได้ บางคนเรียนต่อมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา นักเรียนประมาณกว่า ๑๐ คนที่เกเรมาก่อนกำลังเดินเข้าสู่เส้นทางที่ดี ตรงนี้สุดยอดที่สุดแล้ว ถ้าเปรียบเทียบกับแพ หน้าที่ของแพอย่างผม หากคนเมามาขึ้นแพผมก็ต้องส่งข้ามฝั่ง แต่พอผมส่งเขาถึงฝั่งแล้ว ผมเห็นคนเมาที่ไม่ค่อยรู้เรื่องไปได้ดีที่สุด ไปถึงกินเป้าหมาย ตรงนี้ทำให้ผมดีใจที่สุด”

นอกจากเด็กและเยาวชนแล้ว ผู้ใหญ่หลายคนใช้เวลาเรียนครูโสมณจะต้องยกมือไหว้ เพราะอายุมากกว่าหลายรอบ หลังจากได้วุฒิการศึกษา ครูโสมณบอกว่า คนกลุ่มนี้พัฒนาตัวเองไปได้ไกลมากในระยะเวลาไม่เกิน ๑ ปี บางคนเป็น อบต. บางคนขึ้นมาเป็นผู้นำชุมชน หลายคนก้าวไปถึงเส้นทางที่ตนเองใฝ่ฝันและประสบความสำเร็จในชีวิต เพราะโอกาสที่ได้รับจากโรงเรียน กศน.

“ผมไม่ได้เป็นนักกีฬา แต่ผมเป็นโค้ช แล้วนักกีฬาที่ผมปั้นมากับมือแข่งขันะ หรือนักกีฬาที่วิ่งห้วยที่สุดไปชนะที่หนึ่งได้ ในฐานะโค้ช ผมว่ามันสุดยอดมาก ถึงจะพูดโอ้อวดกับใครไม่ได้ แต่เราชมตัวเองได้เต็มปากว่าเรานี้เจ๋งจริง ๆ”

“ผมไม่ได้เป็นนักกีฬา แต่ผมเป็นโค้ช แล้วนักกีฬาที่ผมปั่นมากับมือแข่งชนะ หรือนักกีฬาที่วิ่งห่วยที่สุดชนะทีหนึ่งได้ในฐานะโค้ช ผมว่ามันสุดยอดมาก ถึงจะพูดอ้อวอดกับใครไม่ได้ แต่เราชมตัวเองได้เต็มปาก”

ว่าไปแล้ว ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสะท้อนการทำงานที่มองถึง “คุณค่า” มากกว่า “มูลค่า” ของครูโสภณอย่างชัดเจน

“สมมติเงินเดือน ๑๕,๐๐๐ บาท หลายคนบอกทำแค่นี้ก็พอ ทำเต็มที่แล้วแต่คุณค่าหายไป อย่างกรณีเด็ก ๑๒๐ คนของผมหายไป ๖๐ คน มันเป็นหน้าที่ที่ผมต้องรีบแก้ปัญหา แค่มိเด็กที่ตั้งใจเรียน สอบเรียนต่อได้ก็ดีใจแล้ว แต่เด็กที่ไม่เอาไหน ไม่สนใจ เด็กที่ผมต้องไปตามแล้วตามอีก สอบเรียนต่อได้แค่ ๕ คนแบบนี้ผมว่าผมเก่ง เราสร้างคุณค่าขึ้นมาให้ตัวเองและคนอื่น ผมก็ชมตัวเองได้ ชมเด็กได้ ผมเรียนพัฒนาสังคมมา หลุดไปอยู่ในวงจรอุตสาหกรรม จนวันนี้ผมรู้จักเป้าหมายของตัวเองดี ไม่ว่าผมจะทำอาชีพอะไรต่อไป ถึงแม้จะไม่ใช่ครูคน. ผมก็ต้องพัฒนาชุมชนและสังคมที่ผมไปอยู่ ต้องแก้ปัญหา ไร่ จน เจ็บเฉื่อยนี้ให้ได้ ส่วนจะทำสำเร็จหรือไม่ เป้าหมายการพัฒนาชุมชนทั้งหลายอยู่ที่ชุมชน ต้องไปถามคนในชุมชนว่าเขาต้องการอะไร”

ครูโสภณย้ำความตั้งใจของเขาอีกครั้งว่า สิ่งที่เขาทำมามันสะท้อนตัวตนของเขาตั้งแต่สมัยเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่พยายามเรียนจนจบมหาวิทยาลัย เพราะเขามองเห็นเด็กด้อยโอกาสคนหนึ่งในตัวเอง และเพราะเขาเคยเป็นแบบนั้นมาก่อน เลยอยากเข้ามาทำงานตรงนี้ ในวันที่เขามีการศึกษาที่ดีแล้ว จึงอยากกลับเข้ามาหยิบยื่นโอกาสเพื่อช่วยคนที่ด้อยโอกาสให้ได้รับโอกาสเหมือนเขา

.....

ฝัน... ที่เป็นจริง

ครูเจ้าฟ้า...ครูผู้สร้าง

ครูอดิศักดิ์ อัครเกียรติยศ

ครูอาสาสมัคร ศูนย์การศึกษาชนบทโรงเรียนบ้านห้วยไทร
ตำบลห้วยปูลิง อำเภอมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

“ผมอยากเป็นครู กคน.
อยากกลับไปพัฒนา
บ้านเกิดของตัวเอง”

เมื่อมี “ฝัน” ต้องสามารถทำฝันนั้นให้สำเร็จให้จงได้ เป็นคำกล่าวที่
ใช้บรรยายถึง ครูอดิศักดิ์ อัครเกียรติยศ ครูอาสาสมัครศูนย์การศึกษา
นอกโรงเรียนบ้านห้วยไทร ตำบลห้วยบุ่ง อำเภอมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ได้อย่างเหมาะสม

ครูอดิศักดิ์เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่มีชีวิตไม่ต่างจากชาวกะเหรี่ยงทั่วไป
เขามีพี่น้องทั้งหมด ๖ คน ครูอดิศักดิ์เป็นลูกชายคนโต มีน้องชาย ๓ คน และ
น้องสาวอีก ๒ คน ครอบครัวของครูอดิศักดิ์ทำไร่ทำนาเป็นอาชีพหลักมาตั้งแต่
ดั้งเดิม ด้วยสภาพความเป็นอยู่เขาต้องเป็นแรงงานหลักรับผิดชอบดูแลครอบครัว

วิถีชีวิตของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงส่วนใหญ่ เรียนจบเพียงชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ ๓ ก็มากเกินพอแล้ว เพราะพวกเขาต้องรีบออกมาทำงานหารายได้เลี้ยง
ครอบครัว แต่ครูอดิศักดิ์ต่างจากคนอื่น เขาตั้งใจศึกษาเล่าเรียนกระทั่งกลายเป็น
เด็กคนแรกในชุมชนที่ส่งตัวเองเรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ นั่นเพราะ
“เขามีฝัน”

“ผมอยากเป็นครู กคน. อยากกลับไปพัฒนาบ้านเกิดของตัวเอง”
ครูอดิศักดิ์ กล่าวอย่างแน่วแน่

ไล่ตาม “ฝัน”

แต่...ความแน่นอนคือความไม่แน่นอน ครั้นเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
วันที่เขาใกล้เอื้อมถึงฝันของตัวเอง ความเป็นจริงก็ทำให้ความฝันนั้นต้องสะดุด
เมื่อมีการเปลี่ยนระเบียบการรับครูอาสา กคน. ในปีที่เขาเรียนจบพอดี

“ก่อนหน้านี้นี้ตั้งใจไว้ว่าหลังจากจบ ม.๖ จะสมัครเป็นครูอาสา กศน. เลย เพราะระเบียบเดิมใช้วุฒิการศึกษาชั้น ม.๖ สมัครได้ แต่ปีนั้นมีการเปลี่ยน ระเบียบราชการใหม่ให้คนที่ จะสมัครเข้าเป็นครู กศน. อย่างต่ำต้องจบวุฒิปวส. ตอนนั้นผมไม่มีทุนเรียนต่อแล้ว และผมเองก็เรียนมานานกว่าพี่น้องคนอื่น ๆ ก็เลยต้องกลับไปทำงานดูแลครอบครัว”

จากวันที่เส้นทางความฝันของเขาต้องหยุดชะงัก ครูอดิศักดิ์กลับบ้านเกิด ไปทำนาทำไร่ดูแลสมาชิกในครอบครัวอยู่ถึง ๕ ปี แต่ด้วยความอยากพัฒนา บ้านเกิด อยากพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้น ครูอดิศักดิ์ก็ยังไม่วายสมัครเข้าเป็น อาสาพัฒนาหมู่บ้าน (อพม.) เพื่อจะได้มีโอกาสทำประโยชน์ให้ชุมชนของตนเอง จนกระทั่ง...วันหนึ่งในช่วงวิกฤตหน้าแล้งที่เหลือเพียงเขาทำงานหลังสู้ฟ้า หน้าสู้ดินอยู่เพียงลำพัง ขณะที่พี่น้องแต่ละคนในครอบครัวต่างแยกย้ายไปทำ อาชีพอื่นและมีเส้นทางชีวิตของตัวเอง ครูอดิศักดิ์บอกว่า หน้าแล้งครั้งนั้นเป็น จุดเปลี่ยนชีวิตที่ทำให้เขาได้ถูกคิดถึงความฝันของเขาอีกครั้ง

“ช่วง ๕ ปีที่กลับมาทำงานที่บ้าน น้องผู้หญิง ๒ คนตัดสินใจไม่เรียนต่อ ออกไปแต่งงานมีครอบครัว น้องชายคนรองเรียนแค่ ม.๓ ออกมารับจ้างทำงาน อีกคนก็เหมือนกัน ส่วนน้องคนสุดท้องจบชั้น ป.๖ เขาก็ออกไปทำงานแล้ว ระหว่างนั้นมีแต่ผมทำนาอยู่คนเดียว แล้วมันเป็นช่วงที่แล้งมากด้วย ผมรู้สึก เหนื่อยมาก เมื่อไปในเมืองได้เจอเพื่อน ๆ รุ่นเดียวกัน เห็นเขาเป็นพยาบาล เป็นครูกันแล้ว ผมเลยหันมามองตัวเอง ก็คิดว่าคงยังไม่สายถ้าจะกลับมา เรียนต่อแล้วทำตามฝัน เลยตัดสินใจเข้ามาสมัครเรียน ปวส. สาขาบัญชี เพราะ เป็นสาขาเดียวที่เปิดสอนในตอนนั้น จบแล้วจะได้ไปสมัครเป็นครูอาสา กศน.”

หลักสูตร ปวส. ภาคค่ำใช้ระยะเวลาเรียนทั้งหมด ๒ ปี ระหว่างนี้ครูอดิศักดิ์ ต้องย้ายเข้ามาอยู่ในเมืองและหางานทำเพื่อเลี้ยงตัวเอง

“วุฒิผม ม.๖ ไปสมัครงานอะไรก็ได้ ผมมาสมัครงานช่างแบบไม่มีวิชา ช่างติดตัวมาเลย พอดีใจรับมาช่วยเป็นลูกมือแล้วก็ค่อย ๆ เรียนรู้งานไป ทำงาน ตอนกลางวัน ช่วงค่ำก็ไปเรียน เหนื่อยแต่ก็มีความสุข เพราะใจเรามุ่งมั่นอยาก

“ผมทำงานตอนกลางวัน ช่วงค่ำก็ไปเรียน
เหนื่อยแต่ก็มีความสุข เพราะใจเรามุ่งมัน
อยากกลับไปพัฒนาบ้านเกิดของเรา”

กลับไปพัฒนาบ้านเกิดของเรา แล้วระหว่างที่เรียนอยู่นี้ เราก็ได้พักะงานช่วง
ติดตัวเพิ่มมาอีกอย่างหนึ่ง ตอนนั้นคิดในใจว่ามีงานทำยังงี้ก็ไม่อดตายแน่”

เมื่อวันที่ “พิน” เป็นจริง

“พอเรียนจบปวส. ผมสมัครสอบเป็นครูอาสา กศน. เลย ตอนนั้นปีได้รับ
๕ ตำแหน่ง ผมสอบได้ลำดับที่ ๓ ได้เข้ามาเป็นครูอาสา กศน. ตอนอายุ ๒๙
ปี ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗”

หลังจากประดับประดาตนเอง ใฝ่เรียนรู้จนได้เข้ามาเป็นครูอาสา กศน.
สมดังตั้งใจ พื้นที่แรกที่ครูอดิศักดิ์เข้าไปดูแลก็ยังไม่ใช่พื้นที่บ้านเกิด เขาอาสา
เข้าไปสอนโรงเรียนบนดอยหมากพริก อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ซึ่งห่างจากบ้านเกิดของเขาไปประมาณ ๘๕ กิโลเมตร ด้วยเห็นว่าเป็นพื้นที่
ห่างไกลที่ไม่มีใครสนใจ

“๕ คนที่สอบเข้ามาได้ ๔ คนที่เหลือไม่มีใครเลือกพื้นที่นี้เลย ผมก็เลย
ขอไปเอง”

วันแรกที่เดินทางเข้าหมู่บ้านเป็นทางขึ้นดอยอย่างเดียว ครูอดิศักดิ์บอกว่า
ต้องขี่มอเตอร์ไซด์ตามรถไฟรวิไลไปใช้เวลา ๔ ชั่วโมง แค่นั่งรถไฟก็รู้สึกท้อ
แล้วว่าทำไมไกลขนาดนี้ แต่วันรุ่งขึ้นพอเข้าไปเยี่ยมชาวบ้านในชุมชน ถึงแม้
จะเป็นชาวเขาคนละชนเผ่ากัน แต่คนที่นั่นต้อนรับเขาดีมาก ยอมรับและให้
ความเคารพ ทำให้เขามีกำลังใจทำงานต่อ

**“ผมสอนทั้งอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และความรู้
ทั่วไปตามตำรา แต่ไม่ใช่เข้าไปแล้วสั่งให้เขาทำโน่นทำนี่
เปลี่ยนนั่นเปลี่ยนนี่ ผมใช้วิธีทำให้ดูเป็นตัวอย่าง
จนชาวบ้านเห็นผลสำเร็จ”**

ก่อนเข้าไปในพื้นที่ ครูอดิศักดิ์ทราบข้อมูลเบื้องต้นมาก่อนแล้วว่า ปัญหา
ยาเสพติดเป็นปัญหาร้ายแรงที่สุดในหมู่บ้าน ขนาดที่คนในหมู่บ้านฆ่ากันเอง
ชุมชนแห่งนี้แหล่งผลิตที่คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ติดยาเสพติด แต่เป็นผู้ขาย
ดังนั้นหน้าที่ของครูอาสา กศน. จึง **“ต้องทำทุกอย่าง”** เพื่อยกระดับให้ชุมชน
ดีขึ้น

**“ผมมีหน้าที่สอนทั้งอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความรู้ทั่วไป
ตามตำรา แต่ไม่ใช่เข้าไปแล้วสั่งให้เขาทำโน่นทำนี่ เปลี่ยนนั่นเปลี่ยนนี่
ผมใช้วิธีทำให้ดูเป็นตัวอย่าง จนชาวบ้านเห็นผลสำเร็จ”**

สิ่งแรกที่ครูอดิศักดิ์เข้าไปทำในศูนย์การเรียนรู้ คือ ปลูกพืชผักท้องถิ่นตาม
ธรรมชาติ ปลูกพืชผักที่เก็บมารับประทานได้ในแต่ละวันโดยไม่ใช้สารเคมี เช่น
กล้วย มะละกอ ผักบุ้ง เป็นต้น

**“อะไรที่อยากกินผมก็ปลูก แล้วก็ให้นักเรียนมาช่วย เอาผลผลิตมาทำ
อาหารกลางวัน พยายามดึงชุมชนให้มาเห็นสิ่งที่เราทำ ให้เขามาเก็บกินได้
แล้วก็บอกให้เขาลองเอาไปปลูกเองที่บ้าน”**

นอกจากการทำให้ดูเป็นตัวอย่างแล้ว ครูอดิศักดิ์ยังเจาะเข้าไปตามกลุ่ม
ของชาวบ้าน เพื่อศึกษาปัญหาเฉพาะกลุ่ม เขาได้แนวคิดและทักษะการทำงาน
แบบนี้มาจากการเข้าร่วมอบรมตอนเป็นอาสาพัฒนาชุมชนก่อนไปเรียน ปวส.

**“ผมเคยทำเวทีประชุมรวมทั้งหมู่บ้าน แล้วก็เห็นว่าในเวทีจะมีคนแค่ไม่กี่คน
ที่กล้าพูดกล้าเสนอความคิด ซึ่งไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่ถ้าเราคุย
เฉพาะกลุ่มเขาจะสื่อสารสิ่งที่เขาต้องการได้เต็มที่ เช่น เรื่องของกลุ่มสตรีก็คุย**

กับกลุ่มสตรี เรื่องเด็กในชุมชนก็คุยกับเด็ก เรื่องพ่อบ้านเราก็คุยกับกลุ่มพ่อบ้าน หลังจากนั้นหน้าที่ผมก็แค่พูดคุย จัดกระบวนการให้เขาเข้าใจการทำงานกลุ่ม”

ตลอดระยะเวลา ๓ ปีบนดอยหมากพริก ครูอดิศักดิ์ทำงานอย่างเต็มที่ เพื่อให้ชุมชนรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง สิ่งหนึ่งที่เขามีใจ คือ สามารถรวมกลุ่ม ทอผ้าลีซอชุมชนดอยหมากพริกขึ้นมาได้

“เดิมทีคนในชุมชนไม่เห็นประโยชน์เรื่องกระบวนการกลุ่ม เพราะส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอออกไปซื้อจากข้างนอก ถึงแม้จะทอผ้าใช้เองได้ แต่เขาก็ไม่ทอ ช่วงปีใหม่ชาวบ้านจะออกไปซื้อเสื้อผ้าใหม่ๆ จากในเมือง ผมใช้วิธีเข้าไปคุยกับครอบครัวที่ยากจนที่สุด สนับสนุนให้เขาลงมือทอผ้าเอง หลังจากเขาทำ แล้วคนอื่นเห็นว่ามียาได้ เวลาไปชวนคนอื่นต่อมันก็เห็นความเป็นไปได้ สุดท้ายยาสมาชิกก็เพิ่มขึ้น เกิดการรวมกลุ่มกัน กลุ่มจะเป็นผู้กำหนดราคาขายเอง ผมมีหน้าที่แนะแนวทางให้อยู่ห่าง ๆ ว่าเมื่อมีรายได้เข้ามานอกจากแบ่งรายได้ให้สมาชิกแล้ว ให้จัดสรรแบ่งเงินเข้ากองทุนของกลุ่มด้วย”

ท้ายที่สุดถึงแม้ครูอดิศักดิ์จะพบว่า ความสำเร็จที่เขาภูมิใจจะเกิดขึ้นเพียงช่วงระยะเวลาสั้น ๆ แต่เขาก็ไม่เคยย่อท้อหรือหมดกำลังใจ

“ก่อนที่ผมจะออกมาจากดอยหมากพริก กลุ่มทอผ้ากำลังรุ่งมากและสร้างรายได้ให้ชุมชน ช่วง ๒ ปีหลังผมไม่ได้เข้าไปเยี่ยม แต่รู้ว่ากลุ่มในชุมชนเริ่มแตก เพราะมีปัญหาเสพติดอย่างรุนแรงในหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนหนึ่งก็อพยพย้ายไปพื้นที่อื่น”

ปลุก “ฝัน” ที่บ้านเกิด

ถึงแม้ต้องไปประจำยังพื้นที่ห่างไกลจากบ้านเกิดของตัวเอง ครูอดิศักดิ์ก็ไม่เคยลืมหรือละทิ้งความฝันที่มุ่งมั่นตั้งใจไว้ตั้งแต่ตอนต้น เมื่อมีโอกาสย้ายกลับมายังบ้านเกิด เขาจึงไม่ทิ้งโอกาสนั้น

“ก่อนผมจะย้ายกลับบ้าน ผมวางแผนไว้แล้วว่าผมจะทำอะไรบ้าง แต่พอได้กลับมาทำงานจริง ๆ ทุกอย่างผุดผ่นหมดเลย”

ครูอดิศักดิ์อยากเห็นชุมชนกะเหรี่ยงของเขาพึ่งพาตัวเองได้และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เช่นเดียวกับที่เขาเคยพัฒนาบन्दอยหมากพริก แต่ต้องดีกว่านั้น เขาอยากเห็นความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

“ทำงานกับคนในพื้นที่มีปัญหาเยอะ ไม่ได้ง่ายอย่างที่คิด บางครั้งท้อใจที่ไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ได้ยินคนต่อว่าเพราะไม่เข้าใจความต้องการของเรา ทั้ง ๆ ที่ที่บ้านของเราเองแท้ ๆ”

ปัญหาที่เป็นอุปสรรคมากที่สุดในการทำงานคือ เรื่องคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่แสดงตัวว่ารู้ทุกอย่าง พูดอะไรก็ไม่ฟัง ครูอดิศักดิ์บอกว่า การไม่รู้จักรับฟังเป็นโรคร้ายที่ปิดกั้นความรู้ เขาต้องใช้ “ความเข้าใจคน” ในการหาแนวทางแก้ปัญหา แล้วนำกระบวนการทำงานแบบประชาธิปไตยมาใช้ในชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมลงมือทำ ให้ชุมชนได้รับประโยชน์ ไม่ใช่จากคน ๆ เดียว

“ผมสร้างแนวคิดให้ชาวบ้านร่วมกันแสดงออกอย่างมีหลักการและมีเหตุผล พยายามให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นหรือสะท้อนการทำงานในนามของกลุ่ม ไม่ใช่จากคน ๆ เดียว”

“ผมสร้างแนวคิดให้ชาวบ้านร่วมกันแสดงออกอย่างมีหลักการและมีเหตุผล พยายามให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นหรือสะท้อนการทำงานในนามของกลุ่ม ไม่ใช่จากคน ๆ เดียว”

เมื่อชุมชนเรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม ปัญหาอุปสรรคที่เข้ามาจากเมื่อก่อน ครูอดิศักดิ์ต้องคอยคิดแก้ไขคนเดียวจนท้อก็เปลี่ยนมาให้ชุมชนช่วยคิด โดยยึดหลักว่าปัญหาของชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมแก้ไข พร้อมให้เวลา

ชุมชนทำความเข้าใจและแก้ปัญหาที่ละขั้นตอน ทำให้คนในชุมชนค่อยๆ
ซึมซับความคิดที่มีเหตุผล แล้วเปลี่ยนแปลงจากตัวเองก่อน

“ปัญหาไม่ว่าให้แก่ว่าเราก็หากระบวนการแก้ไปเรื่อย ๆ ปัญหาที่ไม่สามารถ
แก้ไขได้ทันที เราก็ต้องเริ่มทำ แล้วใช้เวลาพิสูจน์การทำงานของคนชุมชน”

ครูอดิศักดิ์ยกตัวอย่างกลุ่มออมทรัพย์ที่เคยจัดตั้งขึ้นมาแล้วล้มเหลว
เพราะการบริหารจัดการบัญชีไม่โปร่งใสและไม่มีความรู้ที่แท้จริง ซึ่งแตกต่าง
จากกลุ่มออมทรัพย์ปัจจุบันที่มีการแบ่งหน้าที่ทำงานอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็น
ประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม ประชาสัมพันธ์ เภรณญิก ฝ่ายบัญชี และ
หน่วยงานส่วนกลาง โดยกลุ่มจะเป็นผู้คัดเลือกกันเองว่าใครจะทำหน้าที่ใด
ตามความเหมาะสม

ปัจจุบัน กลุ่มออมทรัพย์บ้านห้วยไทร มีสมาชิกทั้งหมด ๑๘ คน จาก ๒๙
ครัวเรือน สมาชิกทุกคนผ่านการพัฒนาศักยภาพองค์ความรู้ด้านการออมมา
อย่างเข้มข้นตลอดระยะเวลากว่า ๓ ปี โดยคนที่เข้ามาเป็นสมาชิกได้ต้องเข้า
อบรมร่วมกับกลุ่มอย่างน้อย ๒ ครั้ง และทำตามระเบียบของกลุ่มอย่างเคร่งครัด

“เริ่มต้นผมไม่ได้บังคับว่าใครจะออมเท่าไร หรือออมเมื่อไร แต่พอมาดู
สถิติภายในระยะเวลา ๒ ปีมีคนออมน้อยมาก เลยเปลี่ยนนโยบายให้สมาชิก
ออมเงินทุกเดือนอย่างน้อยหนึ่งครั้ง เป็นจำนวนเงิน ๕ บาทขึ้นไป ตั้งแต่ใช้
ระเบียบนี้มาเงินออมก็เพิ่มมากขึ้น”

ครูอดิศักดิ์ย้ำว่า กลุ่มออมทรัพย์ถือเป็นการเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชน โครงการ
ออมทรัพย์ทำให้ชุมชนมีโรงสีข้าวที่เกิดจากความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่ม
เพราะสมาชิกตัดสินใจไม่รับเงินปันผลในปีนั้น เพื่อซื้อเครื่องสีข้าวมาสร้างงาน
ให้ชุมชน ตั้งร้านค้าชุมชนของกลุ่มออมทรัพย์ที่อำนวยความสะดวกให้ชาวบ้าน
มากขึ้น จากเดิมที่ต้องเดินทางไปซื้อข้าวของจากหมู่บ้านข้างเคียงไกลกว่า
๑๐ กิโลเมตร

ตอนนี้กลุ่มออมทรัพย์มีเงินทุนกว่า ๑ แสนบาท โดยไม่มีนโยบายเงินกู้
แต่จะนำเงินมาสนับสนุนร้านค้าชุมชนและแบ่งสรรเงินปันผลรายปีเพื่อ

ตอบแทนสมาชิก นอกจากนี้ยังมีกองทุนสวัสดิการกลุ่มเพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายเรื่องอุบัติเหตุและโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ กองทุนพัฒนากลุ่ม เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพให้แก่สมาชิก เช่น การเลี้ยงสัตว์ และสนับสนุนการศึกษาให้แก่บุตรหลาน

“เราจะจัดประชุมแลกเปลี่ยนกันทุกเดือน สิ่ง que ทุกคนสัมผัสได้ คือ คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น”

ความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์ยังแสดงให้เห็นเมื่อกลุ่มไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ ในชุมชน จนคนในชุมชนมีความเชื่อมั่นว่า กิจกรรมไหนมีกลุ่มออมทรัพย์เข้าไปมีส่วนร่วม การทำงานจะดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จ จุดนี้พิสูจน์ให้เห็นว่าการให้ความรู้และปลูกฝังกระบวนการคิดที่เป็นระบบและถูกวิธีจะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีต่อชุมชนและเป็นประโยชน์ติดตัวแต่ละคนต่อไปในอนาคต

การให้ความรู้และปลูกฝัง
กระบวนการคิดที่เป็นระบบ
และถูกวิธี จะเป็นภูมิคุ้มกัน
ที่ดีต่อชุมชน

ส่งเสริมอาชีพในชุมชน

นอกจากการรวมกลุ่มแล้ว สิ่งที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ต้องส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชนมีงานทำ ครูอดิศักดิ์จึงเข้าไปจัดกระบวนการเรียนรู้ครอบคลุมเป้าหมายของแต่ละกลุ่มในพื้นที่ โดยติดต่อขอความร่วมมือจากโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง เข้ามาให้ความรู้คนในชุมชน จนเกิดกลุ่มปลูกกาแฟ กลุ่มสตรีกลุ่มปลูกไม้ผล และกลุ่มทำนาขั้นบันได ซึ่งสะท้อนให้เห็นความหลากหลายของอาชีพในชุมชน

“ตอนนี้กลุ่มกาแฟมีสมาชิก ๒๔ คน ส่งขายผลผลิตออกไปให้ศูนย์ชีวิตนิรันดร์ จังหวัดเชียงใหม่ มาแล้ว ๒ ปี ย่างเข้าปีที่ ๓ เริ่มต้นจากพื้นที่ที่ไม่เคยปลูกกาแฟมาก่อน ผมก็ให้ชุมชนทำสัญญากับศูนย์ฯ เพื่อให้ทางศูนย์ฯ เข้ามาส่งเสริม และช่วยลงทุนสร้างเรือนเพาะชำ เมล็ดพันธุ์ และทำสัญญารับประกันการซื้อ ซึ่งสร้างความมั่นใจให้ชาวบ้านได้ในระดับหนึ่ง”

สำหรับกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ครูอดิศักดิ์ให้ชาวบ้านเข้ามาใช้พื้นที่กันได้ทั้งหมด ทั้งเพาะชำ ทำหลุม ดูแลกล้า จนชาวบ้านเรียนรู้และปฏิบัติได้เอง ช่วงปีสองปีแรกรายได้อาจจะยังไม่มาก แต่ปีที่ ๓ นี้ผลผลิตน่าจะจะมีปริมาณมากและสร้างรายได้ได้มากขึ้น

ด้านกลุ่มสตรี ครูอดิศักดิ์นำแนวคิดการส่งเสริมการทอผ้าจากที่เคยมาใช้ต่อ พร้อมส่งเสริมให้นำรายได้ของกลุ่มสตรีส่วนหนึ่งเข้ากองทุนออมทรัพย์ของกลุ่มสตรีโดยเฉพาะ นอกจากนี้กลุ่มสตรียังจัดตั้งร้านค้ากลุ่มสตรีขึ้นมาอีกหนึ่งแห่ง เพื่ออำนวยความสะดวกให้คนในชุมชนด้วยเช่นเดียวกัน

ในพื้นที่บ้านห้วยไทร ปัจจุบันครูอดิศักดิ์ รับผิดชอบดูแลงานด้านการจัดการชุมชนเพียงอย่างเดียว เนื่องจากจำนวนเด็กในหมู่บ้านมีไม่เพียงพอสำหรับการจัดตั้งโรงเรียน เขาจึงต้องขยายขอบเขตงานของตัวเองไปจัดตั้งโรงเรียนยังพื้นที่ที่อยู่ห่างออกไปอีก ๒๐ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง ๑ - ๒ ชั่วโมง

“...ถามว่าเหนื่อยไหม ผมไม่เหนื่อย เพราะใจรัก
อยากทำให้ดีที่สุด รู้สึกมีความสุขกับงานที่ทำ
รู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ทำตามฝันของตัวเอง”

เพื่อต่อยอดความเข้มแข็งของชุมชนไปยังพื้นที่ข้างเคียง และเพื่อดูแลการศึกษา
ของเด็กในพื้นที่

“แบ่งเวลาอยู่แต่ละพื้นที่ ๒-๓ วัน พบปะแลกเปลี่ยนกับแต่ละกลุ่มตาม
ภาระหน้าที่ ถามว่าเหนื่อยไหม ผมไม่เหนื่อย เพราะใจรัก อยากทำให้ดีที่สุด
รู้สึกมีความสุขกับงานที่ทำ รู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ทำตามฝันของตัวเอง”

นอกจากความตั้งใจของตัวเองแล้ว ครูอดิศักดิ์ย้ำว่า ถึงแม้ในช่วงแรกชาว
บ้านจะไม่ให้ความร่วมมือ แต่ความความสำเร็จวันนั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าทำ
ที่สุดชาวบ้านยังเพิกเฉยต่อความทุ่มเทและความตั้งใจของเขา ความสำเร็จใน
วันนี้ต้องยกเครดิตให้ทุกคนในชุมชน รวมทั้งเครือข่ายต่าง ๆ จากภายนอกที่เข้า
มาช่วยเหลือ จนทำให้เขาสามารถสร้างสิ่งที่มีคุณค่าให้แผ่นดินเกิดของเขาได้

“ผมอยากเห็นชุมชนแถบนี้มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน อยู่กันอย่าง
มีความสุขแล้วสามารถพึ่งพาตัวเองให้ได้มากที่สุด อยากให้ครู คน. รักงานที่
ตัวเองทำและทำงานให้เต็มศักยภาพที่มีอยู่ หากเราทุกคนทำงานอย่างตั้งใจ
ผลงานที่ออกมาจะสำเร็จและบรรลุเป้าหมาย สำคัญที่สุดต้องมีใจรัก เพราะถ้า
ไม่มี “ใจ” ความสำเร็จหายไปแล้ว ๕๐ เปอร์เซ็นต์ทั้งที่ยังไม่เริ่มต้นด้วยซ้ำไป”

ความฝันของครูอดิศักดิ์ในวันนี้เป็นจริงได้ เพราะตัวเขาเองที่มีฝัน
มีความอดทน และไม่เคยละทิ้งความฝัน

“ผมรู้สึกภาคภูมิใจที่เกิดมาครั้งหนึ่งได้ทำสิ่งที่มีคุณค่าให้กับชุมชนที่
ผมรัก เป็นความฝันที่ผมทำให้เป็นจริงได้...”

.....

กลไก...
ประสานงาน
ทาว...
ประสานใจ

จำลองตำรวจใส่วิจิตร

ครูใหญ่ศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดน
บ้านแม่ละนา อำเภอกำสองยาง จังหวัดตาก

“เราเป็นครูใหม่ เลยใช้วิธีนำความรู้ที่มีมาพัฒนา
ตัวเองไปพร้อม ๆ กับเด็ก ที่สำคัญคือเน้นให้เด็ก
แสดงออกและได้พูด นั่นเท่ากับว่าเราต้อง
ทำให้เด็กดูก่อนเป็นตัวอย่าง
และพูดกับเด็กเยอะ ๆ”

เส้นทางชีวิตของผู้ชายคนหนึ่งที่ไม่ได้สวゆる เป็นศิษย์เก่าที่เรียนจบชั้น
ประถมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเทคนิคอาสา ๑ ตำบล
แม่อุตุ จังหวัดตาก ด้วยความใฝ่รู้จึงออกไปเรียนต่อนอกหมู่บ้าน หลังเรียนจบ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ทราบข่าวการเปิดรับสมัครครูตำรวจตระเวนชายแดน
ในโครงการครูทายาทจึงตัดสินใจสมัครเข้าสอบอย่างไม่ลังเล แล้วก็ได้รับทุน
การศึกษาจนเข้ามาเดินในเส้นทางสายวิชาชีพครูในที่สุด และผู้ชายคนนี้ก็สอบ
บรรจุเข้าเป็นครูตำรวจตระเวนชายแดนตามที่ใฝ่ฝันไว้ได้

“อยากเป็นครูอยู่แล้ว เห็นตัวอย่างจากครู ตชด. ที่สอนเรามา พอเรามี
คุณสมบัติพร้อม โครงการก็เปิดรับสมัครพอดี ถือเป็นโอกาสดีที่เราจะได้กลับมา
พัฒนาบ้านเกิดของตัวเองตามที่ตั้งใจไว้” จำสิบตำรวจใส่วังวิจิตร ครูใหญ่
ศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่ละนา อำเภอท่าสองยาง
จังหวัดตาก เอ่ยขึ้น

หลังได้รับตำแหน่งครูตำรวจตระเวนชายแดน ครูใส่วังวิจิตรได้รับมอบหมายให้
เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ ณ ศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านคะเน็จือทะ
อำเภอท่าสองยาง เป็นที่แรก ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ ตชด. ที่เพิ่งเปิดใหม่ราวปี
๒๕๔๕ และ ๑๐ ปีให้หลัง เมื่อต้นสังกัดสำรวจพบว่า มีพื้นที่ขาดแคลนบริเวณ
อื่นในตำบลที่ยังไม่มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้อย่างเป็นทางการแหล่ง ครูใส่วังวิจิตรรับ
หน้าที่เข้ามาปฏิบัติงานที่ ศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่ละนา
ในปัจจุบัน ซึ่งศูนย์แห่งนี้อยู่ไกลจากบ้านเกิดของเขาออกไปถึง ๑๓๕ กิโลเมตร

ถึงแม้จะเพิ่งย้ายเข้ามาทำงานในพื้นที่ใหม่ได้ไม่ถึง ๒ ปี ครูไสว บอกว่า ประสบการณ์เรียนรู้จากการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่บ้านคะเนจือทะถึง ๑๐ ปี เป็นประโยชน์ให้เขานำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่บ้านแม่ละนาได้เกือบทุกอย่าง เมื่อมีโมเดลต้นแบบการทำงานอยู่บ้างแล้ว การสานต่องานที่บ้านแม่ละนาจึงทำได้ไม่ยาก

เน้นนักเรียน “อ่าน ออก เขียนได้”

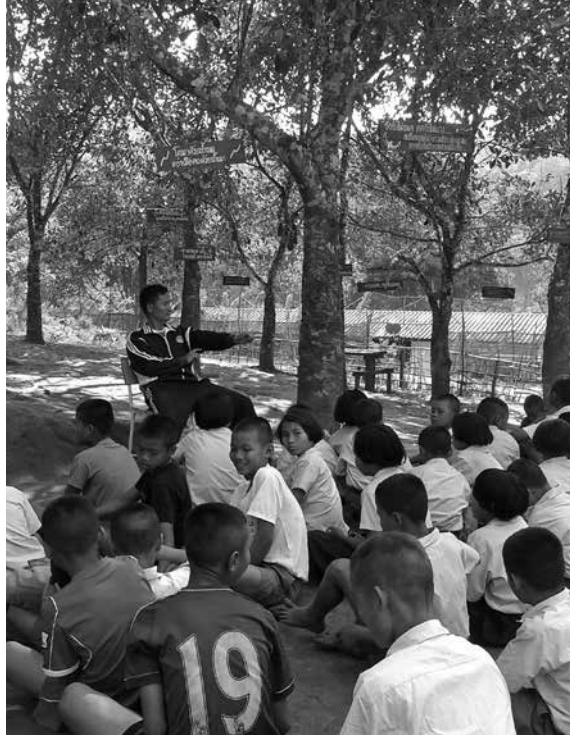
ย้อนกลับไปเมื่อ ๑๒ ปีก่อน แน่นนอนว่า การเดินทางเข้าไปยังพื้นที่ใหม่ที่ยังไม่มีใครเข้าไปมาก่อนย่อมยากลำบาก เพื่อไปให้ถึงบ้านคะเนจือทะ ครูไสว ต้องเดินเท้าจากบ้านเกิดขึ้นเขาไปเป็นระยะทาง ๓๒ กิโลเมตร ใช้เวลาทั้งวันกว่าจะไปถึงหมู่บ้าน

ความท้าทายด้านแรกของผู้บุกเบิก คือ นักเรียนระดับชั้นอนุบาลทั้งหมด ๑๒๐ คนกับอาคารเรียนไม้เก่าๆ โชคดีที่ยังมีบ้านพักครูหลังเล็ก ๆ ไว้ให้ครู ๕ คนพักอาศัยร่วมกัน

“เด็กไม่ว่าจะอายุเท่าไรก็ต้องมาเรียนอนุบาลด้วยกันหมด เพราะยังไม่เคยเรียนหนังสือมาก่อน เพียงแต่การจัดการเรียนการสอนจะแยกชั้นตามอายุของผู้เรียนเป็น ๓ ห้อง เพื่อให้บรรยากาศการเรียนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน”

จากสถานการณ์ภาพรวมเบื้องต้น ดูเหมือนน่าจะเป็นเรื่องยากสำหรับครูมือใหม่ แต่ครูไสวบอกว่า ปัจจัยทุกอย่างเกือหนุนและส่งเสริมกันได้ดี ทำให้เขาไม่รู้สึกหนักใจในการทำงานเลย เนื่องจากนักเรียนเป็นชั้นอนุบาลเหมือนกันทั้งหมด เป้าหมายการสอนจึงเน้นให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ก่อน โดยแบ่งความเข้มข้นของเนื้อหาบทเรียนตามอายุของนักเรียน

สำหรับนักเรียนชุดเล็ก ครูไสวใช้การร้องรำทำเพลงเป็นเครื่องมือสร้างความสนใจแก่นักเรียน ส่งเสริมทักษะการพูดง่ายๆ โดยให้เด็กพูด

แนะนำตัวเอง เพื่อสร้างความมั่นใจในการสื่อสารและการใช้ภาษาไทย
 ส่วนนักเรียนรุ่นโตขึ้นมา ครูเน้นฝึกทักษะการอ่านและการเขียนอย่าง
 เข้มข้นโดยเริ่มจากการเรียนรู้พยัญชนะภาษาไทยก่อน

“เราเป็นครูใหม่ เลยใช้วิธีนำความรู้ที่มีมาพัฒนาตัวเองไปพร้อม ๆ กับเด็ก
 ที่สำคัญคือ เน้นให้เด็กแสดงออกและได้พูด นั่นเท่ากับว่าเราต้องทำให้เด็กดูก่อน
 เป็นตัวอย่างและพูดกับเด็กเยอะๆ”

ใช้กิจกรรมสอดแทรกกลุ่มการเรียนรู้การสอน

ครูไสว บอกว่า เขาโชคดีที่มีโอกาสเข้ามาทำงานใน ๒ พื้นที่นี้ แล้วได้มา
 เจอเด็กว่านอนสอนง่าย ทั้งยังมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมร่วมกับ
 โรงเรียนอยู่เสมอ ครูไสวจึงสามารถประยุกต์กิจกรรมสอดแทรกเข้าไปในการ
 เรียนการสอนได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็นด้านงานเกษตรหรือแม้แต่ด้านการแสดงออก
 เช่น การแสดงบทบาทสมมุติ เป็นต้น

“แนวทางการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักเรียนมีอิสระในการเรียนรู้ กล้าแสดงออก และได้ฝึกฝนทักษะวิชาชีพในโรงเรียน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างลงมือทำ แล้วออกไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอกได้”

“ช่วงแรกๆ ที่เด็กยังอ่านไม่เก่งเขียนไม่คล่อง เราก็ให้เขาสื่อสารออกมาทางการพูด พูดอย่างเดียวก็น่าเบื่อ เลยให้นักเรียนรวมกลุ่มกันแสดงบทบาทสมมติ ไม่ถึงขั้นต้องเขียนบทยาวจริงจัง ขอแค่ให้เขาสื่อสารสิ่งที่เขาคิดหรือเข้าใจออกมาได้ น่าแปลกใจเหมือนกันที่นักเรียนอนุบาลชอบกิจกรรมนี้มาก”

ส่วนชั่วโมงสำหรับฝึกวิชาชีพด้านการเกษตรเป็นช่วงประมาณบ่ายสามโมงหลังเสร็จสิ้นการเรียนการสอนในห้องเรียน พี่ซดักที่ปลูกเป็นหลัก ได้แก่ มะเขือ ผักกาดขาว ผักกวางตุ้ง และผักทองถิ่น เป็นต้น โดยครูจะปล่อยให้ นักเรียนทั้งโรงเรียนเข้ามาเรียนรู้ในแปลงผัก รวมทั้งแบ่งหน้าที่นักเรียนให้เข้ามาช่วยกันรดน้ำดูแลต้นไม้ในตอนเช้า

สิ่งเหล่านี้คือ แนวทางการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักเรียนมีอิสระในการเรียนรู้ กล้าแสดงออก และได้ฝึกฝนทักษะวิชาชีพในโรงเรียน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างลงมือทำ แล้วออกไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างไม่ยากลำบากนัก

เมื่อมารับหน้าที่เป็นครูใหญ่ที่ศูนย์การเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่ละนาซึ่งอยู่ใกล้ศูนย์อพยพ ครูไฉวมองเห็นโอกาสที่จะส่งเสริมการเรียนภาษาอังกฤษให้นักเรียน จึงติดต่อประสานงานจ้างครูพม่าที่มีความเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษจากศูนย์อพยพเข้ามาสอนนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความตื่นตัวที่จะเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น

“สิ่งไหนที่เราทำได้ดีอยู่แล้วจากพื้นที่เดิม เราก็เอามาปรับให้เข้ากับที่ใหม่ สิ่งไหนที่เราทำได้ไม่ดี เราก็ควรให้คนอื่นเข้ามาช่วย ส่วนเราก็ทำหน้าที่เป็นฝ่ายจัดการ ประสานงาน และคอยดูแลเนื้อหาการเรียนการสอนไม่ให้ขาดตกบกพร่อง”

แบบสอน “ทักษะชีวิต”

เนื้อหาความรู้จากตำราเรียนเป็นสิ่งสำคัญก็จริง แต่การสอนให้นักเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตก็สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เทคนิคการสอนของครูสวให้การแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มสี่เพื่อให้รุ่นพี่และรุ่นน้องมีโอกาสดำเนินงานร่วมกัน โดยครูเป็นผู้จัดให้นักเรียนแต่ละรุ่น โดยแต่ละกลุ่มจะมีรุ่นพี่ชั้น ป.๖ เป็นแกนนำของทีม เพื่อช่วยกระตุ้นให้น้องๆ ในทีมเข้ามารับผิดชอบงานยกเว้นนักเรียนอนุบาลที่จะปล่อยอิสระให้มีส่วนร่วมไปกับพี่ๆ ทุกกลุ่มได้

การทำงานเป็นกลุ่ม สอนนักเรียนให้เรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น การรับฟังความคิดเห็น และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้เด็กเรียนรู้เรื่องการปรับตัวเมื่อออกไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอก

สำหรับงานที่นักเรียนแต่ละกลุ่มต้องรับผิดชอบ ได้แก่ ดูแลแปลงเกษตร ดูแลความเรียบร้อยของอาคารเรียน ดูแลความสะอาดโรงอาหาร ช่วยครูหรือผู้ปกครองทำอาหารเข้าให้นักเรียน ดูแลห้องน้ำ โดยแต่ละสัปดาห์จะสลับผลัดเปลี่ยนหน้าที่กันเพื่อให้ทำงานได้ไม่ซ้ำกันในแต่ละวัน

นอกจากนี้ครูสวยังเปิดโอกาสให้นักเรียนออกมานำเสนอเรื่องราวหรือประสบการณ์จากการทำงานในความรับผิดชอบของตนเองแก่เพื่อน ๆ หน้าที่เรา เพื่อบอกเล่าให้กันฟัง ด้านครูเวรประจำวันจะคอยเดินตรวจตราดูความเรียบร้อย ไม่ใช่เพื่อจับผิด แต่เพื่อให้ครูได้เข้าไปแนะนำหรือสอนทักษะต่าง ๆ แก่นักเรียน ระหว่างที่นักเรียนลงมือปฏิบัติหน้าที่อยู่ นักเรียนกลุ่มไหนปฏิบัติหน้าที่ได้ดีก็จะได้รับคำชมเชยจากครูและคำขอบคุณจากเพื่อนนักเรียน

วิธีการนี้ นอกจากจะฝึกทักษะการทำงานร่วมกันของนักเรียนแล้ว ยังช่วยครูฟื้นฟูแรงและทำให้ครูรับทราบปัญหาจากมุมมองของนักเรียน โดยครูจะเรียกประชุมหัวหน้ากลุ่มสี่ เพื่อสอบถามปัญหา แล้วหาทางแก้ไข อย่างทันที

“ปัญหาก็คือไม่ได้ร้ายแรงอะไร จะมีก็แค่เพื่อนยืนดูเฉยๆ ไม่ช่วยงาน ครูก็ให้คำแนะนำนักเรียนไปแก้ไข”

ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงของนักเรียนที่เกิดขึ้นหลังจากนำวิธีการแบ่งกลุ่มสี่มาใช้ เป็นสิ่งที่ครูไสวพึงพอใจมากกว่า นักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น รู้จักจัดสรรเวลา และเกิดความสามัคคีภายในกลุ่ม

เรียนรู้จากประสบการณ์

เมื่อเอ่ยถึงเรื่องที่ทำให้รู้สึกภาคภูมิใจ ครูไสวบอกว่า เขาดีใจที่สามารถเป็นแบบอย่างให้ลูกศิษย์เจริญรอยตาม และได้ส่งเสริมให้เด็ก ๆ ทั้ง ๒ หมู่บ้าน มีการศึกษา

แบบอย่างที่ว่าคือ **นิสสัยใฝ่รู้และรักการเรียนรู้** ช่วงแรกที่เข้ามาเป็นครู ตชด.บ้านคะเนจือทะ ครูไสวเริ่มเรียนต่ออนุปริญาไปพร้อม ๆ กับการทำงานในพื้นที่ ทุกวันศุกร์ช่วงบ่ายเขาต้องเดินเท้ากลับลงมาพื้นราบ เพื่อมาเข้าชั้นเรียนในวันเสาร์อาทิตย์ ส่วนเช้าวันจันทร์ก็ต้องรีบเดินกลับขึ้นเขาเข้าหมู่บ้าน ออกเดินทางตั้งแต่ ๘ โมงเช้า ถึงหมู่บ้านตอนบ่ายสาม ระยะทาง ๓๒ กิโลเมตร ขึ้นลงเขาเป็นเรื่องปกติสำหรับครูไสวตลอดระยะเวลา ๒ ปีแรกที่เข้ามาทำงาน

จากประสบการณ์ที่พบเจอมาด้วยตัวเอง ทำให้ครูไสวรู้ว่า การออกไปเผชิญโลกภายนอกต้องอาศัยความอดทนและความมุมานะพยายามมากเพียงใด เขานำสิ่งที่ตนเองพบเจอมาบอกเล่า เพื่อสร้างความเข้มแข็งทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่นักเรียน

“ครูก็เป็นศิษย์เก่าโรงเรียน ตชด. เหมือนกัน ครูไม่ได้เรียนเก่งอะไร แต่ครูมีความรับผิดชอบ ทำการบ้าน ทำงานส่งคุณครู เป็นคนดี เชื่อฟัง และช่วยงานคุณครูตลอด” เป็นคำพูดที่ครูไสว บอกลูกศิษย์อยู่เสมอ

การกระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียนที่เรียนจบชั้น ป.๖ เรียนต่อ เป็นนโยบายที่ชัดเจนอย่างหนึ่งของโรงเรียน โดยมีโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดตาก เป็นเป้าหมายของการศึกษาในระดับมัธยมของนักเรียน

“เด็กจบชั้น ป.๖ จากที่นี้ออกไปเรียนต่อ เราสอนเขาเรื่องการปรับตัว เน้นย้ำให้เขาพยายามและเตรียมตัวเองให้พร้อมอยู่ตลอดเวลา เพราะเมื่อออกไปเรียนข้างนอกอาจตามคนอื่นไม่ทันในช่วงแรก แต่ถ้าเราฝึกฝน ขยัน ตั้งใจ เราก็จะตามเขาทัน ไม่มีอะไรต้องกลัว”

ด้วยวิธีการบอกเล่าและถ่ายทอดประสบการณ์เพื่อเป็นบทเรียนให้แก่ นักเรียนโดยตรงจากครูไสว ทำให้นักเรียนที่จบออกไปได้รับคำชื่นชมอย่างไม่ขาดปากจากโรงเรียนที่นักเรียนเข้าไปศึกษาต่อ โดยเฉพาะเรื่องความมุ่งมั่นในการเรียน

“นักเรียนที่จบจากโรงเรียน ตชด. จะมีทักษะการช่วยเหลือตัวเอง ทั้งด้าน การเกษตร การหุงข้าว ทำกับข้าว และความอดทน เมื่อเด็กจบออกไปจะสามารถ ทำงานช่วยเหลือตัวเองได้ เด็กออกไปสู่โลกภายนอกอย่างมั่นใจ แล้วมีเราคอย ให้กำลังใจอยู่ตลอด”

ใช้ “กิจกรรม” สานสัมพันธ์ชุมชน

ครูไสวีย้ายมาปฏิบัติหน้าที่ในบ้านแม่ละนาได้ ๒ ปี แต่ผ่านไปแล้วยังเป็น ครูหน้าใหม่สำหรับหมู่บ้านนี้ การทำงานภาคชุมชนเป็นอีกด้านหนึ่งที่ครูไสวียะเลยไม่ได้ เขาใช้วิธีจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเป็นตัวเชื่อม ความสัมพันธ์กับชุมชน เช่น กิจกรรมวันลอยกระทง กิจกรรมกีฬาสี่ชุมชน เป็นต้น เพื่อให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม

“ชาวบ้านบางคนไม่เคยเห็นไม่เคยสัมผัสกับประเพณีจริง ๆ อาจจะเคย เห็นแค่ในทีวี พอเราจัดขึ้นมาเขาก็ตื่นเต้น มีความกระตือรือร้นอยากมาร่วมงาน”

การอาศัยอยู่ร่วมกันของหลายชนเผ่า เป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนอย่างหนึ่งของบ้านแม่ละนา ความขัดแย้งขุ่นเคืองใจกันเกิดขึ้นได้บ่อยครั้ง การจัดกิจกรรม สัมพันธ์ชุมชนของครูไสวีย เป็นการย้ายคนให้มารวมอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ทำให้ แต่ละชนเผ่าได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนและคุ้นเคยกัน จึงเข้าใจกันมากขึ้น ความขุ่นข้องหมองใจที่เคยมีก็ค่อย ๆ จางหาย ความสัมพันธ์จึงพัฒนาไปในทาง ที่ดีขึ้น

“เรานำกลุ่มชาวบ้านต่างชนเผ่าที่มีปัญหามาทำกิจกรรมร่วมกันแบบ ค่อยเป็นค่อยไป เราเข้าไปพูดคุยกับหัวหน้าของกลุ่มว่าชุมชนมีปัญหอะไร บ้าง แล้วเป็นตัวกลางให้เขาพูดคุยกัน พอรู้ปัญหาที่เอามาคิดแก้ไขร่วมกัน หากเราทำงานด้วยความตั้งใจ ชาวบ้านก็จะเห็น แล้วให้ความร่วมมือกับเรา”

“เราไม่มีทางทำอะไรสำเร็จได้แค่ตัวคนเดียว
แต่เราช่วยเป็นกลไกให้งานๆ หนึ่งสำเร็จได้
ที่ผ่านมา ปัญหาของชุมชนนี้ขาดการจัดการ
เราก็ดำเนินการจัดการ เข้ามาประสานงาน ดึงคนภายนอก
เข้ามาช่วยเหลือ เพื่อพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น”

ปัญหาชุมชน...ต้องให้ชุมชนจัดการ

ครูโสภะบอกว่า ความช่างสังเกตและช่างถาม เป็นอีกหนึ่งคุณสมบัติสำคัญ
ของครู ตชด. เพราะจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานรู้ว่า ชุมชนขาดอะไร มีปัญหาอะไร
แล้วจะนำมาสู่การหาทางแก้ไขปัญหได้อย่างไร

ด้วยความไม่ช่างสังเกตและไม่ถาม ครั้งหนึ่งทำให้เขาเหนื่อยฟรี ครูโสภะ
จึงเรียนรู้ประสบการณ์เรื่องนี้มาแล้วด้วยตัวเอง

“ตอนผมย้ายเข้ามาบ้านแม่ละนาใหม่ ๆ ผมก็สงสัยอยู่ว่าทำไมชาวบ้าน
ไม่ปลูกกล้วยไว้กิน แต่ก็ไม่ได้ถามใคร ด้วยความหวังดีเราก็ไปขนกล้วยมาจาก
พื้นราบหลายต้น เอามาปลูกในแปลงของโรงเรียน ปลูกงานนั้นล้มไม่เป็นท่า
เพราะหมู่มากเกินไป เข้ามาทำลายต้นกล้วยจนหมด ไม่เหลือ (หัวเราะ)”

จากประสบการณ์ทำงานในหมู่บ้านที่แล้ว เราเคยเจอมาก่อนว่าหมูเป็น
ตัวปัญหา เข้าไปรบกวนพืชผักในแปลงเกษตรของชาวบ้านเสียหายเป็นจำนวนมาก
พอเข้ามาทำงานบ้านแม่ละนา เราไม่รู้แล้วก็ไม่ได้ถามใคร จนมาเจอกับ
ตัวเองว่าที่นี่มีปัญหาเดียวกัน

หลังจากนั้นครูโสภะรู้ทันทีว่า มีงานใหม่ต้องทำ นั่นคือ งานหมูๆ แบบไม่หมู

ประสบการณ์บอกครูไสว่า เมื่อเป็นเรื่องของชุมชนก็ต้องให้ชุมชนจัดการ เขาประสานงานกับผู้นำชุมชนเพื่อเรียกลูกบ้านมาประชุมวางข้อตกลงร่วมกัน

“เรายกตัวอย่างให้เขาเห็นในที่ประชุมว่า เราเคยแก้ไขปัญหาได้อย่างไร ถ้าไม่อยากให้เกิดเหตุการณ์ยิ่งหมู ทุกคนต้องร่วมมือ ล้อมรั้วให้หมูอาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านของตนเอง โดยโรงเรียนทำให้ดูเป็นตัวอย่างก่อน ช่วงแรกชาวบ้านมีต่อต้านบ้าง แต่ก็ไม่รุนแรง เพราะที่ประชุมส่วนใหญ่สรุปเป็นมติว่าถ้าหมูเดินเฟ้นพ่านเข้ามาในเขตโรงเรียนให้ครูจัดการได้เลย พอเวลาผ่านไปสักระยะเราก็แก้ปัญหานี้ได้เพราะทุกคนร่วมมือกัน”

นอกจากความช่างสังเกตและช่างถามแล้ว หลักการ “ประสานงานประสานใจ” เพื่อพัฒนาพื้นที่ก็เป็นหลักคิดที่ครูไสยึดมั่นอยู่เสมอ

“เราไม่มีทางทำอะไรสำเร็จได้แค่ตัวคนเดียว แต่เราช่วยเป็นกลไกให้งาน ๆ หนึ่งสำเร็จได้ ที่ผ่านมา ปัญหาของชุมชนนี้ ขาดการจัดการ เราก็เข้ามาเป็นผู้จัดการ เข้ามาประสานงาน ดึงคนภายนอกเข้ามาช่วยเหลือ เพื่อพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น”

ยกตัวอย่าง สิ่งที่เราเห็นได้ชัดเจนตั้งแต่แรกเข้ามาในหมู่บ้าน คือ ชุมชนไม่มีไฟฟ้า เราก็ประสานงานหน่วยงานข้างนอกที่มีกำลังให้เข้ามาช่วยดำเนินการ ก็ได้แบ่งไฟฟ้าโซลาเซลล์มาจำนวนหนึ่ง ปัจจุบันชาวบ้านมีไฟฟ้าใช้ หรือเรื่องการติดต่อสื่อสาร เราก็นำเสาโทรศัพท์เข้ามาติดตั้ง ถ้าชาวบ้านอยากติดต่อเข้าไปในเมืองก็มาใช้บริการที่โรงเรียนได้

ปัญหาด้านการอุปโภคบริโภคของชุมชนที่ครูไสววางแผนแก้ไขปัญหาคือต่อไป ได้แก่ เรื่องระบบน้ำ และการรักษาป่าต้นน้ำ

“ระบบการใช้น้ำของหมู่บ้านในปัจจุบัน เปิดน้ำไหลทิ้งตลอดทั้งวัน ไม่มีการจัดเก็บน้ำไว้ในถังก่อน แล้วค่อยปล่อยน้ำมาใช้เมื่อจำเป็น ดังนั้นในอนาคตคงจะต้องจัดสรรผู้รับผิดชอบระบบประปาหมู่บ้านให้เข้ามาดูแลเรื่องนี้”

ครูไสวบอกว่า ไม่ว่าจะเป็นครูหรือชาวบ้าน ถ้าเราประสานงานดี เอาให้ลงตัวได้ตามเป้าหมายมากที่สุด การทำงานก็จะง่ายขึ้น งานสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ถ้าเราประสานใจได้ก็จะมีคนมาช่วยเรามากขึ้น การประสานอาจเริ่มจากเล็ก แล้วก็ใหญ่ขึ้น งานของเราก็จะดีขึ้นเรื่อย ๆ

ถึงแม้พื้นที่บ้านแม่ละนาจะไม่มีปัญหายาเสพติด แต่ครูไสวก็ไม่ลืมที่จะสร้างความเข้าใจและให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติด รวมทั้งขอความร่วมมือให้ชาวบ้านช่วยกันสอดส่องดูแล เพื่ออนาคตของลูกหลาน

“ทำงานทุกวันนี่มีความสุข ความลำบากเหนื่อยยากก็ส่วนหนึ่ง แต่พอเข้าไปในหมู่บ้านเราก็หายเหนื่อย เพราะทุกคนเข้าใจและพร้อมจะช่วยเหลือกัน ไม่มีอะไรให้ลำบากใจ”

.....

“ใจ” สู้ “ใจ”

ร้อยตำรวจเอกวัชรินทร์ ยศรุ่งโรจน์

ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
บ้านหนองแขม ตำบลเมืองนะ
อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

“รบได้อย่างทหาร จับได้อย่างตำรวจ และพัฒนาได้อย่างข้าราชการพลเรือน”

“รบได้อย่างทหาร จับได้อย่างตำรวจ และพัฒนาได้อย่างข้าราชการ
พลเรือน”

คงไม่มีตำรวจตระเวนชายแดนคนไหนปฏิเสธภารกิจ ๓ อย่างนี้

**ร้อยตำรวจเอกวัชรินทร์ ยศรุ่งโรจน์ ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวน
ชายแดนบ้านหนองแถม ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่**
ครูผู้เสียสละ ผู้ผ่านประสบการณ์ทำงานในพื้นที่เสี่ยงภัยจากปัญหายาเสพติด
และการลักลอบตัดไม้ทำลายป่ามานานกว่า ๑๘ ปี ซึ่งก่อนจะมาเป็น “ครู”
ร้อยตำรวจเอกวัชรินทร์ปฏิบัติหน้าที่ในชุดปราบปรามยาเสพติด หน่วยป้องกัน
และปราบปรามยาเสพติด ตชด.ที่ ๓๓ กองร้อย ๓ ค่ายแม่เตาไห จังหวัด
เชียงใหม่ ทำงานตรวจจับและปราบปรามยาเสพติดอย่างเข้มข้น

“มันทำใจไม่ได้...หน้าที่หลักของเราคือจับกุมผู้ค้า เวลาเข้าไปจับพ่อแม่
เขามา แล้วลูกเล็ก ๆ วิ่งตามมาร้องไห้ มันสะเทือนใจ ผมไม่จับก็ไม่ได้ ก็เลย
ขอผู้บังคับบัญชาเปลี่ยนหน้าที่จากชุดปราบปรามมาเป็นครูตำรวจตระเวน
ชายแดนดีกว่า”

หลังจากตัดสินใจอย่างเด็ดขาด ปี ๒๕๓๙ ร้อยตำรวจเอกวัชรินทร์ได้รับ
มอบหมายหน้าที่เข้ามาเป็น “ครู” ในพื้นที่อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่เป็น
ที่แรก ณ เวลานั้น อำเภอพร้าวถือเป็นอำเภอที่ประสบปัญหาเรื่องการลักลอบ
ตัดไม้ทำลายป่าอย่างหนัก

เข้าถึง “หัวใจ” ชุมชน

ระยะเวลา ๑๘ ปี ครั้งต่อครั้งของประสบการณ์จากการทำงานใน ๒ พื้นที่ ครูวัชรินทร์ บอกว่า **เขาได้เรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของ “คน” และการปรับตัวให้เข้ากับ “คน” ที่มีความแตกต่างกัน**

บริบททางสังคมของพื้นที่อำเภอฟัวแตกต่างจากพื้นที่บ้านหนองแวม โดยสิ้นเชิง

“ที่ฟัวมีชาวเขาหลายเผ่า ถ้าเป็นกะเหรี่ยง เขาจะไม่ค่อยต่อต้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ แถบนั่นปัญหายาเสพติดไม่รุนแรง แม้จะมีการบุกกรูป่าเยอะ ส่วนชุมชนบ้านหนองแวมทำงานยากกว่ามาก เพราะเขาต่อต้านการทำงานของเจ้าหน้าที่ ถึงแม้จะไม่แสดงออกอย่างโจ่งแจ้ง แต่เขาก็ไม่มาสัมพันธ์กับโรงเรียนเลย”

ครูวัชรินทร์ใช้แนวทาง **“การเข้าถึงถึงหัวใจชุมชน”** เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่

คนแปลกหน้าคนหนึ่งจะครองใจเจ้าถิ่นได้ ต้องเข้าถึงสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือจิตวิญญาณของชุมชน สำหรับชาวเขา นั่นคือ ผู้นำตามธรรมชาติ

“งานครู ดชด. ในพื้นที่ผมเกี่ยวข้องกับชาวเขา เราจึงต้องรู้ว่าวัฒนธรรมของชาวบ้านที่เคารพและเชื่อฟังผู้นำตามธรรมชาติมาก มากกว่าเชื่อฟังกำนันผู้ใหญ่บ้านอีก ผู้เฒ่าแม่เฒ่าว่ายังไง ชาวบ้านก็ว่าตามกัน ดังนั้นเมื่อมาถึงหมู่บ้าน คนที่ผมต้องเข้าหาก่อน คือ ผู้เฒ่าแม่เฒ่าที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติในชุมชน”

ครูวัชรินทร์ บอกว่า การทำงานแก้ปัญหากลักลอบตัดไม้และการฟื้นฟูป่าต้นน้ำอำเภอฟัว ถึงแม้ชาวบ้านจะไม่ต่อต้านการทำงานของโรงเรียน แต่เขาต้องใช้เวลาไม่น้อย ถึงจะเข้าถึงใจชาวบ้านได้

“ผมพาตัวเองเข้าไปร่วมงานของชุมชน ไม่ใช่แคในชุมชนรอบข้างโรงเรียน แต่ร่วมกันทั้งอำเภอ เพราะเรื่องป่าต้นน้ำไม่ได้เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนแคใน

พื้นที่เดียว ต้นน้ำเขตอำเภอฟัวมีปलयน้ำร่วมกันถึง ๓ ตำบล ผมไปอธิบาย และขอความร่วมมือให้ทุกฝ่ายทั้งผู้นำตามธรรมชาติ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. และชาวบ้าน เข้ามาปรึกษาหารือ เพื่อหาข้อตกลงกัน ใครที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามามีส่วนร่วม พยายามดึงคนต้นน้ำลงมาอาศัยอยู่ตรงพื้นราบให้ได้ โดยเราต้องเตรียมพื้นที่ให้เขาอยู่อาศัย”

เพราะเข้าถึงผู้นำชุมชน ดึงผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ทีมงานที่เข้มแข็ง ผสมกับความเชื่อและศรัทธาเดิมของชนเผ่าต่างๆ ในพื้นที่ที่มีความรักในป่าต้นน้ำอยู่แล้ว ทีมงานของควัชรินทร์จึงสามารถปราบปรามการบุกรุกพื้นที่ป่าและคืนป่าต้นน้ำให้ชุมชนได้ภายในระยะเวลา ๕ ปี ใช้เวลาตั้งแต่ปี ๒๕๔๐-๒๕๔๕ ก็ย้ายชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ต้นน้ำลงมาอาศัยบริเวณพื้นราบได้สำเร็จ

“ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ได้รับผลกระทบเขาร่วมใจกัน ผมอธิบายชี้ให้เห็นข้อดีข้อเสียชัด ๆ เขาก็เข้าใจ เพราะพื้นฐานของคนกะเหรี่ยงรักป่าอยู่แล้วเขามีวัฒนธรรมประเพณีการบวชป่า มีการกำหนดขอบเขตป่าต้นน้ำ มีป่าหวงห้ามเด็ดขาด เราก็เอาเป้าหมายของเราเข้าไปสวมเป็นแนวร่วมกับเขา ใช้เวลาเขาค่อย ๆ เคลื่อนย้ายเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่ใจเผลอแล้วไล่เขาลูกเดียว”

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้คนส่วนใหญ่จะเห็นด้วย แต่ผู้เห็นต่างก็ยังมี การเผชิญหน้ากับผู้ที่ไม่เห็นด้วยบางส่วน แม้จะเป็นส่วนเล็กๆ แต่ก็ปฏิเสธ ไม่ได้ว่าทำให้การทำงานในพื้นที่ล่าช้าลง คนในชุมชนที่ดีก็มี แต่ในเมื่อชุมชน ตกลงกันแล้ว เขาไม่ยอมรับ ผมก็ใช้นิติศาสตร์เข้าใส่เลย กลางวันสอนหนังสือ กลางคืนออกจับ อีกส่วนก็มีปัญหากับชุมชนมั่ง ซึ่งจริง ๆ เป็นชุมชนที่อยู่ห่าง ออกไปมาก ชาวบ้านมาเดินขบวนที่อำเภอร้องเรียนต่อนายอำเภอ แต่เพราะ ผมทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่และคนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบแล้ว นายอำเภอ กับชาวบ้านที่เข้าใจเหตุผล เขาก็ออกมาช่วยไกล่เกลี่ย

“สิ่งที่ผมภูมิใจ คือ สุดท้ายก่อนผมจะออกมาจากพื้นที่พบว่าผมสามารถ คืนป่าต้นน้ำให้ชุมชนได้อย่างที่ผมตั้งใจไว้ตั้งแต่แรก”

ครู ๓๖๘. ทำได้ทุกอย่าง

เพราะมีผลงานเข้าตาผู้บังคับบัญชา จึงได้รับการร้องขอจากผู้บังคับบัญชา ถึง ๓ ครั้งให้เข้ามาดูแลพื้นที่บ้านหนองแถม ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ในความรับผิดชอบในปัจจุบัน พื้นที่ที่ใคร ๆ ต่าง ก็บอกว่าเป็น **พื้นที่ปราบเซียน**

ผู้บังคับบัญชาถามความสมัครใจถึง ๓ ครั้ง ครั้งแรกครูวัชรินทร์ปฏิเสธ เพราะภรรยาเพิ่งคลอดลูก ครั้งที่ ๒ ปฏิเสธเพราะกำลังสร้างบ้านใหม่ แต่เมื่อ ผู้บังคับบัญชาถามเป็นครั้งที่ ๓ ประกอบกับครูวัชรินทร์รับทราบปัญหาของ ชุมชนมาโดยตลอด พิจารณาแล้วเห็นว่า ถ้าแก้ปัญหาได้ก็จะสร้างประโยชน์ และช่วยพัฒนาประเทศได้มากกว่าที่เป็นอยู่

“ผมรู้ว่าพื้นที่นี้ปัญหายาเสพติดรุนแรงมาก แต่สุดท้ายผมก็ตอบตกลง แต่ขอผู้บังคับบัญชาว่า เวลามีปัญหาอะไรเกิดขึ้น ต้องแก้ไขตรงไหนอย่างไร ท่านต้องรับฟังนะ เพราะพื้นที่นี้อยู่ยาก ผมมาอยู่ใหม่ต้องระวังหน้าระวังหลัง จะตรงเกินไปก็ไม่ได้ ต้องมีลูกล่อลูกชน ต้องกะล่อน เล่นได้ทุกบทบาท”

ครูวัชรินทร์ บอกว่า วันแรกที่เข้ามาถึงพื้นที่ ภาพแรกที่เห็นคือ “ป่า” รกมากแทบจะมองไม่เห็นโรงเรียน เพราะเต็มไปด้วยต้นไม้และหญ้าสูงท่วมหัว “ชาวบ้านจากพร้าวมาส่งผมหลายสิบคนยังถามผมเลยว่าจะไหม้ัยครู” ครูวัชรินทร์ไม่ได้ตอบคำถาม แต่ในใจมีคำตอบคือ “ไหว...ต้องไหว”

“พอมาทำหน้าที่ครูตรงนี้ สิ่งไหนที่ผมทำได้เพื่ออนาคตของเด็ก ผมทำหมด ถ้ามีผู้ร้ายผมก็ต้องเป็นตำรวจ จะกลัวใจไม่ได้ ถ้าต้องสอน ผมก็สวมบทเป็นครู มีความรัก ความเมตตาต่อเด็ก เมื่ออยู่ในชุมชนผม ช่วยได้ทุกอย่างแม้แต่เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ทั้งหมดผมทำโดยมีเป้าหมายว่า เด็กต้องมีอนาคต เติบโตขึ้นมาในสภาพชุมชนที่ดีที่สุดเท่าที่ผมจะทำได้”

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ภายใต้กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ทั้ง ๑๙๖ แห่งในประเทศไทยทำงานสนองแนวพระราชดำริ ทั้งสิ้น ๘ โครงการ ได้แก่ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน, โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา, โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, โครงการนักเรียนในพระบรมราชานุเคราะห์, โครงการฝึกอาชีพ, โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน, โครงการสหกรณ์ และโครงการส่งเสริมผู้ชำนาญการศึกษา โดยแต่ละโรงเรียนสามารถลำดับความสำคัญตามสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่

“ตำรวจตระเวนชายแดนต้องมาเป็นครูสอนหนังสือ เพราะเขตชายแดนเป็นพื้นที่อันตราย จะให้ข้าราชการ พลเรือนมาสอนก็เสี่ยงเกินไป แต่ถ้าไม่มีใครมาสอนเด็กในถิ่นทุรกันดารแถบชายแดนก็จะมีโอกาสได้เรียนหนังสือ เพราะฉะนั้นตำรวจตระเวนชายแดนต้องเป็นแกนสำคัญในพื้นที่เหล่านี้”

ครูวัชรินทร์ขยายความว่า ๙ ปีที่ผ่านมา โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บ้านหนองแถม สามารถจัดตั้งโรงเรียนและดำเนินการสอนได้ตามมาตรฐานที่กำหนด จนปัจจุบันสามารถโอนมอบโรงเรียนให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ เข้ามารับผิดชอบดูแลไปแล้ว ๑ โรงเรียน ในปี พ.ศ.๒๕๔๑

หลังจากนั้นจึงขยายมาก่อตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองแถม ๒ ในปัจจุบัน โรงเรียนแห่งนี้ประกอบไปด้วย ครู ตชด. ๔ คน ครูพลเรือน ๑ คน ครูผู้ดูแลเด็ก (ผดด.) ๒ คน ครูอาสา ๑ คน มีนักเรียนทั้งสิ้น ๑๑๗ คน

“ตำรวจตระเวนชายแดน ต้องมาเป็นครูสอนหนังสือ เพราะเขตชายแดนเป็นพื้นที่อันตราย จะให้ข้าราชการพลเรือนมาสอนก็เสี่ยงเกินไป แต่ถ้าไม่มีใครมาสอนเด็กในถิ่นทุรกันดารแถบชายแดนก็จะมีโอกาสได้เรียนหนังสือ เพราะฉะนั้นตำรวจตระเวนชายแดนต้องเป็นแกนสำคัญในพื้นที่เหล่านี้”

แม้จะไม่เคยมีความฝันอยากเป็นครูและไม่เคยเรียนด้านการสอนมาก่อน เมื่อต้องมารับหน้าที่แรกด้วยการเป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ครูวัชรินทร์ก็กล่าวอย่างมั่นใจว่า สำหรับการสอนระดับประถมศึกษา หากครูมีความตั้งใจและมุ่งมั่นพัฒนาการสอน ครูสามารถพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเฉพาะตัวขึ้นมาสอนนักเรียนได้ไม่ยาก ขอแค่มีความพยายามศึกษาหาความรู้เท่านั้น

“ปีแรกผมไปสอนที่อำเภอพร้าว ผมก็มันเหมือนกัน แต่เราศึกษาด้วยตัวเองได้ว่าจะสอนยังไง จะทำยังไง ปกติแล้วโรงเรียน ตชด. จะมีกรอบบรรจุโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกปี แต่ช่วงแรกที่ผมเข้ามาเป็นครูนั้น การอบรมครูผ่านไปแล้ว เพราะฉะนั้นผมต้องเดินเข้าไปหาความรู้เอง มีอบรมครูที่ไหนผมไม่ไปหมด แล้วเอามาประยุกต์ใช้ พอผมเรียนรู้ นำมาลองใช้จนเข้าที่เข้าทางก็เริ่มสนุก”

เด็กต้องกินอีก...

เมื่อรับหน้าที่เป็นครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองแขม ครูวัชรินทร์ ย้ำชัดว่า นโยบายของโรงเรียนมุ่งเน้นให้ครูทุกคนสอนนักเรียนผ่านการปฏิบัติจริง โดยครูแต่ละคนจะรับผิดชอบจัดกระบวนการเรียนรู้และจัดสรรงบประมาณตามแต่ละโครงการอยู่แล้ว ครูทุกคนมีอิสระในการคิดแผนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการได้

“เรื่องงบประมาณผมจะบอกครูเสมอว่า เงินที่ได้มาเป็นภาษีของประชาชน หรือไม่ก็เป็นเงินทำบุญที่ผู้สนับสนุนตั้งใจให้มา การคอร์รัปชั่นเป็นบาป เงินของแผ่นดินโกงมาแม้แต่บาทเดียวก็เป็นบาป เมื่อรับเงินมาแล้วการบริหารจัดการงบประมาณของที่นี่ไม่เคยมีปัญหา แต่ถ้าได้รับงบประมาณล่าช้า มีปัญหาแน่นอน” ครูวัชรินทร์พูดติดตลก แต่สะท้อนสภาพความเป็นจริง

ครูวัชรินทร์ กล่าวต่อไปว่า ครูจะให้ความสำคัญกับปัญหาปากท้องด้วยเห็นว่า ถ้าเด็กกินไม่อิ่ม เด็กก็ไม่ตั้งใจเรียน แต่หลายต่อหลายครั้งโรงเรียนได้รับงบประมาณอาหารกลางวันล่าช้า ครูเองก็ต้องไปหยิบยืมจากญาติ

พี่น้อง หรือเอาเงินงบประมาณส่วนอื่นสำรองจ่ายไปก่อน เมื่อได้งบประมาณ
จึงนำไปคืน ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ ครูวัชรินทร์จึง
หาทางสร้างรายได้ให้โรงเรียน ด้วยการส่งเสริมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ใน
โรงเรียน เพื่อนำผลผลิตมาสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน หรือเก็บเงินสะสม
ไว้ในสหกรณ์ของโรงเรียน เพื่อนำมาใช้ในยามขาดแคลนงบประมาณ

“มีบริษัทเข้ามาส่งเสริมให้โรงเรียนเลี้ยงไก่ไข่ เราก็ดูแลกิจการตรงนั้นเป็น
อย่างดีและทำอย่างต่อเนื่อง หลายโรงเรียนทำไปแล้วจบ แต่ของเราไม่ใช้
ผมให้นักเรียนอาสาเข้ามาดูแล แล้วตอบแทนเขาเป็นไข่ไก่ ให้กลับไปทำกินที่
บ้านวันละฟอง หรือจะเก็บสะสมทีเดียวเป็นรายสัปดาห์รายเดือนก็ได้ กิจการ
ไข่ไก่ทำเงินได้ถึงแสนบาท เคยเลี้ยงหมูแล้วนำมาฆ่าเป็นอาหารกลางวันให้เด็ก
แต่รู้สึกว่าการดูเินไป ผมเลยให้เลี้ยงแล้วเอาไปขายแทน เงินส่วนนั้นก็นำมา
เข้าสหกรณ์ ส่วนการปลูกผัก ครูจะจัดเวลาพานักเรียนตั้งแต่นั้น ป.๓ เข้ามาดูแล
เพื่อฝึกทักษะอาชีพ แล้วก็นำมาทำเป็นอาหารกลางวัน”

สร้างสัมพันธ์ชุมชน

การทำงานในพื้นที่บ้านหนองแถม ครูวัชรินทร์มีสิ่งยึดเหนี่ยวในการทำงาน คือ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ด้วยรู้สึกว่าการที่พระองค์ท่านช่วยดูแลให้เด็กทุกคนมีโอกาสได้เรียนหนังสือจนจบ ๑๘ ปีของครูวัชรินทร์กับการสร้างเด็กให้เป็นคนดี จึงได้ยึดเอาแนวพระราชดำริมาเป็นแนวคิดนำทางในการปฏิบัติด้วยความเข้าใจ

ปัญหาหลัก ๓ อย่างในพื้นที่ บ้านหนองแถม ได้แก่ **ปัญหายาเสพติด การบุกรุกถางป่า และปัญหาการค้ำมนุษย์** นอกจากครูวัชรินทร์จะต้องสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชนแล้ว ยังต้องประสานงานขอความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้องจากภายนอก เพื่อให้เข้ามาช่วยดูแลงานด้านการปราบปราม และรักษาความสงบในชุมชน

“ด้านชุมชนผมริเริ่มจัดตั้งกรรมการหมู่บ้านดูแลเรื่องความปลอดภัยให้หมู่บ้าน กรรมการการศึกษาที่จะเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมด้านการศึกษาให้นักเรียน ส่วนผมก็ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเดินไปพร้อมกับเขา แต่ให้ชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อน ส่วนปัญหายาเสพติดและการตัดไม้ทำลายป่า จัดเป็นปัญหาความมั่นคงของชาติ ผมทำงานร่วมกับอุทยานแห่งชาติ ฝ่ายปกครองท้องถิ่น และทหาร”

แม้ครูวัชรินทร์จะย้ำว่าหน้าที่หลักของครู ตชด. คือ การสอน แต่เมื่อเข้ามาทำงานในพื้นที่ชายแดนภาระหน้าที่เป็นผู้ปราบปรามก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ เขาเข้าหาผู้นำตามธรรมชาติอย่างที่เคยทำ จนได้รับความไว้วางใจจากพ่อเฒ่าแม่เฒ่า และนั่นก็เป็นใบเบิกทางให้เขา**สร้างความร่วมมือและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนได้**

“สภาพของชุมชนที่นี่ ชาวบ้านกว่าร้อยละ ๕๐ เขามีเงินอยู่แล้ว ตอนแรกมีชาวบ้านแค่ ๒๐ เปอร์เซนต์เท่านั้นที่สนใจและให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของโรงเรียน ที่เหลืออีก ๘๐ เปอร์เซนต์ไม่ให้ความร่วมมือ ผมต้องใช้เวลากว่า ๒ ปี ถึงคน ๘๐ เปอร์เซนต์ในชุมชนให้เขามาร่วมมือกับโรงเรียนได้”

ครูวัชรินทร์เริ่มจากขอความร่วมมือชาวบ้านให้มาเข้าร่วมประชุม โดยมีพ่อเฒ่าแม่เฒ่าเป็นแม่ข่าย เวลาประชุมเราจะรู้เลยว่าคนไหนเห็นด้วยกับเรา คนไหนเห็นต่าง กลุ่มที่สนับสนุนจะเสนอความคิดเห็น แสดงวิสัยทัศน์สะท้อนปัญหาชุมชนให้ฟัง แต่กลุ่มต่อต้านจะแซว ถามหาแต่เหล้า ทำดีทำต่อย เราก็เฉยๆ ไม่ได้แย้ง...เราหยุดเหล้ามา ๔ ปี ต้องกลับมากินเหล้าเพราะจะเข้าชุมชนนี้แหละ เหมือนเป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้อง แต่เราต้องทำเพราะต้องการซื้อใจเขา เหล้าเป็นตัวกลางให้ได้ตั้งวงพูดคุยกัน

“เวลาเข้าหาคนในชุมชน เข้าหากลุ่มเดียวไม่ได้ ต้องเข้าหาทุกกลุ่ม ทั้งกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เพื่อให้เขารู้สึกว่าเราไม่ได้เป็นศัตรู ไม่ได้จะมาเอาอะไรจากชุมชน แต่เรามาทำเพื่อชุมชน เพื่อลูกหลานของคนในชุมชน โดยเริ่มแรกอาจจะเข้าไปหาแนวร่วมจากกลุ่มที่เห็นด้วยก่อน”

การตัดสินใจเลือกเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่เสี่ยง ย่อมหนีไม่พ้นการเผชิญหน้ากับเหตุการณ์เสี่ยงชีวิตจากความขัดแย้งหรือความเข้าใจผิดกับกลุ่มคนที่พยายามสร้างอิทธิพลในพื้นที่

“ปีที่แล้วผมโดนผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านของที่นี่ ประกาศเสียงตามสายเรียกลูกบ้านให้มาลงชื่อไล่ผมออก กรณีที่ผมไปตามจับคนที่บุกรุกพื้นที่ป่าและผู้ค้ายาเสพติด แต่ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือด้วย หลังจากนั้นเขาก็มาเล่นงานผม เรื่องการบริหารเงินโรงเรียน บอกว่าผมทำบัญชีไม่โปร่งใส จนผมต้องเชิญกองกำกับการกองร้อยตำรวจ ฝ่ายปกครอง และชาวบ้านมาประชุมร่วมกัน เพื่อชี้ให้เห็นว่าบัญชีการเงินของโรงเรียนโปร่งใส พิสูจน์ได้”

การศึกษา...ทางแก้ปัญหายาเสพติด

สิ่งที่เป็นต้นตอปัญหาทั้งหมดของชุมชนแห่งนี้ เกิดจากความคิดแบบวัตถุนิยม แม้แต่หมู่บ้าน ๒ หมู่บ้านใกล้ๆ กัน ยังแข่งขันกันสะสมวัตถุ ใครมีบ้านใครมีรถ ใครมีวัตถุลึกลับของมากกว่ากัน

“ชุมชนที่เป็นวัตถุนิยม จะเข้าไปทำงานด้วยยาก เพราะเมื่อเงินเป็นตัวตั้ง การจะเข้าไปกวาดล้างหรือให้แง่คิด เขาจะไม่ค่อยเปิดใจ คนไม่ได้มองความสุขที่เป็นความสมดุล เขาจะเลือกทำสิ่งที่ได้เงินเยอะ ได้เงินน้อยเขาก็ไม่ทำเลยทำให้ชุมชนนี้มีทั้งผู้ค้ายาเสพติด ผู้ลักลอบตัดไม้ หรือแม้แต่ค่านิยมของผู้ปกครองที่ให้ลูกผู้หญิงแต่งงานกับชายแปลกหน้าและทำงานค้าบริการ”

ด้านงานป้องกันและปราบปรามการค้ายาเสพติด ครูวัชรินทร์ ย้ำว่าเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย บางครั้งในเครือข่ายอาจมีการหักหลังกันเอง ส่วนชาวบ้านในพื้นที่ที่เป็นผู้ล้าเสี่ยง หากหน่วยงานราชการจัดกำลังเข้ามาดูแลอย่างจริงจัง เขามั่นใจว่าสามารถควบคุมสถานการณ์ได้แน่นอน

“ถ้าเราเอาจริง เขาก็กลัว เพราะชาวบ้านกลัวติดคุก ผมเคยเสนอไปว่าให้ทางอุทยานส่งเจ้าหน้าที่มาอยู่กับทางโรงเรียนสัก ๓ คน ทหารด้วยอีก ๓ คน เพื่อเดินตรวจตราเข้าเย็น เดี่ยวผมนำไปเอง เพราะผมรู้ว่าชาวบ้านยังงี้ก็ยังไม่กล้าแต่ต่อให้มาเป็นร้อย ๆ นาย มาวันเดียวพุงนี้กลับแล้ว มันก็ไม่มีผลอะไร”

“วิธีการปราบปรามยาเสพติดที่ดีที่สุด คือ ให้การศึกษา การสอนให้เด็กรู้จักผิดชอบชั่วดีจะช่วยพัฒนาคุณภาพคน และคนเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ”

ในฐานะครู ตชด. เราทำได้แค่ณรงค์ ป้องปราม คือ ตั้งด่านตรวจ จับ คั่น ให้อบรมการต่าง ๆ ทำงานได้ยากขึ้น ถ้าไม่มีด่านเลยมันก็ง่ายเกินไปสำหรับเขา หรือหากมีลูกบ้านมาแจ้งขอความช่วยเหลือเราถึงจะออกไปได้ แต่ถ้าจู่ ๆ เขากำลังออกไปจับผู้ค้ายาเสพติดหรือผู้ลักลอบตัดไม้ แบบนั้นทำไม่ได้ เพราะเกินอำนาจหน้าที่ กรณีแบบนั้นเราต้องแจ้งหน่วยงานปราบปรามยาเสพติด

หรือแจ้งเจ้าหน้าที่อุทยานให้นำกำลังเข้ามา หรือกรณีเจ้าหน้าที่เพลิงพล้ำขอความร่วมมือมา ตชด.ก็ต้องพร้อมนำกำลังออกไป เราจึงต้องฝึกทบทวนการใช้อาวุธอยู่ตลอด

อย่างไรก็ตาม ครูวัชรินทร์บอกว่า วิธีการปราบปรามยาเสพติดที่ดีที่สุดคือการให้การศึกษา เพราะเขาได้เรียนรู้ว่า การสอนให้เด็กรู้จักผิดชอบชั่วดีจะช่วยพัฒนาคุณภาพคน และคนเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ

“ถ้าเด็กโตขึ้นมาไม่คิดกระทำความผิด ตำรวจก็ไม่ต้องจับใจร ทั้งที่จริงๆ งานจับง่ายกว่านะ ผมจับแล้วส่งพนักงานสอบสวนเสร็จแค่นั้น ไม่ต้องทำอะไรต่อ แต่ตรงนั้นเป็นแค่การปราบด้วยกฎหมาย หน้าที่ครูตรงนี้เราฝังสำนึกเข้าไปในจิตใจและให้ความรู้เขา เป็นการปราบด้วยหัวใจ ทำให้เด็กมีเจตคติที่ดี นั่นแหละคือการปราบปรามที่ดีที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องยาเสพติดหรือป่าไม้ ถ้าเรายังปราบหัวใจเขาไม่ได้ ต่อให้จับร้อยครั้งจับยาเสพติดเป็นพันกิโล ยังไงก็ไม่หมด ไม่มีทางหมด”

แต่ปัญหาคือ เด็กเขาเขาขาดแรงจูงใจในการศึกษา ขี้รำยผู้ปกครองยังไม่สนับสนุน เพราะการไร้สัญชาติทำให้พวกเขาไม่มีที่ยืนในสังคมและมองไม่เห็นโอกาส

“ถ้าปฏิรูปการศึกษาจริงๆ เป็นไปได้ใหม่ว่า เด็กเขาเขาถ้าจบวุฒิ ม.๖ ขึ้นไปจะได้สัญชาติ อย่างน้อยที่สุดก็เป็นแรงจูงใจให้เขาเรียนหนังสือ เมื่อเขาเข้าสู่ระบบการศึกษา การศึกษาจะช่วยหล่อหลอมกระบวนการคิดให้เด็กคิดได้ เมื่อมีทางเลือกที่ดีกว่า เด็กก็ไม่ไปขายตัว ไม่ไปค้ายาเสพติด มันคือการสร้างโอกาสให้เด็ก ปัจจุบันเด็กนักเรียนทุนเขาเรียนจบมาไม่มีนามสกุล คำว่าไม่มีนามสกุลคือไม่มีสัญชาติ ถึงเรียนจบก็ต้องทำใจว่าทำงานเป็นลูกจ้างประจำไม่ได้ ได้แค่ลูกจ้างชั่วคราว”

หากยังนึกไม่ออกว่าการศึกษจะช่วยบรรเทาปัญหาการค้ำมนุษย์อย่างไร ครูวัชรินทร์ยกตัวอย่างกรณีศึกษาในพื้นที่บ้านหนองแขมว่า หลังจากนักเรียน

จบการศึกษาชั้น ป.๖ ออกไปเรียนการศึกษามัคบังคับ นักเรียนส่วนใหญ่จะ
ลาออกกลางคัน เพราะพ่อแม่บังคับ

ถามว่า ไม่เรียนหนังสือ แล้วไปไหน...

คำตอบ คือ ร้านคาราโอเกะที่เห็นบังหน้า เป็นแหล่งค้าบริการชั้นดีที่เด็ก
เหล่านี้อาจจะไปทำงานแลกเงิน เพื่อซื้อบ้าน ซื้อรถ ซื้อเครื่องอำนวยความสะดวก
ให้ตัวเองและครอบครัว ถ้าอายุยังไม่ถึง ๒๐ ปี อยู่ในพื้นที่ก่อน พออายุ ๒๐ ปี
แล้ว ย้ายไปมาเลเซีย หาดใหญ่ หรือกรุงเทพฯ ค่านิยมของเด็กเรายังสอนแล้ว
เปลี่ยนได้ แต่ค่านิยมผู้ใหญ่ที่ครอบงำเด็ก ให้เด็กเชื่อฟังตามที่ผู้ใหญ่บอก
อันนี้เปลี่ยนยาก ถ้าพ่อแม่บอกให้แต่งงานก็ต้องไปแต่งงาน บอกให้ลาออกจาก
โรงเรียนไปทำงานก็ต้องไป

**เท่าที่ครูวัชรินทร์ทำได้ตอนนี้ เขาพยายามผลักดันนักเรียนให้เรียน
สูงที่สุด พยายามชี้ให้เห็นทางเลือกและทางออกของชีวิตที่ดีกว่า**

“ครูทำได้แค่เปรียบเทียบให้เห็นว่า ถ้ามีคนหนึ่งไปขายบริการแล้วเป็น
เอดส์ตาย หรือไปค้ายาแล้วโดนจับประหารชีวิต กับอีกคนไปเรียนหนังสือ
มีอาชีพหรือกลับมาเป็นครูสอนหนังสือ อย่างไหนดีกว่ากัน...”

ที่เราพยายามกันมามีเด็กจบปริญญาตรีออกไปจริง ๆ แค่ ๑ คน กำลังจะจบอีก ๒ คน แล้วที่เรียนไปได้ถึง ม.๖ มี ๕ คน ครูทุกคนที่นี่พยายามทำหน้าที่ของตัวเองอย่างเต็มที่ที่สุด แต่ส่วนใหญ่ ๖๐ เปอร์เซ็นต์จบ ป.๖ จากตรงนี้ไปแล้วก็ไม่จบการศึกษาภาคบังคับ

เพราะยึดมั่นในความดี

สำหรับการแก้ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ครูวัชรินทร์อาศัยชุมชนตั้งกฎของชุมชนขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางให้ยึดถือปฏิบัติ ยกตัวอย่างเช่น การตัดไม้เพื่อนำมาสร้างที่อยู่อาศัย สามารถทำได้หากไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า โดยคณะกรรมการชุมชนจะเป็นผู้ตรวจสอบว่า คนไหนสร้างบ้าน สร้างจริงหรือไม่ สร้างบริเวณใด แล้วใช้ไม้เป็นจำนวนเท่าไร เป็นต้น

“หากใครละเมิดกฎชุมชนแล้วมีคนเข้ามาร้องเรียน เป็นที่ตกลงกันว่าผมมีสิทธิแจ้งเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ให้เข้ามาตรวจสอบ นอกจากตัดไม้ไปขายก็มีวางป่าปลูกข้าวโพด เป็นปัญหาที่แก้ไม่ตก เพราะปลูกข้าวโพดหาเงินได้ ดังนั้นข้าวโพดเข้าที่ไหนเตรียมตัวไว้ให้ดี”

ครูวัชรินทร์ สะท้อนว่า “พื้นที่ตรงนี้ถ้าเทียบกับวันแรกที่ผมเข้ามา บอกได้เลยว่าป่าหายไปเกือบครึ่ง ผมพยายามบอกตลอดว่าที่ผมทำ ผมไม่ได้ทำอะไรหรอก เพราะผมไม่ได้เป็นคนที่นี่ อาคารเรียนนี้ตอนออกไปผมก็เอาไปไม่ได้ เมื่อเขาเริ่มฟังเรา เราก็พยายามชี้ให้เห็นประโยชน์กับเห็นโทษว่าอะไรคุ้มกว่ากัน ถ้าเราสะท้อนสำนึกตรงนี้ได้จะเป็นสิ่งที่ยั่งยืน และชาวบ้านจะบอกต่อไปสู่ลูกหลาน”

จากคนแปลกหน้า กลายมาเป็นครูใหญ่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ครูวัชรินทร์ กล่าวอย่างแน่วแน่ว่า เขามีวันนี้ได้เพราะเขายึดมั่นในความดีและมีทีมงานที่ดี

“พอเราทำได้ ช่วยให้เขามีความเป็นอยู่ดีขึ้นได้
ตัวเราเองก็มีความสุข”

“ผมทำงานด้านการปราบปรามมาก่อน ผมรู้ตรงไหนควรแข็งควรอ่อน ใช้ทั้งหลักนิติรัฐ นิติธรรม อะไรเกินกว่านิติธรรมรับได้ ก็ใช้กฎหมาย เพราะเราแม่นกฎหมาย พอเอากฎหมายมาคุยกับชาวบ้านเขาก็กลัว ศาสตร์ทุกศาสตร์ที่เรียนมา ถ้าเรารู้จักประยุกต์ใช้เราจะสร้างประโยชน์ได้ทั้งหมด”

หลักที่ครูวัชรินทร์ยึดถือมาเสมอในการทำงานเพื่อชุมชน คือ คิดจริง ทำจริง มีความโปร่งใส ทำเป็นตัวอย่าง และสร้างผลงานให้เห็นเป็นรูปธรรม

“ผมไม่เคยห้ามเขา มีแต่ทำให้ดู แล้วเราก็ทำเพื่อชุมชนจริง ๆ เคยรับปากว่าจะดึงน้ำ ดึงไฟฟ้า ขอดถนนให้เข้ามาในชุมชน แล้วเราก็ทำให้เขาได้ ตอนที่รู้ว่าสมเด็จพระเทพฯ จะเสด็จมา ผมประกาศบอกชาวบ้านเลยว่าไม่ต้องยื่นฎีกา เพราะอยากกราบกรานทูลพระองค์ท่านเอง เมื่อพระองค์ท่านเสด็จ ท่านถามจริง ๆ ว่าชุมชนนี้ต้องการอะไรมากที่สุด ผมก็กราบทูลไปตามที่ได้ข้อสรุปจากที่ประชุมชุมชน หลังจากนั้นก็มีตัวแทนมีหน่วยงานเข้ามาดูแลจัดการให้ ระหว่างดำเนินการมีอุปสรรคอยู่บ้างนิดหน่อยเกี่ยวกับงานเอกสารราชการ แต่ทั้งนี้ไฟ ถนน ทุกอย่างสำเร็จได้ภายใน ๓ เดือน”

ครูใหญ่วัชรินทร์คนนี้ใช้ “ใจ” สู้ “ใจ” แล้วพิสูจน์ให้เห็นว่าคนดีที่มีความตั้งใจ ซื่อสัตย์ และจริงใจ สามารถเอาชนะอุปสรรคทุกอย่างได้จริง ๆ

“พอเราทำได้ ช่วยให้เขามีความเป็นอยู่ดีขึ้นได้ ตัวเราเองก็มีความสุข”
ครูวัชรินทร์ กล่าวทิ้งท้าย

.....

ทางเส้นทาง... เพื่อคนรุ่นหลัง

ทรงพระเจริญ

อรุณทิพย์

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านป่าใจ
กองกำกับ... ตรวจตระเวนชายแดนที่...

ร้อยตำรวจเอกอาตม์ ขุนจันทร์

ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านป่าไผ่แมเราะ
ตำบลแม่หวาด อำเภอธารโต จังหวัดยะลา

“รากฐานความมั่นคงของประเทศไทยใน
เขตชายแดนใต้ต้องเริ่มจากชุมชนก่อน”

ระยะเวลากว่า ๒๕ ปี กับการปฏิบัติหน้าที่ “ครู” เรียกได้ว่าเป็นครูอาวุธ
จึงไม่น่าแปลกใจที่ลูกหลานของลูกศิษย์และชาวบ้าน บ้านป่าไผ่แมเราะ ตำบล
แม่หวาด อำเภอธารโต จังหวัดยะลา จะเรียก ร้อยตำรวจเอกอาตม์ ขุนจันทร์
ว่า “ปู้ครู”

ชุมชน...ฐานความมั่นคงของประเทศ

ปัจจุบันครูอาดัมดำรงตำแหน่ง**ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านปาโจแมเราะ** เป็นที่เคารพ สนิท และคุ้นเคยของชาวบ้านในพื้นที่ ก่อนหน้าเข้ามาทำงานด้านการพัฒนากิจการพลเรือน ร้อยตำรวจเอกอาดัมปฏิบัติหน้าที่เป็นกองกำลังภาคสนาม เมื่อผู้บังคับบัญชาสอบถามความสมัครใจให้เข้ามาดูแลงานด้านสร้างความเข้มแข็งและมั่นคงในชุมชน ด้วยมีความคิดอยู่แล้วว่า **รากฐานความมั่นคงของประเทศไทยในเขตชายแดนใต้ต้องเริ่มจากชุมชนก่อน** เขาจึงตัดสินใจเบนเข็มอาสาเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นทุรกันดาร เปลี่ยนจากการติดอาวุธโจมตีมาติดอาวุธทางปัญญา ดูแลงานด้านการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิต

“ครั้งแรกทำงานในพื้นที่สังวาลย์วิท ๔ อำเภอธารโต จังหวัดยะลา ห่างจากพื้นที่ปัจจุบันไป ๔๐ กิโลเมตร ในเวลานั้นถือเป็นโรงเรียนที่กันดารมากที่สุด ในความอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้า จะลงพื้นที่ที่ต้องใช้ทั้งเรือทั้งรถ นั่งเรือข้ามเขื่อน บางลงมาก่อน แล้วไปต่อทางรถอีกทีหนึ่ง”

ครูอาดัมปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่สังวาลย์วิท ๔ ได้เพียง ๑ ปี ก็ได้รับคำสั่งให้ย้ายเข้าไปดูแลพื้นที่ที่เสี่ยงภัยกว่า ซึ่งเป็นอีกครั้งที่เมื่อผู้บังคับบัญชาถามแล้วเขาก็อาสาโดยไม่ปายเปียง แม้ทราบดีว่าสถานการณ์ในพื้นที่ ณ ขณะนั้นเข้าขั้นวิกฤต โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาผู้ก่อการร้าย

บ้านปาโจแมเราะเป็นพื้นที่อันตรายมาก ทั้งยังทุรกันดารขนาดต้องเดินเท้าขึ้นภูเขาไป ๗ กิโลเมตร แรงบันดาลใจของครูอาดัมคือ **การมีโอกาสนยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือผู้ยากลำบาก**

“เมื่อเห็นคนอื่นมีปัญหา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภาษาพูด อาชีพ ทะเบียนราษฎร์ สุขภาพอนามัย เรามิควรรู้สึกว่าต้องเข้าไปช่วย มันเป็นเรื่องที่ฝังอยู่ในตัวเรา มาแล้ว ตั้งแต่เข้ามารับหน้าที่เป็นตำรวจตระเวนชายแดน”

โชคดีที่ครูอาดัมมีวิชาพยาบาลติดตัวมาด้วยตั้งแต่ปฏิบัติหน้าที่ในสนามรบ เขาจึงสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนได้ง่าย ด้วยการเข้าไปรักษาพยาบาล ดูแลอาการป่วย หรือให้ความรู้ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้นแก่คนในชุมชน เรียกว่า พร้อมบริการชุมชนตลอด ๒๔ ชั่วโมง

“ย้อนกลับไปเมื่อ ๒๐ ปีก่อนตอนเข้ามาในพื้นที่ใหม่ๆ การเดินทางไม่สะดวกเลย เวลาชาวบ้านเจ็บไข้ไม่สบายถ้าออกไปโรงพยาบาล กว่าจะถึงมือหมอคงไม่รอด ชาวบ้านไม่รู้จะทำยังไงก็วิ่งมาหาเราก่อน เพราะเราพร้อมช่วย เขาอยู่ตลอด ให้อาหาร ทำแผล ให้น้ำเกลือ ผ่าตัดเล็ก ทำทุกอย่าง เราอยู่ตรงนี้ ด้วยจรรยาบรรณของแพทย์ที่เราถือและหน้าที่ของตำรวจที่จะต้องช่วยเหลือประชาชน บางคนมาแผลสด ๆ เราก็ต้องเย็บให้ บางคนป่วยอยู่ในกระต๊อบ ไกล ๆ เราก็วิ่งไปจ่ายน้ำเกลือ”

ตารางการทำงานของครูอาดัมไม่มีวันหยุด วันจันทร์-ศุกร์สอนหนังสือ วันเสาร์-อาทิตย์เข้าไปพบปะและดูแลอาการป่วยของชาวบ้าน ประกอบกับที่ตั้งใจว่าจะต้องเยี่ยมบ้านชาวบ้านให้ครบทุกหลังคาเรือน แม้ว่าการทำงานและการดำรงชีวิตจะไม่ได้สุขสบายเลยสักนิด อาคารไม้หลังเก่า ๆ ที่ตอนกลางวันเป็นห้องเรียน ตอนกลางคืนก็กลายเป็นบ้านพักครู ได้ะเรียนหนังสือของนักเรียน คือที่นอนของครู มีเพิ่มเติมก็แค่มุ้งและที่นอนเก่า ๆ

“ครั้งแรกพอไปถึงในโรงเรียนไม่มีอะไรเลย มีแค่อาคารไม้หลังเล็กนิดเดียว นักเรียนแค่ ๒๐ คน กับครูอีก ๒ คน”

สอนให้เรียนจากชีวิต

การเรียนการสอนในช่วงเริ่มต้นที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ยังมีปัญหายู่มาก ครูอาดัมใช้วิธีประชุมหารือร่วมกับครูอีก ๒ คนซึ่งอยู่ในพื้นที่มาก่อน เพื่อสรุปปัญหาสำคัญที่สุดที่ต้องเร่งแก้ไข ซึ่งก็คือ ปัญหาการใช้ภาษาไทยของนักเรียน โดยเฉพาะทักษะการพูด เนื่องจากโรงเรียน ตชด.บ้านป่าไผ่แมเราะ นักเรียนเป็น

“เราจัดการเรียนการสอนแบบเรียนไปด้วยเล่นไปด้วย ทำให้เด็กสนุกกับการเรียน ซึ่งถือว่าเป็นมิติใหม่ในสมัยนั้น ผู้ปกครองที่อยู่ในละแวกนั้นก็สนใจมาแอบสังเกตการณ์ อยู่บ่อยๆ”

มุสลิมทั้งหมด มีภาษามลายูเป็นภาษาประจำถิ่น ครูอาดัมและเพื่อนครูจึง พุ่งเป้าพัฒนาสื่อการเรียนการสอนสาระวิชาภาษาไทย รวมทั้งเน้นให้นักเรียนพูดภาษาไทยในโรงเรียน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ภาษา ของนักเรียน

“เราจัดการเรียนการสอนแบบเรียนไปด้วยเล่นไปด้วย ทำให้เด็กสนุกกับการเรียน ซึ่งถือว่าเป็นมิติใหม่ในสมัยนั้น ผู้ปกครองที่อยู่ในละแวกนั้นก็สนใจ มาแอบสังเกตการณ์อยู่บ่อยๆ จากนักเรียนที่มีอยู่แค่ ๒๐ คน เมื่อผู้ปกครอง เห็นประโยชน์และสนใจก็ให้ลูกมาเรียน นักเรียนก็เพิ่มเป็น ๓๐ คน ๖๐ คน มากขึ้นเรื่อย ๆ”

ปัจจุบัน โรงเรียน ตชด.บ้านป่าใจแม่เราะ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึง ประถมศึกษาปีที่ ๖ มีนักเรียนทั้งหมด ๑๘๐ คน และครูตำรวจตระเวนชายแดน อีก ๕ คน จำกัดนักเรียนห้องละ ๒๐ คน เพราะขนาดห้องเรียนไม่ใหญ่พอ แล้วขยายห้องเรียนออกมาเรียนภายนอก เช่น เรียนใต้ต้นไม้บ้าง เรียนในสวน บ้าง แต่จะมีปัญหาช่วงฤดูฝนที่ครูและนักเรียนต้องยกกระดาน หอบสัมนกระวีงหนีฝนเข้าไปหลบในโรงอาหารอยู่บ่อยครั้ง

ถึงแม้โรงเรียนจะไม่ได้มีความพร้อมหรือสมบูรณ์แบบ แถมยังขาดปัจจัย และแรงดึงดูดทางการศึกษา แต่สิ่งที่น่าสนใจ คือ ครูตำรวจตระเวนชายแดน ๒ ใน ๕ คนที่ทำงานอยู่ในปัจจุบันเป็นนักเรียนที่เรียนกับครูอาดัมในโรงเรียน แห่งนี้มาก่อน

“เราเป็นแบบอย่างให้เขามาตั้งแต่เล็ก คลุกคลีและอบรมดูแลเขามา
อุดมการณ์ความคิดของเราก็ซึมซับไปที่เด็ก บางทีนั่งอยู่ใต้ต้นไม้ช่วงพักสอน
วิชาพละ เด็กก็มาพูดกับเราว่าโตขึ้นอยากเป็นอย่างครูบ้าง ทุกคนที่เอ่ยปาก
พูดกับผม ทำได้ทุกคนนะ อย่าง ๒ คนที่อยู่ประจำโรงเรียนตอนนี้ แล้วก็ยังมี
อีกหลายคนกระจายไปตามพื้นที่ต่าง ๆ”

หลังจากมุ่งเน้นพัฒนาทักษะภาษาไทยให้นักเรียนจนเข้าที่เข้าทางแล้ว
การวางแผนการเรียนการสอนในแต่ละเทอม ครูอดัมยึดวิธีประชุมวางแผนงาน
โดยเรียกครูเข้ามาแลกเปลี่ยนและกระตุ้นให้ครูวางเป้าหมายการทำงานเสมอ

**“การสอนต้องแยกแยะว่าสิ่งใดควรท่อง สิ่งใดควรคิด สิ่งใดควรเสริม
ให้เด็กได้วิเคราะห์ ครูต้องนำสิ่งที่ครูศึกษาหรือประสบการณ์มาปรับใช้ให้
ถูกต้อง แล้ววางเป้าหมายให้ชัดเจนว่าในแต่ละภาคเรียนสาระวิชานี้จะ
ทำอะไร เดือนนี้ สัปดาห์นี้ วันนี้จะทำอะไรบ้าง ครูต้องบูรณาการแล้วคิด
มาเป็นแผนเองให้ได้”**

สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลที่มองดูแล้วอาจเป็นเรื่องยากสำหรับครูบางคน
ที่จะสอนและดูแล แต่สำหรับครูอดัมการสอนเด็กอนุบาลกลับง่ายที่สุด เพราะ
เด็กกำลังอยู่ในวัยที่มีจินตนาการสูง ไม่มีกรอบความรู้หรือประสบการณ์อื่น ๆ
มาจำกัดความคิด แม้เด็กยังไม่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ แต่เด็กสามารถวิเคราะห์
และสื่อสารออกมาผ่านภาพวาดและคำพูดได้ ครูแค่ปล่อยให้อิสระให้เด็กเล่า
สิ่งที่ตัวเองเข้าใจออกมาเป็นภาพ วิธีการนี้จะช่วยพัฒนากระบวนการคิดได้
เป็นอย่างดี

ความพร้อมของนักเรียนต้องมาก่อน

การเรียนการสอนของโรงเรียน ตชด. บ้านป่าใจระ แม้ไม่ปฏิเสธเนื้อหา
ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ก็ให้ความสำคัญกับความพร้อม
ของนักเรียนมากกว่าการยึดเยียดความรู้ ขณะที่นักเรียนไม่พร้อมรับ

ครูอดัมอธิบายว่า ในภาพรวมแล้วการเรียนการสอนในช่วงชั้นที่ ๑ ตั้งแต่ อนุบาลถึง ป.๓ ยังไม่ครอบคลุมทั้ง ๔ สาระวิชา แต่เนื้อหาจะมีความเข้มข้นขึ้น ในช่วงชั้นที่ ๒ ตั้งแต่ชั้น ป.๔-ป.๖ โดยการสอนของโรงเรียน ตชด.บ้านป่าไผ่จะ **เน้นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผ่อนคลายทั้งในและนอกห้องเรียน ผนวกกับเรียน คิด และประยุกต์ใช้จากสิ่งรอบตัว**

ยกตัวอย่างเช่น การเรียนในห้องเรียนครูจะให้โจทย์แล้วให้นักเรียน สนทนากันให้มากที่สุด หรือครูอาจจะมีสื่อตัวอย่างมาให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนคิดต่อ

เทคนิคการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ภายในโรงเรียนก็เป็นอีกหนึ่ง ตัวอย่างที่น่าสนใจและเป็นที่ยินชอบของนักเรียน โดยเฉพาะในวัยอนุบาล

“เราจะเปิดเพลงที่เป็นสาระความรู้ เกี่ยวกับเนื้อหาในห้องเรียนช่วง เวลาพัก สื่อการเรียนการสอนพวกนี้ก็หาได้ตามท้องตลาดทั่วไป เปิดทุกวันให้ เนื้อหาเหล่านี้ค่อย ๆ ซึมซับ แต่ที่ขาดไม่ได้ คือ เพลงเก็บขยะ เมื่อนักเรียนได้ยิน เพลงนี้ นักเรียนจะหยุดทำกิจกรรมอย่างอื่นทั้งหมด เพื่อมาช่วยกันเก็บขยะใน โรงเรียนตามโซนที่รับผิดชอบ”

โรงเรียนเปิดเพลงสนุก ๆ พร้อมสาระความรู้ทุกวันตอนเที่ยง **เวทีกลางแจ้ง** **ประจำโรงเรียน**เลยกลายเป็นพื้นที่กระโดดโลดเต้นของนักเรียนอนุบาล ช่วยส่งเสริมความกล้าแสดงออกของนักเรียนได้อีกทางหนึ่ง

ด้านการเรียน คิด และประยุกต์จากสิ่งรอบตัว เน้นการสอนจากธรรมชาติ ยกตัวอย่างสาระวิชาวิทยาศาสตร์เรื่องแมลง สามารถบูรณาการวิชาศิลปะไปพร้อม ๆ กันได้

ครูอดัม เล่าถึงวิธีแนวทางการสอนแบบบูรณาการของเขา ดังนี้

ลำดับแรกครูต้องรู้ก่อนว่าแต่ละฤดูในท้องถิ่นมีแมลงอะไรบ้าง สมมุติฤดูนี้เป็นฤดูของจักจั่น ครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม แล้วเริ่มต้นถามนักเรียนก่อนว่า จักจั่นเป็นอย่างไร? ใครรู้จักบ้าง?

ขั้นตอนนี้อาจจะมีทั้งนักเรียนที่รู้จักและไม่รู้จัก หลังจากนั้นครูจะให้ข้อมูลเสริมไปว่า จักจั่นภาษามลายูเรียกว่าอะไร คราวนี้เด็กจะเริ่มนึกภาพออก...

ครูถามต่อว่า ใครที่พอจะรู้จักไหนอธิบายให้ฟังหน่อย? เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น หลังจากนั้นครูแจกกระดาษเอสี่ให้กลุ่มละหนึ่งแผ่น เพื่อให้ให้นักเรียนช่วยกันวาดภาพจักจั่นตามที่เพื่อนอธิบาย

กระบวนการนี้ปล่อยให้เด็กทำและช่วยกันคิดสังเคราะห์ ครูก็นำจักจั่นตัวจริงมาให้เด็กส่องดูจากแว่นขยาย แล้วให้แต่ละกลุ่มไปพูดคุยกันอีก เพื่อวาดออกมาเป็นรูปจักจั่นที่สมบูรณ์กว่าเดิมแล้วมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

“แค่การเรียนรู้การสอนเรื่องจักจั่น ไม่ได้เรียนแค่วันเดียวจบ เพราะเราสามารถสอดแทรกหลากหลายทักษะลงไปในการเรียนได้”

หรือแม้แต่ในแปลงผัก ครูอดัมบอกว่า การปลูกผักให้บทเรียนมากมาย ฝึกทั้งทักษะทางกายภาพ เช่น การสังเกต และฝึกจิตใจ นั่นคือการให้ความเอาใจใส่

การปลูกผักเป็นการนำสาระวิชาการงานพื้นฐานอาชีพมาผนวกกับวิทยาศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลออกมาว่าทำไมผักแปลงนี้โต แต่อีกแปลงไม่โต ทั้งที่แปลงปลูกอยู่ใกล้กัน การลงมือทำเองทำให้นักเรียนเรียนรู้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของพืช เช่น ดินดีไม่เหนียว ไม่ปนทราย มีแสงแดดเพียงพอ หรือแม้การรดน้ำอย่างทั่วถึงและไม่มากเกินไป

“ทุกกิจกรรมที่โรงเรียนเข้าไปสนับสนุนกิจการชุมชน ครูต้องทำและทดลองเรียนรู้ด้วยตัวเองก่อน เพื่อฝึกความเชี่ยวชาญ ชำนาญ แล้วถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จริงๆ”

การฝึกกระบวนการคิดทำได้แม้กระทั่งก่อนปลูกผัก ขั้นตอนนี้ ครูสามารถจุดประเด็นให้เด็กเริ่มต้นคิดก่อนว่า ควรเตรียมดินที่มีส่วนผสมอย่างไรเพื่อให้ปลูกพืชได้ดี?

ครูอาตัมจึงใช้วิธีการแบ่งกลุ่มนักเรียนให้คิดหาสูตรบำรุงดินเพื่อปลูกผัก “ถ้านักเรียนบอกว่าต้องใส่ปุ๋ย เราก็ถามต่อว่าปุ๋ยมีหรือเปล่า ถ้าไม่มีปุ๋ยใช้อะไรแทนได้บ้าง ถ้าเรามีดินหนึ่งส่วน มีเศษหญ้า มีปุ๋ย ผสมกันได้มั้ย ใช้สัดส่วนเท่าไร สูตรที่ผสมแต่ละอย่างก็ให้เด็กบันทึกข้อมูลไว้ แต่ละสูตรใช้ระยะเวลากี่วัน ผักถึงจะโต สุดท้ายให้เด็กทำสรุป ประเมินหาสูตรที่ดีที่สุด และใช้ได้จริงตามความเหมาะสมกับพืชแต่ละชนิด ผลลัพธ์อาจจะออกมาในลักษณะที่ว่า สูตรนี้เหมาะกับผักกาดขาว อีกสูตรอาจจะเหมาะสำหรับปลูกผักบุ้ง ฯลฯ”

อย่างไรก็ตาม เมื่อนักเรียนชั้นหนึ่งประเมินสูตรออกมาได้ นักเรียนในชั้นต่อไปไม่มีสิทธิขโมยสูตร ครูอาตัมยังคงให้นักเรียนทุกชั้นทดลองคิดสูตรสำหรับปลูกผักแต่ละชนิดด้วยตัวเอง โดยไม่บอกสูตรสำเร็จรูป

แปลงผักเศรษฐกิจพอเพียงกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

นอกจากการสอนแล้ว ครู ตชด. ยังต้องมีบทบาทเข้าไปพัฒนาคุณภาพชีวิตให้คนในท้องที่ที่ตนปฏิบัติหน้าที่อยู่ ครูอาตัมย้ำว่า ทุกกิจกรรมที่โรงเรียน

เข้าไปสนับสนุนกิจการชุมชน ครูต้องทำและทดลองเรียนรู้ด้วยตัวเองก่อน เพื่อฝึกความเชี่ยวชาญ ชำนาญ แล้วถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จริงๆ

พื้นที่แปลงปลูกผักในโรงเรียน ตชด. บ้านป่าไผ่แม่ระเาะ นอกจากเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนแล้ว ยังเป็นศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ครูอาดัมต้องการสื่อสารให้คนในชุมชนเห็นด้วยตาว่า แค่น้อยๆ ที่เหลือพอใช้ประโยชน์ได้ในโรงเรียน ยังสามารถสร้างผลผลิตให้นักเรียนและคนในชุมชนที่สนใจเข้ามาช่วยดูแลก็มีกินอิ่มท้องได้

“เนื้อที่เพียง ๕ ไร่เศษ แบ่งย่อยออกเป็นอาคารเรียนก็ใกล้จะเต็มแล้ว สนามฟุตบอลแทบจะไม่มี แต่เราใช้ข้อจำกัดของพื้นที่มาสร้างแปลงปลูกผักสร้างประโยชน์ให้นักเรียนให้ชาวบ้านได้”

ปัจจุบัน ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านป่าไผ่แม่ระเาะมีคณะกรรมการที่เป็นศิษย์เก่าและชาวบ้านที่สนใจเป็นผู้ดูแลทั้งหมด ๑๕ คน เป็นอีกหนึ่งแผนงานที่ขับเคลื่อนมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างรายได้และความเข้มแข็งให้ชุมชน นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

“เราเน้นปลูกผักตามธรรมชาติมี บุก ไม้ไผ่ มะเขือ และผักกินได้พื้นบ้าน มีบ่อปลาเล็กๆ โรงเรียนเพาะเห็ด และโรงเลี้ยงไก่ แล้วก็สอนเรื่องการขยายพันธุ์พืช เช่น ขยายพันธุ์มะเขือด้วยการเปลี่ยนยอดมะเขือพันธุ์พื้นบ้านให้เป็นมะเขือยาว เพื่อให้มีพืชผักหลาย ๆ อย่างไว้ทาน ข้อตกลงของเรา คือ ถ้าสมาชิกช่วยกันทำก็แบ่งผลกันทาน มีสิทธิใช้สอยผลประโยชน์ร่วมกัน”

นอกเหนือจากนั้น ครูอาดัม ยังมุ่งส่งเสริมการขายพันธุ์ต้นกล้า เพื่อให้ชุมชนนำออกขายสู่ตลาด เช่น ต้นกล้วยพารา ทุเรียน ลองกอง และไม้ผลอื่น ๆ รวมถึงพันธุ์ไม้มงคลท้องถิ่นที่เป็นไม้ประดับ

“เราเห็นว่าในท้องถิ่นปลูกไม้ผลเยอะ แต่ส่วนใหญ่ไปซื้อพันธุ์มาจากข้างนอก ก็เปลี่ยนแนวทางมาขายพันธุ์ปลูกเอง แล้วขายด้วย”

การเลี้ยงผึ้งเป็นโครงการใหม่ที่ครูอาดัมเพิ่งริเริ่มในช่วง ๕ เดือนที่ผ่านมา ครั้งนี้ขยายขอบเขตงานออกไปนอกโรงเรียนอย่างเต็มตัว โดยกลุ่มเป้าหมายหลักเน้นเยาวชนและชาวบ้านในชุมชน

ครูอาดัม อธิบายว่า พื้นที่รอบหมู่บ้านเป็นป่าอุดมสมบูรณ์ มีผึ้งตามธรรมชาติที่ช่วยผสมเกสร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการขยายพันธุ์ไม้ผล วิธีการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติลักษณะนี้ ดีกว่าการใช้ปุ๋ยเร่งหรือยาฆ่าแมลง เพราะต้นจะมีความแข็งแรงและมีภูมิต้านทานโรค ทั้งยังช่วยหลีกเลี่ยงสารเคมีตกค้างที่ไหลลงลำธาร ชาวบ้านสามารถนำน้ำกลับมาอุปโภคบริโภคได้อีกผ่านระบบประปาภูเขา หากสามารถทำได้ นอกจากปลอดภัยจากสารเคมีแล้ว ยังเป็นการสร้างรายได้ให้ชุมชนเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง

“ตอนนี้เอากล่องรังผึ้งไปแขวนไว้ตามจุดต่าง ๆ ในชุมชน ๒๔ รัง ขอแรงให้กลุ่มวัยรุ่นในชุมชนและคณะกรรมการการศึกษาของหมู่บ้านช่วยกันดูแลและเก็บวิเคราะห์หัวจุดไหนผึ้งเข้ามาอยู่บ้าง เพื่อประเมินว่าจุดไหนควรวางกล่องจุดไหนไม่ควรวางกล่องอีก สรุปได้ตอนนี้มีกล่องที่ผึ้งเข้ามาทำรังแล้ว ๖ กล่อง”

ใช้ “ความจริงใจ” เป็นหลักในการทำงาน

การรับงานสนองโครงการในพระราชดำริ บุคคลที่จะเข้ามาทำงานตรงนี้ ต้องมีความพร้อมทุกด้าน เพราะเป้าหมายการทำงานต้องเข้ามาพัฒนาผู้อื่น ในท้องถิ่นห่างไกลและเป็นเรื่องความมั่นคงของประเทศ ดังนั้นตำรวจตระเวนชายแดน ๑ คน ต้องรู้ทั้งงานช่าง งานเกษตร งานพยาบาล งานบริษัท และงานวิชาการ เพราะกำลังคนในพื้นที่มีน้อย

ครูอาดัม เน้นย้ำว่า ความพร้อมของตำรวจตระเวนชายแดนแต่ละนายเป็นสิ่งสำคัญ เพราะมีผลต่อผลลัพธ์ด้านความมั่นคงในพื้นที่ ตชด.ต้องเข้าไปแทรกซึม เพื่อแย่งชิงมวลชนจากกลุ่มต่างๆ แต่การที่จะแย่งชิงมวลชนได้

คนที่จะส่งเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในครั้งแรก ในสถานการณ์ที่เลวร้ายจะต้องมีความพร้อมทุกด้านจริง ๆ

“การทำงานตรงจุดนี้ เป็นลักษณะของการสร้างคน และสร้างค่าให้ตัวเอง เราให้ความสำคัญกับชุมชนและชุมชนก็มีความสำคัญกับเราเช่นกัน ถ้าคิดแบบนี้ การสร้างความผูกพันระหว่างกันจะมีความเป็นไปได้ เกิดความเชื่อถือ แรงศรัทธาที่ชาวบ้านศรัทธาตัวเรา จะเป็นการพัฒนาที่ง่ายที่สุด”

สำหรับพื้นที่บ้านป่าไผ่แม่ระ ครูอดัมอธิบายถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ และจุดเสี่ยงภัยเพิ่มเติมว่า หากตั้งต้นเดินทางจากตัวจังหวัดยะลา เข้าสู่อำเภอเบตง บันนังสตา และธารโต ขึ้นเนินภูเขาสูง การเดินทางตลอดเส้นทางกว่า ๗๐ กิโลเมตรก่อนเข้าเขตหมู่ที่ ๗ บ้านคอกช้าง อำเภอธารโต เรียกได้ว่าเป็นเส้นทางอันตราย เป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นบ่อยครั้ง แต่จากหมู่บ้านคอกช้างยาวต่อมาอีก ๗ กิโลเมตรถึงหมู่ที่ ๘ ทั้งหมดเป็นพื้นที่ในความรับผิดชอบของเขาซึ่งเป็นช่วงปลอดภัย เพราะชุมชนละแวกนี้เป็นชุมชนที่สร้างความสัมพันธ์กันมานาน

“เรามาตรងนี้ แล้วเรามาส่งความมั่นคงให้เกิดขึ้นได้ แม้สถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนอื่นจะไม่ปลอดภัย แต่พื้นที่ที่เราอยู่ใน ๒-๓ หมู่บ้านนี้เป็นพื้นที่ปลอดภัย มันคือความภาคภูมิใจของเรา ทุกย่างก้าวที่เราเดินไป จะมีคนทักทาย ยิ้มแย้มแจ่มใสให้เราตลอด สิ่งนี้ทำให้เราทำงานอยู่ในชุมชนนี้ได้ตลอดมา”

ผลจากการทำงานอย่างทุ่มเทมาตลอดระยะเวลา ๒๕ ปี ถึงวันนี้ **หลักการ** **ทำงาน**ของเขาไม่มีอะไรซับซ้อน เพียงแค่ **“ให้ความจริงใจ”** จากประสบการณ์

ทำงาน ทำให้เขารู้สึกว่า เขาชนะทั้งจิตใจตัวเองและจิตใจมวลชน ทำให้กลุ่มผู้ก่อการร้ายร่นถอยออกมากระทั่งปัจจุบัน

“การทำงานตรงจุดนี้ เป็นลักษณะของการสร้างคนและสร้างค่าให้ตัวเอง เรามีความสำคัญกับชุมชนและชุมชนก็มีความสำคัญกับเราเช่นกัน ถ้าคิดแบบนี้การสร้าง ความผูกพันระหว่างกันจะมีความเป็นไปได้ เกิดความเชื่อถือ แร่ศรัทธาที่ชาวบ้านศรัทธาตัวเรา จะเป็นการพัฒนาที่ง่ายที่สุด”

ครูอดัมยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่ต้องเข้าไปซ่อมท่อประปาในป่าห่างไกลกับชาวบ้านคนหนึ่ง ช่วงเริ่มต้นเข้ามาทำงานในพื้นที่ ซึ่งยังไม่รู้จักคุ้นเคยกับชาวบ้านดินนั้

“เข้าไปในพื้นที่ที่อันตรายแบบนี้ ใจต้องสู้ แม้จะรู้ว่าคนนี้ไม่น่าไว้วางใจ แต่เราจำเป็นต้องเดินทางไปกับเขา เราต้องมีสัมพันธ์ที่ดีไว้ก่อน เอาใจไว้ดูกัน เมื่อเราจริงใจกับเขา เขาก็จะมีความจริงใจกับเรา สิ่งนี้คือการเอาชนะใจคน เราต้องเสี่ยงในการต่อสู้ด้วยใจ การทำงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เราต้องลึกซึ้งในการเข้าไปปฏิบัติหน้าที่”

การสร้างเอกลักษณ์ของตัวเองให้มีความหน้าเชื่อถือ เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ครูอดัมให้ความสำคัญ เขาบอกว่า เอกลักษณ์และตัวตนสามารถดึงดูดใจให้ชาวบ้านเชื่อถือและให้ความเคารพได้ ทุกวันนี้เขาจึงกลายเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่ชาวบ้านนับถือ

“มาตอนแรกไม่มีที่นอน พอชาวบ้านเห็นเราเข้ามาทำงานจริง ช่วยเหลือชุมชนจริง เขาก็เข้ามาช่วยสร้างกระต๊อบให้ครูทั้ง ๓ คนได้นอน อย่างที่บอก เราต้องทำตัวเองให้มีคุณค่าและเห็นคุณค่าของคนอื่น เห็นความสำคัญของเขา เป็นคุณค่าสำหรับเรา แล้วเขาก็จะเห็นคุณค่าในตัวเรา ความสัมพันธ์ช่วยสร้างความเชื่อถือ เมื่อมีความเชื่อถือ ความมั่นใจในตัวเราจะตามมา ซึ่งจะนำไปสู่ความศรัทธา เมื่อศรัทธาเกิดขึ้น การจะขอความร่วมมือจากชาวบ้านจากชุมชนก็ทำได้ง่ายขึ้น แต่มันต้องใช้เวลา ทุกวันนี้ผลบุญหรือผลกรรมดี ไม่ได้ตอบแทนไปในชาติหน้านะ ตอบแทนเราในชาตินี้แหละ อย่างเราทำงานตรงนี้ไปไหนมาไหนก็มีคนช่วยสวดส่งดูแล มีอะไรก็หยิบยื่นช่วยเหลือกันตลอด”

ดอกผลของความพยายาม

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นอีกหนึ่งเป้าหมายของกลุ่มผู้ไม่หวังดี เหตุการณ์ส่วนใหญ่ที่มักเกิดขึ้นและต้องเฝ้าระวัง คือ การเผาโรงเรียน แต่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านป่าใจแม่เราะ มีผู้ปกครอง ศิษย์เก่า และชาวบ้านในชุมชนช่วยป้องกันคุ้มภัยจึงยังไม่เคยมีเหตุร้ายใด ๆ เกิดขึ้น

ครูอดัมบอกว่า งานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนดำเนินมาได้ ทั้งที่มีครูแค่ ๕ คน เพราะผู้ปกครอง ศิษย์เก่า และชุมชนให้ความช่วยเหลือ มาโดยตลอด ยกตัวอย่างเช่น โครงการในพระราชดำริตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง งานส่วนนี้ศิษย์เก่าอาสาเข้ามาเป็นคณะกรรมการช่วยจัดการ งานแปลงเกษตรและการเลี้ยงไก่ กลุ่มวัยรุ่นมาช่วยดูแลน้อง ๆ นักเรียนใน โรงเรียน เหล่านี้เป็นการขยายผล เพื่อดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แล้วก็พัฒนา เป็นกองทุนให้ชาวบ้านดำเนินการเป็นของกลุ่มได้ในอนาคต

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ปัจจุบันยังต้องอาศัยการทำงานร่วมกัน ระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นและป้องกันปัญหา การแทรกซึมจากผู้ไม่หวังดี

ปี ๒๕๓๙ อาคารเรียนชั่วคราว ถูกสร้างขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจของ ครูและชาวบ้านในชุมชน เป็นอีกส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความไว้วางใจระหว่างครูและชาวบ้านในพื้นที่ สะท้อนค่านิยมใหม่ของคนในชุมชนที่หันมา สนใจด้านการศึกษาของบุตรหลานมากขึ้น

“เคยทำเรื่องเสนอทางหน่วยงาน ขอเปิดโรงเรียนระดับมัธยมในพื้นที่ด้วย เพราะเราคิดว่าการสร้างคนต้องสร้างตั้งแต่อนุบาลไปจนกระทั่งเข้าสู่วัยรุ่น ที่เราสอนถึง ป.๖ เด็กจบไปกำลังอยู่ในช่วงที่ต้องการการเรียนรู้ใหม่ ถ้าหลง เข้าไปในกลุ่มคนที่ไม่หวังดีจะไม่สามารถควบคุมอะไรได้เลย ดังนั้นเราเลยมี ความคิดที่จะก้าวต่อไป แต่เนื่องจากพื้นที่โรงเรียนมีไม่เพียงพอ ตอนนี้ก็ยังทำ ไม่ได้”

ปัจจุบันเด็กในชุมชนปรับตัวทัศนคติเป็นเชิงบวกมากขึ้น เห็นคุณค่าของสังคมและมีจิตสาธารณะในการพัฒนาท้องถิ่น แต่จุดด้อยกลับเป็นระบบการจัดการทำงานในภาพรวมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ไม่สามารถขยายพื้นที่ออกไปในวงกว้างได้

“เหมือนเราโยนหินลงน้ำ น้ำก็กระเพื่อมไปได้แค่หย่อมหนึ่ง แต่เราขาดกำลังที่จะเสริมให้แรงกระเพื่อมกระจายออกไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ เราชนะหรือเข้าครอบครองได้แค่ ๓ หมู่บ้าน แต่กำลังพลเราน้อยและปัจจัยด้านสถานที่เลยไม่สามารถขยายออกไปอีกได้ ถ้าครูตำรวจตระเวนชายแดนมีจำนวนมากเพียงพอกับเด็กและมีกำลังเหลือ รวมทั้งมีพื้นที่เพียงพอ เราสามารถขยายความดี ขยายแรงศรัทธาออกสู่หมู่บ้านอื่น ๆ ได้เป็นวงกว้างแน่นอน”

“ผู้ปกครองเด็กจากหมู่บ้านพื้นราบยังชี้รถพาลูกขึ้นเขามา ๗ กิโลเมตรให้มาเรียนกับเราที่นี่ ทั้งที่โรงเรียนด้านล่างก็มีปากต่อปากจากคนในชุมชนที่เราทำได้แล้วนี่แหละ จะไปขยายผลต่อชุมชนอื่น ๆ ข้างเคียงได้ง่ายขึ้น ทำให้เราสืบหน้าเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาท้องถิ่น เฉพาะพื้นที่ต่าง ๆ ได้มากขึ้นด้วย”

อย่างไรก็ตามครูอดัมยืนยันว่า ตลอดระยะเวลากว่า ๒ ทศวรรษกับการทำงานในบ้านป่าใจแม่ระจะ ยังไม่เคยมีนักเรียนที่จบออกไปแล้วประพฤติตัวไม่ดี หรือเข้าร่วมกลุ่มกับผู้ไม่หวังดีเลย

“กลัวรับประกันเลย เพราะไม่เคยได้ยินข่าว หมู่บ้านชนบทเป็นชุมชนที่รู้จักกันหมด ถ้าใครไปทำอะไรไม่ดี จะรู้กันไปทั่ว ส่วนมากเด็กจะกลับมาอยู่ในท้องถิ่น บางคนมีครอบครัวแล้วมาทำมาหากินอยู่หมู่บ้านใกล้ ๆ กัน ตอนเย็น ๆ ก็ยังแวะเข้ามาคุยกันที่บ้าน มาช่วยเป็นหูเป็นตาให้”

ภาพในอดีตที่ผ่านมา ชาวบ้านอาจมองโรงเรียน ตชด. เป็นโรงเรียนที่มีระเบียบเข้มงวด เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจทหารติดอาวุธน่ากลัว แต่เวลาพิสูจน์ให้ชุมชนเห็นแล้วว่า ภาพที่คิดนั้นไม่ใช่เลย สิ่งที่จะย้อนกลับมา คือ ผลผลิตที่เขาได้สั่งสมและส่งสอนออกไปสู่โลกภายนอกจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชนมุสลิม เป็นผลให้ยอดจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นจนอาคารเรียนไม่เพียงพอรองรับ

“ผู้ปกครองเด็กจากหมู่บ้านพื้นราบยังซื้อรถพาลูกขึ้นเข้ามา ๗ กิโลเมตรให้เรียนกับเราที่นี่ ทั้งที่โรงเรียนด้านล่างก็มี ปากต่อปากจากคนในชุมชนที่เราทำไว้ดีแล้วนี่แหละ จะไปขยายผลต่อชุมชนอื่นๆ ข้างเคียงได้ง่ายขึ้น ทำให้เราคืบหน้าเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นเฉพาะพื้นที่ต่าง ๆ ได้มากขึ้นด้วย”

“คุณค่า” ของคน

แบบอย่างที่ดีของครู เป็นต้นแบบให้นักเรียนเจริญรอยตามและมีอนาคตที่ดี คำกล่าวนี้ใช้ได้เป็นอย่างดีกับครูอาดัม

ครั้งหนึ่งขณะที่ครูอาดัมนั่งกินก๋วยเตี๋ยวอยู่บริเวณศาลาข้างทางในหมู่บ้านรถทัวร์คันหนึ่งวิ่งเข้ามาจอด สักพักเด็กผู้หญิงคนหนึ่งเดินลงจากรถทัวร์แล้วปรีเข้ามาพร้อมยกมือไหว้ เธอนั่งลงแล้วบอกว่า “ตอนนี้หนูกำลังเรียนแพทย์อยู่เรียนจบแล้วจะกลับมาทำงานที่บ้านนะคะครู”

ปัจจุบันมีศิษย์เก่าจากการอบรมสั่งสอนของเขาไม่ต่ำกว่า ๕ คน มุ่งมั่นศึกษาทางการแพทย์ เพื่อกลับมาทำประโยชน์ให้แผ่นดินเกิดของตนเอง

หรือแม้แต่ภาพความประทับใจจากการจัดค่ายพักแรมระหว่าง ๒ โรงเรียนที่โรงเรียนหนึ่งมีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลามร้อยเปอร์เซ็นต์ กับอีกโรงเรียนหนึ่งที่เป็นพุทธร้อยเปอร์เซ็นต์

“โรงเรียนสังวาลย์วิท ๔ ที่เราเคยเข้าไปดูแล อยู่ห่างออกไปจากบ้านป่าไผ่แฉะ ๔๐ กิโลเมตร ทุกปีจะจัดค่ายพานักเรียนมาทำกิจกรรมร่วมกัน เราแบ่งกลุ่มว่าใครจะพักที่ไหน พอจับคู่ได้ เขาจับมือ กอดคอกไปด้วยกันได้”

อย่างสันติ เสมือนมีพ่อแม่เดียวกันได้ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้เป็นเพราะเราปลูกฝังหลักคิดและความเชื่อที่ดั่งามติดตัวเด็ก เพื่อให้เขาเป็นคนดีและทำประโยชน์ให้ผู้อื่น”

สิ่งนี้เป็นความภาคภูมิใจและความสำเร็จอีกอย่างหนึ่งของครูที่ชื่ออาตัม ทั้งที่ไม่ใช่คนในพื้นที่ แต่ครูอาตัมก็ไม่เคยคิดละทิ้งบ้านป่าไผ่แม่เราะแห่งนี้ เขาบอกลูกศิษย์ของเขาเสมอว่า “เส้นทางที่เธอจะเดินต่อไปข้างหน้า ขอให้เธอเดินตรงไปตลอด อย่าไปแวะพักตรงพุ่มไม้ ให้ถึงจุดหมายแล้วค่อยว่ากัน ทางเดินชีวิตครูวันหนึ่งก็จะจบ แต่สิ่งที่ทำไว้จะต้องมีคนรุ่นใหม่ๆ เข้ามาดูแลต่อ”

การปลูกฝังและการแนะนำที่ถูกต้อง โดยไม่จำกัดกรอบหรือขอบเขตความคิด พร้อมทั้งเปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้เองอย่างอิสระ เป็นสิ่งที่ทำให้นักเรียนโรงเรียน ตชด.บ้านป่าไผ่แม่เราะมีความสุขและสนุกกับการเรียน ทั้งยังเติบโตขึ้นมาเป็นกำลังที่เข้มแข็งของชาติ

ณ วันนี้ ความจริงใจของครูอาตัมต่อการสร้างสันติสุขในพื้นที่ภายใต้ความดูแลของเขา ได้ผลิดอกอย่างสวยงาม เมื่อถามถึงสิ่งที่ปรารถนาสูงสุด ครูอาตัม ขุนจันทร์ บอกว่า

“อยากให้ศิษย์เก่ากลับมารวมตัวกัน เข้าเฝ้าพระองค์ท่าน ใครอยู่ในฟอรัมไหน ทำอาชีพอะไรก็มาฟอรัมนั้น อยากให้พระองค์ท่านได้เห็นว่าตลอดระยะเวลาที่เราสนองงานพระองค์ ผลผลิตได้กลับคืนสู่สังคมสวยงามขนาดไหน”

.....

ครูเก่า...ครูผู้สร้าง

จากผู้รับ
กลับมาเป็น
ผู้ให้

ครูกาญจนา จองเดิม

โรงเรียนบ้านนาประดู่
ตำบลนาประดู่ อำเภอโคกโพธิ์
จังหวัดปัตตานี

“ถ้าไม่มีครูดี ๆ ที่สอนเรามาตลอด
ไม่มีโครงการเพชรในตม
คงไม่มีเราในวันนี้”

เส้นทางชีวิตของเด็กผู้หญิงคนหนึ่งที่ผ่านมาเธอเป็นผู้รับมาโดยตลอด แต่เพราะได้รับการปลูกฝังในสิ่งที่ดี โดยเฉพาะจากครูผู้อบรมสั่งสอน สิ่งที่ได้รับในวันนั้นจึงกลายเป็นแรงผลักดันให้วันนี้เธอกลับมาเป็นผู้ให้ เพื่อถ่ายทอดสิ่งดี ๆ ที่เธอเคยรับ หรือแม้แต่สิ่งที่ดีกว่าให้ลูกศิษย์ของเธอต่อไป

ครูกาญจนา จงเดิม เติบโตขึ้นมาจากครอบครัวธรรมดา ๆ ในจังหวัดปัตตานี พุดให้ชัดลงไปอีกสภาพครอบครัวของเธอออกจะปากกัดตีนถีบเสียด้วยซ้ำ แต่เพราะเป็นเด็กที่มีระเบียบวินัย ไม่เกเร และตั้งใจเรียน กาญจนาก็เป็นที่รักของครู เธอรู้สึกว่าการชีวิตวัยเรียนเจอแต่ครูที่ดี มีเมตตา และเอาใจใส่ ลูกศิษย์มาโดยตลอด ความรักและความห่วงใยจากครูทำให้เธอรู้สึกประทับใจจนตั้งปณิธานกับตัวเองว่า

“ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นจะต้องเป็นครูให้ได้”

“เรามาจากครอบครัวลำบาก สมัยเรียนพ่อแม่ให้อาผลไม้ที่บ้านไปขายในโรงเรียน จนตอนเรียนมัธยมพ่อพูดตรง ๆ เลย์ว่าไม่ปัญญาส่งให้เรียนแล้ว เราเลยต้องย้ายไปอยู่กับป้าที่สุโขทัย โลก พอไปอยู่บ้านคนอื่นเราจะนั่งดูสายก็ไม่ได้ ตอนนั้นทำงานหนักมากจนผลการเรียนแย่ง เลย์ขอพ่อย้ายกลับมาอยู่ที่บ้าน หางานทำเพื่อมีรายได้เสริม แล้วตั้งใจไว้ว่าจะสอบทุนโครงการเพชรในตมให้ได้ เพราะถ้าเราได้ทุนการศึกษาจะช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวไปได้มาก”

เริ่มต้นเดินตามฝัน

เพราะความอยากรเรียน ครูกาญจนาจึงตั้งหน้าตั้งตาเรียนจนติดอันดับเป็นนักเรียนเรียนดีคนหนึ่ง ผลการเรียนเฉลี่ยของเธออยู่ในระดับ ๓ ขึ้นไป ทำให้มีสิทธิ์สมัครสอบเข้ารับทุนการศึกษาโครงการเพชรในตม เพื่อเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ เอกประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามที่ตั้งใจไว้

“โครงการเพชรในตมเปิดโอกาสให้นักเรียนจากหมู่บ้านในโครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) หรือหมู่บ้านในเขตพื้นที่สีแดงทั่วประเทศสมัครสอบคัดเลือกเพื่อรับทุนการศึกษาแล้วกลับไปพัฒนาบ้านเกิดของตัวเองทั่วประเทศรับทั้งหมด ๓๐ คน เราก็สอบเข้ามาได้เป็น ๑ ใน ๔ คนของภาคใต้”

ด้วยความมานะและพากเพียร รวมทั้งความรักต่ออาชีพครูที่แน่วแน่มาดั้งแต่สมัยเรียน ถึงแม้จะเป็นเพียงนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ เรียกว่าเป็นครูเต็มตัวก็ยังไม่ใช่ ครูกาญจนาก็ไม่เคยทิ้งความฝัน แถมยังปั้นแต่งความฝันของเธอให้เป็นรูปเป็นร่างยิ่งขึ้นเรื่อยๆ

“พอเข้ามาเรียนที่ มศว. ก็เริ่มสอนพิเศษวิชาภาษาไทย โชคดีที่ผู้ปกครองไว้ใจเรา จนมีนักเรียนมาเรียนเรื่อยๆ ทำให้มีรายได้เพียงพอที่จะดูแลตัวเองได้ ไม่ต้องรบกวนทางบ้านอีก”

เมื่อฝันเป็นจริง

เมื่อจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปี พ.ศ.๒๕๓๖ ครูกาญจนาบรรจุเข้าเป็นครูในทันทีที่โรงเรียนบ้านคลองหิน ตำบลปากล่อ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นพื้นที่แรกที่เธอได้เริ่มต้นเส้นทางสายอาชีพครูอย่างแท้จริง

คลองหิน เป็นชุมชนปิด คนในชุมชนปิดกันตัวเองจากคนและสิ่งร้าวภายนอก สิ่งแรกที่ครูกาญจนาทำเมื่อเข้าไปในพื้นที่ไม่ใช่การตะบ๊ะบันสอน แต่เธอเริ่มจากการเข้าไปศึกษาวิถีชีวิต และสร้างสัมพันธ์กับคนในชุมชน

“เราเป็นคนพุทธและไม่ใช้คนในพื้นที่ ชุมชนนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม เพราะฉะนั้นเราต้องเข้าไปทำความรู้จักกับชุมชนก่อน ต้องสร้างความไว้วางใจกัน เริ่มจากไปเยี่ยมบ้านชาวบ้าน ไปแนะนำตัวเองให้เขารู้จัก สมัยนั้นไปไหนมาไหนยังไม่ต้องกลัวอันตราย แต่สมัยนี้ทำอย่างนั้นไม่ได้แล้ว”

ถึงแม้พื้นที่จะไม่ใช่คนคลองหิน แต่ครูกาญจนาก็เข้าไปปัญหาการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างดี เพราะเธอผ่านประสบการณ์เหล่านั้น มาด้วยตัวเอง

“เราเจอมากับตัวเองว่าพื้นที่ที่เราอยู่มีสภาพปัญหาอย่างไร สังคมที่นี้ด้านหนึ่งยังกีดกันเรื่องการศึกษา พูดได้เลยว่าเด็กเรียนจบมัธยมก็ถือว่าดีมากแล้ว เด็กส่วนใหญ่เรียนจบแล้วก็ออกไปแต่งงานกับคู่ครองที่พ่อแม่หาให้ ส่วนโรงเรียนจะสอนแค่สิ่งที่ต้องการให้เด็กรู้ แต่ไม่让孩子อ่านออกเขียนได้ เพราะไม่ต้องการให้เด็กไปหาความรู้นอกเหนือจากสิ่งที่สอน”

เป็นความจริงที่ต้องยอมรับ ไม่ใช่แค่เรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา แต่อุปสรรคสำคัญของการศึกษาในพื้นที่สีแดงเหล่านี้คือ “ความเชื่อ” ที่ไม่สามารถลบล้างหรือเปลี่ยนแปลงได้ภายในวันสองวัน ครูกาญจนาพยายาม คลายปมแก้ไขปัญหาในจุดนี้ ด้วยการส่งเสริมให้นักเรียนเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น แต่ก็ต้องระวังตัว ไม่ทำอะไรออกนอกหน้า จนทำให้คนในพื้นที่รู้สึกผิดแปลก

“เราพานักเรียนไปเรียนต่อหลายรุ่นเลย บางคนเราให้ทุนการศึกษาเอง แต่ปัญหามีทั้งที่ตัวเด็กและพ่อแม่ เด็กลาออกกลางคันจำนวนมากทุกรุ่น ครูชี้แจงว่าสาเหตุเป็นเพราะนักเรียนของเราอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ไม่กล้าพูด และไม่ยอมพูดภาษาไทย พ่อแม่บางคนพอลูกเรียนต่อไปได้สักพักก็บอกให้หยุดให้กลับบ้าน ไปทำสวนทำไร่ หรือไม่กี่แต่งงาน เขาไม่อยากให้ลูกเรียน”

แก้หตุ...แก้ปัญหา

เมื่อรู้สาเหตุที่แท้จริงอย่างหนึ่งที่เป็นอุปสรรคให้นักเรียนไม่สามารถเรียนต่อได้ เกิดจากการไม่รู้ภาษาไทย เพราะในชีวิตประจำวันเด็กใช้ภาษามลายูเป็นหลัก ครูกาญจนาจึงหาทางแก้ปัญหาด้วยการขอผู้บังคับบัญชาให้ย้ายตัวเธอไปสอนวิชาภาษาไทยตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ ๓ เป็นต้นไป

“เข้ามาบรรจุที่โรงเรียนบ้านคลองหินปีแรกได้มาสอนภาษาไทยชั้น ป.๖ จำได้ว่าช่วงนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนอยู่ในลำดับเกือบสุดท้ายของอำเภอ เพราะก่อนหน้านี้ไม่มีครูสอนภาษาไทยให้นักเรียนเลย พอเรามาสอน ป.๖ มันก็ซ้ำเกินไปสำหรับจะสอนให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ เพราะเป็นช่วงปลายแล้ว นักเรียนจะต้องย้ายไปเรียนที่อื่นต่อ”

และแล้วความพยายามของครูกาญจนาก็เกิดผล เธอใช้เวลาร่วม ๔ ปี บ่มเพาะความรู้วิชาภาษาไทยให้นักเรียนโรงเรียนบ้านคลองหิน จนผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป.๖ รุ่นที่เธอประทับใจมาตั้งแต่ชั้น ป.๓ ขึ้นมาเป็นลำดับที่ ๑ ของอำเภอ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นครั้งนั้นเป็นสิ่งที่น่าประหลาดใจและเป็นที่กังขา จนต้องมีการจัดการสอบขึ้นใหม่อีกครั้ง โดยเปลี่ยนตัวกรรมการคุมสอบนักเรียนทั้งหมด แต่ความจริงก็เป็นความจริงอยู่วันยังค่ำ เมื่อนักเรียนของครูกาญจนาทำแบบทดสอบมีผลคะแนนออกมาน่าประทับใจเช่นเดิม พิสูจน์ให้เห็นว่าพวกเขาเข้าใจภาษาไทยจริงๆ ไม่ใช่การจัดฉากสร้างภาพของใครคนใดคนหนึ่ง

“วิธีการคือ ให้นักเรียนหาข้อมูลด้วยตัวเองก่อน
ครูเป็นเพียงคนตั้งโจทย์”

พัฒนาสื่อการสอนเฉพาะถิ่น

สำหรับวิธีการและเทคนิคการสอน ครูกาญจนาทุ่มเทพลังงานในการเรียนการสอนและสร้างสื่อการสอนขึ้นมา ด้วยการนำความรู้และความรักในวิชาภาษาไทยที่เธอพบดีกรีปริญญาโทภาษาไทยศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพ่วงท้ายมาด้วย เธอนำทักษะและเทคนิคการสอนที่เรียนมาประยุกต์เป็นชิ้นงานเพื่อเป็นสื่อการสอนเฉพาะถิ่นให้แก่นักเรียน

“วิธีการ คือ ให้นักเรียนหาข้อมูลด้วยตัวเองก่อน ครูเป็นเพียงคนตั้งโจทย์”

ครูกาญจนา เล่าย้อนความว่า ที่บ้านคลองหิน เธอเคยให้นักเรียนหาข้อมูลเกี่ยวกับการละเล่นดั้งเดิมในชุมชน หลังจากนั้นเธอรับช่วงต่อเป็นผู้รวบรวมข้อมูลทั้งหมด เพื่อร้อยเรียงเป็นเรื่องราวของชุมชนลงในหนังสือ

“พอเราได้ข้อมูลจากนักเรียน เราก็นำมาประมวลผล ถ่ายทอดเรื่องราวทั้งหมดออกมาเป็นเรื่องเดียว ใส่ตัวละคร ใส่เหตุการณ์เข้าไปให้สนุกมากขึ้น แทนที่จะใช้หนังสือของกระทรวงศึกษาธิการที่ไกลตัว เนื้อหาไม่เข้ากับท้องถิ่นและดูน่าเบื่อ เราก็ทำออกมาเป็นหนังสือเรียนท้องถิ่นของเราเอง เมื่อเรื่องราวสนุกและเป็นเรื่องใกล้ตัว เด็กก็ให้ความสนใจอยากอ่าน”

นอกจากความรู้พื้นฐานโดยเฉพาะวิชาภาษาไทยแล้ว ครูกาญจนา ยังเน้นกวาดขันระเบียบวินัยให้นักเรียนซึ่งเธอถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก

“ยอมรับว่าตัวเองเป็นครูที่ดุ ทุกครั้งที่เข้าสอนเราดูความเรียบร้อยของห้องก่อน ถ้าห้องไม่เรียบร้อยเราจะไม่สอน แรกๆ ยังต้องเตือนนักเรียนอยู่ตลอด แต่พอเรากวาดขันทำเป็นประจำนักเรียนก็ทำเป็นนิสัย ตอนนี้ไม่ต้องเตือนหรือดุอีกเลย ห้องสะอาดเรียบร้อย เราเข้าไปจับพร้อมสอนได้เลย”

โครงการออมทรัพย์วันละบาท เป็นอีกโครงการที่ครูกาญจนา เริ่มนำมาใช้กับนักเรียนประจำชั้นของเธอ

“ให้นักเรียนนำเงินมาฝากวันละบาท ใครไม่มีก็ไม่เป็นไร ฝึกให้ออมแต่ก็ให้ทำตามความสมัครใจ อย่างน้อยนักเรียนก็ได้รู้จักว่าการออมคืออะไร เพราะเขาได้เห็นผลลัพธ์เมื่อเราคืนเงินให้ตอนจบเทอม”

ใช้ประสบการณ์ดินนำทาง

เมื่อสถานการณ์ในพื้นที่ที่มีความรุนแรงมากขึ้น บีบคั้นให้เธอต้องขอย้ายโรงเรียน ครูกาญจนา บอกว่า เธอรู้สึกเสียใจที่ทำให้นักเรียนรู้สึกเหมือนโดนทอดทิ้ง ตลอดระยะเวลา ๑๑ ปีในพื้นที่โรงเรียนบ้านคลองหินเป็นช่วงเวลาหนึ่งในชีวิตที่เธอหวงแหน ด้วยเหตุนี้เธอจึงทำหน้าที่ครูอย่างถึงที่สุด ด้วยการสนับสนุนการศึกษาให้นักเรียนโรงเรียนบ้านคลองหินจำนวนหนึ่งได้เรียนต่อ แม้เธอจะไม่ได้สอนอยู่ที่นั่นแล้วก็ตาม

อย่างไรก็ตาม พื้นที่ใหม่ สิ่งแวดล้อมใหม่ นักเรียนใหม่ แต่ประสบการณ์ที่ผ่านมายังใช้ได้เสมอ ณ โรงเรียนบ้านนาประดู่ ตำบลนาประดู่ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ครูกาญจนาเริ่มต้นทำงานอย่างมุ่งมั่นและมั่นคง เพราะมีประสบการณ์คอยนำทาง

ครูกาญจนานำประสบการณ์ทำงานในพื้นที่บ้านคลองหินมาปรับใช้กับพื้นที่บ้านนาประดู่ ถึงแม้บริบทชุมชนจะต่างกันโดยสิ้นเชิง

โรงเรียนบ้านนาประดู่ตั้งอยู่ใกล้ชุมชนเมืองมากกว่าโรงเรียนบ้านคลองหิน สภาพชุมชนพร้อมเปิดรับการเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่า นอกจากนี้ความแตกต่างของนักเรียน คือ นักเรียนโรงเรียนบ้านนาประดู่มีทักษะด้านการอ่านและการเขียนอยู่บ้างแล้ว แต่ยังขาดทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญ

“เราเริ่มจากเข้าไปทำความรู้จักกับคนในชุมชนเหมือนอย่างที่เคยทำ แล้วก็เห็นความบังเอิญอีกที่โรงเรียนบ้านนาประดู่ไม่มีครูสอนภาษาไทย เราก็ได้เข้ามาสอนวิชาที่เรารักอีกครั้ง”

หนังสือสื่อการสอนจากโรงเรียนบ้านคลองหิน เป็นตัวอย่างสื่อการสอนที่ทำให้นักเรียนบ้านนาประดู่เกิดจินตนาการ และเข้าใจภาพรวมของกิจกรรมนี้มากขึ้น คราวนี้ครูกาญจนาดึงโจทย์ให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดปัตตานีทั้งหมด ๕ ด้าน จัดทำขึ้นเป็นหนังสือสื่อการสอน ๕ เล่ม ตามคำขวัญที่ตั้งขึ้นว่า “รู้เรื่องประเพณี สุจริตีกรรรม น้อมนำความเชื่อ สนุกเหลือ

“การเล่น ดิเด่นเรื่องตำนาน” โดยทำควบคู่ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม เพื่อส่งเสริมการเขียนไปพร้อมกับการฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ นอกจากนี้ครูกาญจนา ยังพัฒนาทักษะการเขียนร้อยกรองให้นักเรียนผ่านหนังสือที่เป็นสื่อการสอนด้วยเช่นเดียวกัน

“สิ่งสำคัญคือให้เด็กเริ่มต้นเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัว เขียนผิเขียนถูกไม่เป็นไร เราจะได้รู้จักอ่อนของเด็ก แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขทีหลัง”

“เราซื้อใจคนในพื้นที่ได้ เพราะอุดมการณ์ ความจริงใจ และความมุ่งมั่น...อะไรที่ทำได้เราทำหมด เพราะเราทุ่มเท เราเลยได้รับกลับมา มากบ้างน้อยบ้าง เข้าไปบ้างก็ไม่ใช่ไร”

ความทุ่มเทใส่ใจในการดูแลลูกศิษย์ทำให้ครูต้องทำหน้าที่มากกว่าการสอน

“ถึงเราจะสอนเด็กทั้งห้อง แต่ครูต้องศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล เพราะเด็กแต่ละคนมาจากพื้นฐานครอบครัวที่แตกต่างกัน วิธีการของเราคือเด็กคนไหนมีปัญหาเป็นพิเศษ เราจะไปเยี่ยมบ้าน เชื่อไหมว่าบางครอบครัวมีลูก ๑๓ คน เรียงมาเลยตั้งแต่ ป.๖ ป.๕ ลงไปจนถึงอนุบาล วันนั้นคนนี้มาโรงเรียนอีกคนไม่มา วันนี้อีกคนมาอีกคนไม่มา ปัญหาพวกนี้พอเรารู้เราจะต้องเอามาคุยในโรงเรียน ให้ครูคนอื่นเข้าใจด้วย”

อย่างไรก็ตาม การทำงานทุกงานในทุกที่ย่อมมีอุปสรรค ทั้งจากสภาพแวดล้อมหรือเพื่อนร่วมงาน เช่นเดียวกับการทำงานที่โรงเรียนบ้านนาประดู่

“ถึงแม้ชุมชนจะเปิดกว้างมากขึ้น แต่ก็ยังไม่ยอมรับให้เด็กมีการศึกษาสูงๆ ส่วนการทำงานในโรงเรียนเราจะไปบังคับใครให้ทำตามอย่างเราหมด

ก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้นอะไรที่เราทำได้แล้วเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเราก็ทำ
คนอื่นไม่ทำก็ไม่เป็นไร เราต้องมีเป้าหมายและมุ่งมั่นในแนวทางของเรา
การทำงานที่ผ่านมาเราซื้อใจคนในพื้นที่ได้ เพราะอุดมการณ์ ความจริงใจ
และความมุ่งมั่นของเราจริงๆ อะไรที่ทำได้เราทำหมด สอนทั้งในตำรา
สอนทักษะการใช้ชีวิต เพราะเราทุ่มเทเราเลยได้รับกลับมา มากบ้าง
น้อยบ้าง ซ้ำไปบ้างก็ไม่เป็นไร”

สร้างความภาคภูมิใจให้เด็ก

ในทัศนะของครูกาญจนาผู้คลุกคลีอยู่กับเด็กในพื้นที่ห่างไกลและ
ยากลำบากมาตั้งแต่ต้น เธอเห็นว่าการส่งนักเรียนเข้าแข่งขันหรือเข้าประกวด
ในโครงการต่างๆ เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจด้านการศึกษา
ให้นักเรียนเหล่านี้

“จุดนี้เราต้องทำความเข้าใจตามสภาพพื้นที่ เด็กในพื้นที่ห่างไกลเขาไม่ค่อย
กระตือรือร้นเรื่องการเรียน และก็ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากภายนอก ดังนั้น
แรงกระตุ้นเป็นสิ่งสำคัญและต้องทำอย่างต่อเนื่อง การผลักดันเขาให้เข้าแข่งขันไม่ใช่
เพื่อล่าหรือชิงรางวัลให้เด็กกับครูอย่างเดียว”

“สิ่งหนึ่งที่ครูกาญจนาภาคภูมิใจและประทับใจในตัวเองมากที่สุด คือ สามารถทำให้หนังสือเข้ามาเป็นเครื่องมือหลักช่วยส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเขียนและการอ่านภาษาไทยของนักเรียนได้”

เวลาสอนในห้องเรียนครูกาญจนาทุ่มเทสอนให้นักเรียนทุกคน แล้วหาเวลานอกสอนเพิ่มเติมให้แก่เด็กที่มีความตั้งใจหรือเห็นแวว เพื่อพานักเรียนเข้าแข่งขัน พอเด็กได้รางวัลตัวเองก็ดีใจ ความภาคภูมิใจเลยเป็นแรงผลักดันให้เขามุ่งมั่นตั้งใจเรียนต่อไป พอเพื่อนเห็นก็เอาเป็นตัวอย่าง ผู้ปกครองรู้ก็เริ่มให้ความสนใจลูกหลานมากขึ้น

นอกจากการให้นักเรียนเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตัวเองแล้ว สิ่งหนึ่งที่ครูกาญจนาภาคภูมิใจและประทับใจในตัวเองมากที่สุด คือ การที่เธอสามารถทำให้หนังสือเข้ามาเป็นเครื่องมือหลักช่วยส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเขียนและการอ่านภาษาไทยของนักเรียนได้ เช่น หนังสือส่งเสริมการอ่านเพื่อพัฒนาการอ่านจับใจความ หนังสือพัฒนาการเขียนร้อยกรอง เป็นต้น

ตั้งชมรมพัฒนาวิชาชีพครู

สื่อการเรียนของเธอกลายเป็นต้นแบบ “ห้องเรียนครูมืออาชีพ” ที่เปิดโอกาสให้ครู ๑๕ คนจากพื้นที่อื่นเข้ามาเรียนรู้ จนกลายเป็นโมเดลต้นแบบขยายเครือข่ายออกไปอีกหลายพื้นที่ในจังหวัดปัตตานี แล้วกลายเป็นชมรมพัฒนาวิชาชีพครูที่รวมครูใน ๔ จังหวัดพื้นที่สีแดง ได้แก่ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสงขลา ให้มาพัฒนางานร่วมกันได้ในที่สุด

จากจุดเริ่มต้นในปี พ.ศ.๒๕๔๖ ชมรมพัฒนาวิชาชีพครู อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย ปัจจุบันได้รับทุนสนับสนุนส่วนหนึ่งจากครูสภา เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในเครือข่าย ๔ จังหวัดภาคใต้ให้มีประสิทธิภาพ มีสมาชิกกลุ่มรวมแล้วกว่า ๓๕๐ คน

“เครือข่ายของเราจะช่วยกันตลอด ทั้งจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อบรม เรื่องการผลิตสื่อการเรียนการสอน เชิญครูในเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จมาเป็นวิทยากรแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ซึ่งกันและกัน หรือถ้าช่วงไหนโอกาสดีก็อาจจะมียุทธศาสตร์จากภายนอกเข้ามาให้ความรู้”

ครูกาญจนาบอกว่า กลุ่มของเราไม่ได้ตั้งขึ้นมาเพื่อพัฒนาวิทยฐานะของครูอย่างเดียว แต่เราต้องการพัฒนาครูให้มีเครื่องมือไปจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ ตรงตามความต้องการของนักเรียนในแต่ละพื้นที่ด้วย

ตลอดเวลาที่ผ่านมา ครูกาญจนาทำหน้าที่ครูของเธอด้วย “ความรัก” และ “ความรัก” นี้เองที่ทำให้เธอฝ่าฟันอุปสรรคด้านความเชื่อและความต่างทางศาสนาจนสามารถพัฒนานักเรียนของเธอขึ้นมาได้ แม้จะไม่ต่อเนื่องหรือราบรื่นนักก็ตามที

ผลสำเร็จอาจมองเห็นแสงไฟบางดวงที่เคยจุดสว่างดับลงบ้าง แต่ก็มีดวงไฟอีกหลายดวงที่ยังส่องสว่างและยังคงมีอีกหลายดวงที่รอให้เธอจุดประกายต่อไปแน่นอนว่าเธอไม่เคยย่อท้อ และยังมีความหวัง ความฝัน ครูกาญจนาบอกว่าเธออยากเปิดสถานรับเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียนอนุบาลขนาดเล็กเป็นของตัวเอง

“ทำไม่ได้หรอกที่นี่ จะทำให้ดียังไงก็ไม่ได้” ครูกาญจนายังจำคำที่คนอื่นเคยพูดกับเธอตั้งแต่เริ่มบรรจุที่โรงเรียนบ้านคลองหินได้อย่างแม่นยำ

“แต่เราทำได้ อะไรที่เราอยากทำ เราต้องทำได้” ครูกาญจนากล่าวย้ำอย่างแน่วแน่

.....

ครูเก่า...ครูผู้สร้าง

คุณธรรม นำความรู้

ครูอดุลย์ เทศสาย

ครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านแม่หลวง
ตำบลแม่หลวง
อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

“อาชีพครูเป็นอาชีพที่มีเกียรติมีศักดิ์ศรี
เขายึดมั่นเสมอมาว่า การให้ความรู้เป็น
กุศลทานที่ยิ่งใหญ่”

หลังจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ในวัย ๒๓ ปี **ครูอดุลย์ เทศสาย** สมัครงานเข้าทำงานเป็นครูอาสาศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดมหาสารคามบ้านเกิดของตนเองทันที ทำงานอยู่ที่นั่น ๕ ปี ก่อนสอบบรรจุเข้ารับราชการครูที่**โรงเรียนบ้านแม่ะหลวง ตำบลแม่ะหลวง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดตาก** สถานที่ที่เขาใช้ชีวิตตลอดทศวรรษที่ผ่านมา มุ่งมั่นอบรมสั่งสอนนักเรียนของเขาให้เป็น “คนดี”

สำหรับครูอดุลย์แล้วอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีเกียรติมีศักดิ์ศรี โดยเขายึดมั่นเสมอมาว่า การให้ความรู้เป็นกุศลทานที่ยิ่งใหญ่

ไกลแค่ไหนก็ต้องไป

บ้านแม่ะหลวง เป็นชุมชนกะเหรี่ยงที่อยู่ไกลจากตัวเมืองตากกว่า ๓๐๐ กิโลเมตร ปัจจุบันถนนหนทางเข้าถึงหมู่บ้านยังลำบาก จึงไม่ต้องพูดถึงเมื่อสิบปีที่แล้วซึ่งเป็นครั้งแรกที่ครูอดุลย์เดินทางมาที่นี่

ครูอดุลย์เล่าถึงสภาพเส้นทางในตอนนั้นว่า ตลอดสองข้างทางมีทั้งหลุม บ่อ และหุบเหว การเดินทางต้องใช้เวลากว่า ๖ ชั่วโมง **แต่ด้วยความรักในอาชีพครู ถึงไกลแค่ไหนก็ต้องไป**

“ผมประทับใจในตัวเด็กตั้งแต่ก้าวแรกที่เข้าไปในพื้นที่ วันแรกที่เข้าไปในโรงเรียน ทั้งที่ผมเป็นครูใหม่ ก็ยังมีเด็กนักเรียนวิ่งกรูกันมาช่วยยกข้าวของ ตอนเข้าไปยังไม่มีบ้านพักให้อยู่เลย ทั้งเด็กทั้งชาวบ้านก็มาช่วยขุดดิน มาช่วยสร้างกระต๊อบเล็กๆ ให้ผมอยู่”

เมื่อต้องไปใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร ไม่มีไฟฟ้าใช้ ไร้สัญญาณโทรศัพท์ ครูอดุลย์กลับอยู่ได้โดยไร้ปัญหา เนื่องจากเขาเติบโตมาจากครอบครัวเกษตรกรรวมสภาพแวดล้อมในวัยเด็กปลูกฝังให้เขาเป็นคนรักธรรมชาติ ชื่นชอบความสงบ และที่สำคัญ ความมีน้ำใจและโอบอ้อมอารีของคนในชุมชนเป็นสิ่งที่ทำให้เขาประทับใจมาจนถึงวันนี้

“ชุมชนนี้เป็นพื้นที่ที่ไม่มีปัญหายาเสพติดหรือสิ่งที่ไม่ดีเลย จะติดก็แค่อยู่ห่างไกลเลยทำให้คนในชุมชนขาดโอกาส”

ช่วยเหลือและแบ่งปัน

ครูอดุลย์ใช้พื้นที่ ๕ ไร่ ใกล้บริเวณโรงเรียนทำเกษตรแบบผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการเลี้ยงสัตว์ทั้งเปิด ไก่ วัว และปลา รวมทั้งปลูกไม้ยืนต้นและพืชผักสวนครัวขึ้นมา เป็นแหล่งอาหารรอบบ้านให้ตัวเองเลือกทานได้ แล้วเผื่อแผ่ไปให้นักเรียนและคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลและนำไปเป็นอาหาร ก่อนจะขยายพื้นที่เพาะปลูกเข้าไปในโรงเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มตัว นอกจากนี้ยังใช้พื้นที่เกษตรดังกล่าวสร้างฐานการเรียนรู้ด้านเกษตรพอเพียงให้แก่นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้เห็นตัวอย่างจากพื้นที่จริงอีกด้วย

“หลายครั้งเวลาโรงเรียนจัดค่าย ผมจะใช้พื้นที่รอบๆ บ้านผมเป็นฐานการเรียนรู้ให้นักเรียนได้เข้ามาดู มาลองทำ ให้เขาได้เห็นสภาพตามธรรมชาติจริงๆ สร้างสมดุลให้ชีวิตได้อย่างไร”

ครูอดุลย์บอกว่า เพราะพ่อเป็นเกษตรกร โตขึ้นมาเห็นวิถีชีวิตของพ่อ จึงมีความรักและความผูกพันกับธรรมชาติตามไปด้วย พ่อได้มาทำงานที่โรงเรียนเลยคิดว่าเราน่าจะบุกเบิกทำโครงการอาหารกลางวัน นำพืชผักที่ปลูกไว้มาทำอาหาร พยายามปรับทัศนคติคนในชุมชนจากปลูกพืชเศรษฐกิจในสวนเพื่อขายอย่างเดียว มาปลูกผักหลังบ้านไว้กินเองจะได้ไม่ต้องไปเสียเงินซื้อ ต้นไม้ใหญ่ต่างๆ ที่เพาะไว้ก็ให้นักเรียนมาช่วยกันขนนำไปปลูกเพื่อปรับภูมิทัศน์ในโรงเรียน เป็นการสอนนักเรียนไปในตัวว่า เรามีพ่อก็ช่วยเหลือแบ่งปัน

พัฒนาผู้เรียนพร้อมพัฒนาชุมชน

ความภาคภูมิใจสองประการที่ครูอดุลย์รู้สึกตลอดระยะเวลากว่า ๑๐ ปีที่ได้ทำงานในพื้นที่บ้านแม่ะหลวง ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และพัฒนาชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

ด้านการพัฒนาผู้เรียน ครูอดุลย์รับผิดชอบสอนสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๓ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของ

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านแม่หวลสูงสูงกว่าเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยโอเน็ตระดับประเทศถึง ๔ ปีซ้อน (พ.ศ.๒๕๕๓-๒๕๕๖) และเป็นโรงเรียนเดียวในพื้นที่อำเภอสองยางที่ทำได้เช่นนี้

แต่กว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยจะออกมาน่าพอใจเช่นนี้ ครูอดุลย์ต้องทุ่มเทอย่างหนักเพื่อปลูกฝัง “ความรัก” ภาษาไทยให้นักเรียน ครูเล่าว่า ก่อนเข้าเนื้อหาวิชาภาษาไทยทุกคาบจะให้นักเรียนท่องอาขยาน เพื่อกระตุ้นให้ระบบประสาทตื่นตัว และทำให้มีสมาธิจดจ่อกับการเรียน

ในตอนเที่ยงของทุกวันจะเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออกด้วยการนำเสนอ ภาษาไทยวันละคำหรือสำนวนไทยน่ารู้ วิธีการนี้แม้ไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตัวเอง เพราะก่อนจะออกมานำเสนอ นักเรียนได้ฝึกทักษะการเตรียมตัว การค้นคว้า และพัฒนาความมั่นใจของตนเอง เมื่อผ่านกระบวนการค้นหา ศึกษาด้วยตนเอง แล้วออกมานำเสนอ นักเรียนจะจดจำ และเข้าใจเนื้อหาเหล่านั้นได้ดียิ่งขึ้น

ด้านปัญหาการออกเสียง เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวเขาจึงมักออกเสียงภาษาไทยไม่ชัด ปัญหานี้กลายเป็นเรื่องธรรมดาเพราะครูอดุลย์นำเอาการร้องเพลงมาใช้พัฒนาการออกเสียงของนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกกับการเรียนและไม่กดดัน

“ทำอย่างไรก็ได้ให้นักเรียนมีโอกาสใช้ภาษาไทยให้มากที่สุด วิธีการหนึ่งก็คือเปิดพื้นที่ให้เขาได้แสดงออก นักเรียนคนไหนขี้อาย เราก็ใช้วิธีให้ออกไปสองคน ถ้าไม่ได้จริงๆ ก็ใช้การให้คะแนนมาเป็นตัวกระตุ้น”

นอกเหนือจากที่กล่าวมา กิจกรรมบันทึกการอ่านจากการค้นคว้าด้วยตัวเองก็เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่น่าสนใจ เพราะผนวกการฝึกทักษะด้านการอ่าน จับใจความสำคัญ ควบคู่ไปกับการสอนให้นักเรียนเห็นประโยชน์และคุณค่าของกระดาษแต่ละแผ่น

“ผมให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อมูลเรื่องที่เขาสงสัย แล้วสรุปใจความสำคัญ รวมทั้งข้อคิดที่สามารถใช้ได้ในชีวิตประจำวันลงในกระดาษหน้าเดียว เพื่อให้เขาเห็นว่ากระดาษอีกด้านที่เหลือยังนำมาใช้ประโยชน์ได้”

“ก่อนจะพัฒนาผู้อื่น ครูอดุลย์พัฒนาตัวเองด้วยการอ่านหนังสือ... อยากรู้อะไรก็ศึกษาหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตและถามผู้รู้ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ตามความต้องการของนักเรียนและบริบทของชุมชน”

ใช้สื่อคอมพิวเตอร์ดึงดูดผู้เรียน

นอกจากกระดานหน้าเดียวที่ครูอดุลย์สอดแทรกเรื่องความรักธรรมชาติ และการเห็นคุณค่าของกระดาดแล้ว เพื่อส่งเสริมการอ่านจับใจความสำคัญ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ก็เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่ทำหน้าที่นั้นได้อย่างยอดเยี่ยม

ครูอดุลย์เล่าว่า ปี พ.ศ.๒๕๔๕ หลังได้รับงบประมาณจัดสรรให้มีเครื่องคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน เขาก็เริ่มแนวคิดจัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นสื่อให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับการอ่านจับใจความสำคัญ ทั้งจากบทความ บทร้อยกรอง และบทเพลง ซึ่งมีทั้งหมด ๖ เรื่อง

“ผมเห็นว่าพอเด็ก ๆ ได้เปิดเครื่องคอมพิวเตอร์เขาจะรู้สึกตื่นตัว ตื่นเต้น เราก็เอาความดึงดูดใจของเครื่องคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ ช่วยเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียน แทนที่จะเรียนในหนังสืออย่างเดียว”

ทั้งที่ไม่ได้มีความชำนาญพิเศษด้านคอมพิวเตอร์ เรียกว่าไม่รู้เรื่องเลย ยังได้ ก่อนจะพัฒนาผู้อื่น ครูอดุลย์พัฒนาตัวเองด้วยการอ่านหนังสือ เข้ารับการอบรมทำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อยากรู้อะไรเพิ่มเติมก็ศึกษาหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตและถามผู้รู้ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ตามความต้องการของนักเรียนและบริบทของชุมชน

กิจกรรมที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปออกมาเป็น สามกลยุทธ์หลัก ที่นำมาใช้พัฒนากระบวนการคิดให้นักเรียน 1.การคิดค้นสาระที่เหมาะสม

กับตัวนักเรียนและบริบทชุมชน 2.การบูรณาการสาระวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน แล้วเสริมทักษะให้นักเรียนสามารถตีความและสรุปความได้ และ 3.การสะท้อนคิดและการประเมินผล

“ตามขั้นตอนนี้ต้องทำทุกวัน ที่ไม่ได้ สอนให้เด็กอ่านสรุปใจความสำคัญ ลงในกระดาษ ออกมาพูดถ่ายทอดให้เพื่อน ๆ ฟัง แล้วแลกเปลี่ยนกันในชั้นเรียน ว่านักเรียนแต่ละคนได้อะไรบ้าง นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร ให้เด็ก รวมกลุ่มกันคิด ซึ่งเด็กจะชอบมาก กระบวนการทั้งหมดจะสร้างการเปลี่ยนแปลง ให้เด็กอย่างเห็นได้ชัด”

แม่ะหลวงโมเดล...เพื่อเด็กพลาตโอกาส ด้อยโอกาส และขาดโอกาส

บ้านแม่ะหลวงเป็นพื้นที่รอยต่อติดกับหลายจังหวัดจึงมีนักเรียน จากหลากหลายพื้นที่เข้ามาเรียน ไม่ว่าจะเป็น แม่ฮ่องสอน ตาก เป็นต้น ทางโรงเรียนจึงต้องมีหอพักสำหรับให้นักเรียนนอกพื้นที่ได้อยู่อาศัย ครูจึง เพิ่มเติมกิจกรรมการสอนแบบไร้รูปแบบให้นักเรียน โดยสอดแทรกไว้ใน กิจกรรมชีวิตตั้งแต่เวลา ๑๘.๐๐-๒๐.๐๐ น. ของทุกวัน

“จุดประสงค์คือ อยากให้นักเรียนมีกิจกรรมทำยามว่าง แต่ถ้าบอกให้ต่างคนต่างทำ เด็กก็ไม่ว่าจะทำอะไร บางครั้งผมขอความร่วมมือแม่บ้านในชุมชนให้มาสอนนักเรียนทำอาหารหรือทำขนม เราเชื่อว่าการเรียนไม่จำเป็นต้องเรียนแค่ในห้องเรียน จนเกิดผลดีอีกอย่างหนึ่งคือ กิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ลงมือทำจะช่วยกระตุ้นนักเรียนที่เรียนอ่อน เรียนไม่ทันคนอื่น ให้มีพัฒนาการเรียนรู้อย่างดีขึ้นด้วย **เด็กนักเรียนทุกคนมีข้อเด่นข้อด้อยต่างกัน บางคนเรียนได้ บางคนเรียนไม่ได้ เพราะฉะนั้นครูต้องรู้จักพลิกแพลง และมุ่งมั่นตั้งใจอย่างมาก**”

เมื่อเอ่ยถึงการสอนแบบ **แม่ะหลวงโมเดล** เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ครูอดุลย์สร้างสรรค์ขึ้นมา เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนภาคค่ำ กำลังอยู่ในระหว่างพัฒนาหลักสูตร เพื่อขออนุมัติเปิดการสอนให้แก่แก่นักเรียนในชุมชนที่เรียนไม่จบ ลาออกกลางคัน หรือย้ายไปอยู่ที่อื่นแล้วกลับมาใหม่ เพื่อให้พวกเขามีโอกาสพัฒนาตัวเองอีกครั้ง

“เด็กชุมชนนี้รักการเรียนมาก **แต่พลาดโอกาส ด้อยโอกาส และขาดโอกาส** ถ้าโรงเรียนทำตรงนี้ได้ ก็เหมือนโรงเรียนให้โอกาสและช่วยเหลือเด็กอีกทางหนึ่ง อย่างน้อยนักเรียนก็ได้เรียนต่อ ได้วุฒิการศึกษา เวลาไปสมัครงานจะได้มีงานทำดีกว่าที่เป็นอยู่ เด็กบางคนสนใจเรียนถึงขนาดเข้ามาสอบถาม มาติดต่อกับโรงเรียนเอง หรือถ้ามีโอกาสโรงเรียนก็จะเข้าไปแนะนำในชุมชน”

ความรู้คู่คุณธรรม

“**น้ำใจเพียบพร้อม อ่อนน้อมคุณธรรม**” เป็นสองสิ่งสำคัญที่โรงเรียนให้ความสำคัญไม่แพ้ความรู้ในตำราเรียน เพราะครูอดุลย์เชื่อมั่นว่า การปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานให้แก่นักเรียนจะส่งต่อความก้าวหน้าในชีวิตของนักเรียนในอนาคต

“โรงเรียนจะเน้นให้เด็กมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ยกมือไหว้ รู้จักขอบคุณ สอนให้เขารู้จักคุณธรรมเบื้องต้น เมื่อเขามีจิตใจที่อ่อนโยน ไม่เห็นแก่ตัว เวลาออกไปใช้ชีวิตภายนอกจะได้ไม่มีปัญหา”

ความรู้และคุณธรรมที่ปลูกฝังในตัวนักเรียนนอกงามเห็นผลลัพธ์อย่างชัดเจน จนชุมชนให้การยอมรับ และให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของโรงเรียน

“หลายพื้นที่อาจจะมีปัญหาผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้ลูกหลานเรียนหนังสือ แต่ที่นี่ไม่ใช่ ทุกวันนี้ผู้ปกครองในชุมชนแถบนี้เห็นความสำคัญของการศึกษา เพราะเขาเห็นตัวอย่างจากนักเรียนหลายคนที่ออกไปเรียนต่อแล้วมีงานทำที่ดี ทำให้ชีวิตของพ่อแม่ดีขึ้น เพราะเด็กมีความกตัญญู ส่งเงินมาให้พ่อแม่ หรือกลับมาสร้างบ้านให้พ่อแม่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซื้อรถให้พ่อแม่ใช้เดินทางไปไหนไปไร่ เรามีรุ่นพี่ที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้รุ่นน้อง เข้ามาแนะแนวให้น้องๆ รุ่นน้องก็พร้อมจะเดินตาม”

กล่าวได้ว่า ความกตัญญูและคุณธรรมที่เกิดขึ้นในตัวเด็ก มาจากการปลูกฝังและอบรมให้เด็กเป็น “คนดี” ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักที่ครูอดุลย์ยึดถือมาโดยตลอด

“อย่างแรกที่สอนคือ ต้องสอนให้เด็กเป็นคนดี แล้วทุกอย่างก็เดินไปในแนวทางที่ดีได้ เด็กจะรู้จักแสวงหาความรู้ ขวนขวายพัฒนาตัวเองให้เก่ง เมื่อมีความรู้แล้วคิดดีไม่ดี เด็กก็จะทำประโยชน์ให้สังคมและประเทศชาติ ถ้าเก่งแล้วไม่ดี ไม่มีประโยชน์ เพราะอาจจะไปเอารัดเอาเปรียบสังคม ตลอดเวลาผมสอนให้เขารู้จักคำว่าจิตสาธารณะและเสียสละ แล้วจะย้ำเสมอให้มีความกตัญญูต่เวทีต่อพ่อแม่...หลับตาลงนึกดูว่าพ่อแม่ทำนาทำไร่ลำบากแค่ไหน ต้องตากแดดตากฝนกว่าจะได้เงินมาส่งเสียดูแลเขา”

ตลอดระยะเวลา ๑๕ ปีที่ครูอดุลย์ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรักและความเมตตา เขาบอกว่า กำลังใจจากครอบครัวเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยผลักดันให้เขามุ่งมั่นตั้งใจทำงานตลอดมา

“ผมโทรคุยกับพ่อตลอด ไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ก็ต้องขี่มอเตอร์ไซด์ออกไปหาสัญญาณ พ่อจะพูดเสมอให้เป็นคนดี ไปอยู่ที่ไหนต้องทำตัวให้เป็นประโยชน์ อย่ากินแรงคนอื่น ตั้งใจทำงานเพราะงานหนักไม่เคยฆ่าคน ผมเองทำงานในพื้นที่มานานจนมีครอบครัว มีลูก ๒ คน เวลากลับบ้านไปแค่เห็นลูกยิ้มให้เรา เราก็หายเหนื่อย เราทำงานใช้ความรักเป็นที่ตั้ง ความรักในที่นี้คือการให้เราเป็นครูให้ทั้งความรู้ ความรัก และความเมตตาแก่ลูกศิษย์เพื่อให้เขาออกไปใช้ชีวิตภายนอก และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติได้ รวมถึงรักในงานที่ทำ เพราะรักจะทำให้ทำงานออกมาได้ดี คำว่า “ครู” ที่เขาเรียกเป็นแค่ผลพลอยได้ แต่ผลประโยชน์ต้องตกที่เด็กและชุมชน”

ครูอดุลย์ กล่าวว่า ความภาคภูมิใจสูงสุดในชีวิตเขาในวันนี้ คือ การได้รับรางวัลในโครงการครูเจ้าฟ้ากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

“ทุกครั้งเวลารู้สึกเหนื่อยหรือท้อ ผมมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เป็นที่พึ่งทางใจ มองขึ้นไปเห็นพระบรมฉายาลักษณ์ของท่านก็หายเหนื่อย อย่างน้อยๆ ก็ได้ตอบแทนพระองค์ท่านด้วยการสอนเด็กในถิ่นทุรกันดาร”

.....

พัฒนาตน เพื่อพัฒนา “คน” อื่น

ครูเอกชัย ศรีดา

ครูชำนาญการ โรงเรียนเขตพื้นที่
การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต ๑
ห้องเรียนบ้านปางคามน้อย
ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

“ทำงานในพื้นที่นี้ ตำแหน่งหน้าที่
เป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นค่านิยม
ของชุมชน”

ในเส้นทางชีวิตของ **ครูเอกชัย ศรีดา** สอนอยู่ในห้องที่ทุรกันดารมาตลอด
ระยะเวลาร่วมสองทศวรรษ เริ่มต้นจากครูอาสา โรงเรียนการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ตำบลปางมะผ้า กระทั่งสอบบรรจุเข้าเป็น
ข้าราชการครูได้ในปี พ.ศ.๒๕๔๙ ได้เป็นครูชำนาญการ **โรงเรียนเขตพื้นที่
การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต ๑ ห้องเรียนบ้านปางคมน้อย ตำบลปางมะผ้า**
ในพื้นที่เดียวกับโรงเรียน กศน. ที่เคยสอนมาก่อน

ครูเอกชัยยึดกรบอย่างเต็มปาก ถึงสาเหตุที่เขาตัดสินใจสอบบรรจุเข้า
เป็นข้าราชการประจำว่า

“ผมต้องการสร้างความน่าเชื่อถือและสร้างความมั่นคงในวิชาชีพให้ตัวเอง”

เพราะจากประสบการณ์ทำงานเป็นครู กศน. ครูเอกชัยพบว่า ตำแหน่ง
ครูอาสาเป็นอุปสรรคต่อการทำงานในพื้นที่ เนื่องจากไม่มีความน่าเชื่อถือพอ
ในสายตาชุมชน บทเรียนที่เห็นได้ชัดคือการเข้าไปติดต่อประสานงานกับ
หน่วยงานราชการ ที่ไม่ค่อยได้รับการตอบสนอง ทั้งที่ต้องการประสานงานเพื่อ
ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพื้นที่

“ครูอาสา กศน. ในความรู้สึกของชาวบ้านและชุมชน เป็นแค่อาสาสมัคร
จะพูดอะไร เสนออะไรเขาไม่เชื่อมั่น คนภายนอกอาจมองว่าเรามาทำงานเพื่อ
ชุมชนตรงนี้ มันคืออยู่แล้ว เดียวชาวบ้านเขาจะรู้เอง แต่ในความเป็นจริงไม่ใช่
อย่างนั้นเลย ทำงานในพื้นที่นี้ตำแหน่งหน้าที่เป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นค่านิยม
ของชุมชน”

แน่นอนว่าโชคดีที่เมื่อครูเอกชัยได้รับบรรจุเป็นข้าราชการครูได้กลับเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่เดิม เพียงแต่คนละสังกัด จึงมีความคุ้นเคยกับปัญหาของชุมชนอยู่แล้ว พยายามปิดจุดบอดการทำงานที่เจอระหว่างเป็นครู กศน. ทั้งหมด ครูเอกชัยบอกว่า การเข้ามาทำงานในหน่วยงานใหม่ เขาต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง โดยเฉพาะสภาพโรงเรียนที่เก่าและทรุดโทรมจนแทบจะมองไม่ออกว่าเป็นโรงเรียน

“ช่วงแรกผมยังขออาศัยที่นอนของครู กศน. นอนไปก่อน เพราะตรงนี้ไม่มีที่ให้นอน อาคารเรียนเป็นไม้ผุหลังเก่าๆ เล็กๆ ผุพังไม่มีระเบียบเลย โต๊ะเรียนหนังสือก็ไม่มี ผมไปติดต่อขอชุดโต๊ะเก้าอี้จากโรงเรียน กศน. พอเอามาใช้จริง ขาเก้าอี้มันตรกร่องไม้ผุอีก กลายเป็นว่ามีเก้าอี้หักเรียนกันนั่งไม่ได้ จนต้องเก็บเก้าอี้ออกไป บางส่วนก็เอาไปคืน กศน. แล้วให้นักเรียนนั่งเรียนกับพื้นแทน”

อย่างไรก็ตามครูเอกชัย บอกว่า ภายใต้อำนาจของหน่วยงานรัฐ เขาติดต่อประสานงานขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง และหน่วยงานต่างๆ ได้ง่ายขึ้น ทำให้ความอึดอัดจากการทำงานที่เคยมีค่อยๆ หายไป

“พอผมได้ตำแหน่งมา การทำงานมันง่ายขึ้น ในสายตาของชาวบ้านแล้วโรงเรียน สพฐ. มีความน่าเชื่อถือ มีมาตรฐานกว่า ทั้งที่ครูคนเดียวกันนะ ก็คือผมนี่แหละ ที่ก่อนหน้านี้นี้เป็นครู กศน. พอมาอยู่ตรงนี้เวลาผมพูดอะไรเขาจะฟังเวลาเรียกประชุมผู้ปกครอง ผมก็บอกผ่านนักเรียนไปให้บังคับผู้ปกครองมาให้ได้ ผู้ปกครองก็มากันได้ ทั้งที่ก่อนหน้านั้นตอนผมเป็นครู กศน. เขาแทบจะไม่มาเลย”

ครูเอกชัย เล่าประสบการณ์การทำงานในพื้นที่ว่า ยกตัวอย่างแค่เรื่องห้องน้ำก็เกือบสร้างปัญหาระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เนื่องจากเดิมทีชาวบ้านในแถบนี้ส่วนใหญ่ไม่มีห้องน้ำประจำบ้าน เมื่อโรงเรียนสร้างห้องน้ำขึ้นมาชาวบ้านจึงเข้ามาใช้ห้องน้ำในโรงเรียนแต่ไม่รักษาความสะอาด จนโรงเรียนต้องออกกฎระเบียบกำหนดเวลาเปิดปิดห้องน้ำ โดยให้เหตุผลเรื่องความสะอาด

และภาระที่จะตกถึงเด็กซึ่งเป็นลูกหลานของคนในชุมชน

“เริ่มจากบอกชาวบ้านว่าวันเสาร์อาทิตย์เราจะปิดห้องน้ำ เพราะไม่ช่วยกันรักษาความสะอาด แล้วเข้าวันจันทร์เด็ก ๆ ต้องมาช่วยทำความสะอาดห้องน้ำ ทำให้เสียเวลาและเสียการเรียน พอปิดไปได้สักพัก เราก็ค่อย ๆ เพิ่มเงื่อนไขเข้าไปกำหนดให้ปิดห้องน้ำหลังเลิกเรียนทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ด้วย”

บางสิ่งบางอย่างถ้าใจดีเกินไปก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้นการตั้งกฎเกณฑ์จึงเป็นเรื่องสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน

วิถีแบบเศรษฐกิจพอเพียง

ครูเอกชัยเป็นอีกคนหนึ่งที่น่าสนใจให้เห็นว่า **สอนสิ่งที่รัก ยังไงก็รู้** เพราะเมื่อเคยถึงโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ น่าจะเห็นภาพการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นวิชาการ เพื่อให้ให้นักเรียนนำความรู้จากตำราไปสอบประเมินผลหรือสอบแข่งขันเข้าเรียนต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้น แต่แนวทางการสอนของครูเอกชัยแตกต่างออกไป นอกจากการ

จัดกระบวนการสอนตามมาตรฐานและรูปแบบของ สพฐ. แล้ว ครูเอกชัยซึ่งรับหน้าที่สอนทั้ง ๔ กลุ่มสาระวิชา แต่วิชาที่เขาถนัดและมีความสุขในการสอนมากที่สุด ได้แก่ วิชาการงานพื้นฐานอาชีพ โดยนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการวิชา

“สมัยเรียน ปวส. ผมจบเกษตร จึงมีความรู้ติดตัวมา เท่าที่สัมผัสชุมชนนี้มานาน ผมว่าเศรษฐกิจพอเพียงใกล้ตัวเขาที่สุดแล้ว ทำอย่างไรให้เขามีอยู่มีกิน อิ่มท้อง พ่อแม่อิ่มท้อง ลูกอิ่มท้อง ก็ไม่มีอะไรต้องห่วง แล้วเขาจะได้มีเวลามาศึกษาหาความรู้”

“ไม่มีการเรียนรู้ได้ดีเท่าให้นักเรียนได้เรียนรู้
จากการลงมือทำด้วยตนเอง”

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ เป็นกลุ่มหลักที่เข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้เรื่องการปลูกผักตั้งแต่การขึ้นแปลง การวัดคำนวณขนาดกว้างยาวของแปลงปลูก การใช้อุปกรณ์ การพรุนดินใส่ปุ๋ย การดูแลให้ผักเติบโต วิธีสังเกตผัก ไปจนถึงการขาย และการประกอบอาหาร โดยครูเอกชัยให้นักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

“ช่วงแรกยังไม่มียงบประมาณเข้ามาสนับสนุน ผมก็เอางบอาหารกลางวันมาซื้อผักที่ปลูกเองนี้แหละ เริ่มจากปลูกผักง่าย ๆ ก่อน จำพวกผักพื้นบ้าน ผักบุ้ง ผักกาด ผักชี ให้นักเรียนปลูกแล้วซึ่งขายเองจะได้เห็นว่าผักที่ปลูกอยู่ขายได้จริง ผมก็ทำบัญชีให้เห็นเป็นรูปธรรม ผักที่เหลือจากทำอาหารกลางวันก็แบ่งให้เด็กกลับบ้าน”

ส่วนรูปแบบการสอนนั้น ครูเอกชัยยืนยันว่า ไม่มีการเรียนรู้ได้ดีเท่าให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือทำด้วยตนเอง

“ถึงผมสอนเขายังไง ถ้าเขายังไม่ได้ลองทำจนได้รู้เอง เขาก็เลือกทำวิธีของเขานั้นแหละ ต่อให้ผมสอนหลักการให้ เขาก็ไม่ทำ ยกตัวอย่าง เวลารดน้ำผักขนาดผมไปสอนว่าบัวรดน้ำใช้อย่างไร เด็กยังรีบเทๆ น้ำลงไป แล้วไปตัดมาใหม่ การรดน้ำผักไม่ได้รดกันง่าย ๆ รดแบบนั้นแรงน้ำก็กระแทกรากเสียหายหมด พอเขาทำเอง เห็นเองแบบนั้น เขาก็ได้เรียนรู้ว่าต้องค่อย ๆ รด ถามว่าเคยสอนไหม สอนแล้วแต่ตอนแรกเขาไม่ทำตาม หรือบางคนมาถามว่าทำไมยังต้องใช้บัวรดน้ำ ทำไมไม่เอาสปริงเกอร์มาติด ผมถามหน่อยถ้าใช้สปริงเกอร์เด็กจะได้เรียนรู้อะไร แต่ถ้าเด็กได้ทำตั้งแต่ต้น เรียนรู้ไปเรื่อย ๆ เมื่อได้ผลผลิตออกมาเด็กก็ดีใจ เพราะเป็นผลงานของตัวเอง”

นอกจากเป้าหมายในการพัฒนาการเรียนรู้และการคิดของนักเรียนให้ได้ลงมือทำจริง ไม่ได้อ้างอิงแค่ในตำราแล้ว อีกหนึ่งเป้าหมายที่ครูเอกชัยมุ่งหมายอยากทำให้สำเร็จคือ เปลี่ยนความคิดแบบเก่าของคนในชุมชนให้เข้าใจแก่นแท้ของเศรษฐกิจพอเพียง เขาจึงกระจายองค์ความรู้ออกไปสู่ชุมชน ด้วยการนำจากในโรงเรียนให้ชาวบ้านเห็นกับตา แล้วให้นักเรียนเป็นผู้ส่งสารชักชวนผู้ปกครองปลูกผักริมรั้วบ้านของตัวเอง

ครูเอกชัยย้ำว่า สำหรับคนในชุมชนนี้ การทำให้เห็นเป็นตัวอย่างเป็นการสร้างแรงจูงใจที่ดีที่สุด

“แค่บอกด้วยวาจา แนะนำว่าทำแบบนี้สิ ทำแบบนี้ดินะ ชาวบ้านจะไม่เชื่อหรอก ต้องทำให้เห็นด้วย ยกตัวอย่างตอนผมเป็นครู คน. ผมให้ภรรยาซึ่งจบคหกรรมมาสอนชาวบ้านทำกล้วยฉาบ แต่ไม่มีใครสนใจเข้าร่วม ภรรยาผมก็ทำอยู่คนเดียว ผมจึงออกไอดีบอกภรรยาว่าไหน ๆ ก็ทำแล้ว ทำขายไปเลย ทั้งกล้วยฉาบ ขนมไข่นกกระทา และมะขามเชื่อม พอทำแล้วขายได้ ชาวบ้านก็สนใจทำตาม ตอนบอกชาวบ้านทีแรกเขาไม่กล้าเสี่ยง เพราะทำไปก็ไม่รู้จะขายได้หรือเปล่า”

คราวนี้เรื่องปลูกผักก็ให้เด็กช่วย การเริ่มต้นจากเด็กทำจะยั่งยืนถาวรกว่า เรานำพันธุ์ผักหวานกับมะระหวาน (ชาโยเต้) มาจากอุบลราชธานีบ้านเกิด บอกให้เด็กเอาไปปลูกที่บ้าน ตัดกิ่งชำไปให้คนละ ๓ กิ่ง แล้วบอกเด็กว่าครูจะติดตามไปดูผลงานที่บ้าน ทำแบบนี้พ่อแม่เขาได้เห็นด้วย เด็กบางคนทำได้ดี บางคนปลูกไม่ขึ้น เราก็ต้องสอน ตอนนี้นำแปลงผักตามบ้านพวกนี้ก็ยังมีอยู่

เศรษฐกิจพอเพียงคือปรัชญาการใช้ชีวิต

แต่กว่าจะผลักดันให้ชุมชนยอมรับและให้ความร่วมมือปลูกผักสวนครัวที่บ้าน ครูเอกชัยต้องประชุมเพื่อชี้แจงและอธิบายวิธีการทำงานอย่างยากลำบาก เพราะพื้นที่บ้านปางคามน้อย ชาวบ้านถางป่าปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวเป็นอาชีพหลัก วิถีชีวิตเดิมเลี้ยงสัตว์แบบเปิด คือ ปล่อยสัตว์เลี้ยง เช่น หมูหรือไก่เดินไปเดินมาทั่วหมู่บ้าน

“ชาวบ้านจะฝังใจกับภาพเดิม ๆ ว่า ถ้าปลูกผักแล้ว สัตว์เลี้ยงพวกหมูไก่จะเข้ามาทำลายแปลงผัก ปลูกแล้วไม่ทันได้กินเอง คนอื่นมาเก็บไปกินหมด ผักเศรษฐกิจที่ปลูกได้ก็ขายเป็นเงินแล้วเอาเงินไปซื้อของมาทำกินดีกว่า นี่คือสภาพชุมชนที่เป็นอยู่ ผมเลยต้องเข้าไปให้หลักคิด”

ครูเอกชนเล่าต่อว่า ในที่ประชุมเราบอกว่าถ้าเรื่องแค่นี้ยังทำไม่ได้ก็ไม่ต้องเป็นครูแล้ว แพ้ไก่แพ้หมู (หัวเราะ) เลยแนะนำให้ชาวบ้านจัดระเบียบพื้นที่

ถ้าทำรั้วรอบขอบชิดก็ป้องกันสัตว์พวกนี้ได้ไม่ยาก แล้วสร้างกฎชุมชนขึ้นมา ขอความร่วมมือว่าหมอย่าเลี้ยงแบบปล่อย ถ้าเป็นไก่ไขก็ต้องเลี้ยงในเล้า ที่แรกเขากัง เพราะเขาไม่รู้ ส่วนรั้วแปลงผักก็ทำให้สูงขึ้นหน่อยให้ไก่บินเข้าไม่ได้ มันอยู่ที่ว่าชุมชนจะร่วมมือกันหรือเปล่าแค่นั้นเอง

ครูเอกชัยอธิบายเพิ่มเติมถึงวัฒนธรรมของชาวบ้านในชุมชนว่า ชุมชนที่นี้อยู่กันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย มีอะไรแบ่งปันกัน กรณีที่เพื่อนบ้านมาเก็บผักสวนครัวที่เราปลูกไว้ไปทำกิน ไม่เรียกว่าขโมย

“ใครมาผักเก็บไปเขาไม่ว่า เรื่องของเรื่องคือ ปลูกไปไม่ได้กินเองก็เลยไม่อยากปลูก ผมก็บอกให้ปลูกเยอะ ๆ มันก็ต้องมีที่เราได้กินบ้างแหละ”

นอกจากพืชผักท้องถิ่นที่ปลูกขึ้นง่ายตามธรรมชาติแล้ว ปัจจุบันครูเอกชัยยังส่งเสริมให้นักเรียนเพาะเห็ด เลี้ยงปลา และทดลองนำพันธุ์ผักจากท้องถิ่นอื่นมาปลูกด้วย

“ผมขยายให้ปลูกพันธุ์ผักอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น พริก ชะอม ตอนนีเริ่มเอาหน่อไม้ฝรั่งมาลองปลูกดู ลองผิดลองถูกไปเรื่อย ๆ ครั้งแรกที่ลงหน่อไม้ฝรั่งก็โดนแมลงกินหมด คราวนี้เอาขี้ไก่มาผสม เริ่มแตกยอดออกมาแล้ว ถ้าหากเราปลูกหน่อไม้ฝรั่งสำเร็จ ตรงนี้จะเป็นรายได้ให้ชุมชนได้เลย”

เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่แค่หลักปฏิบัติ แต่เป็นปรัชญาการใช้ชีวิต ครูเอกชัยรู้ซึ่งถึงคุณค่านี้ เขาบอกว่า ทั้งหมดเป็นทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต ที่จะมีประโยชน์ต่อนักเรียนและชุมชนเองในวันข้างหน้า

“นักเรียนบางคนจบไปก็เอาวิชาความรู้ไปประกอบอาชีพได้จริง เช่น การเลี้ยงไก่ไข่ เป็นต้น ผมได้ยืนแบบนั้นก็ดีใจ เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่แค่การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ แต่เศรษฐกิจพอเพียง คือ การเรียนรู้ชีวิต เราต้องรู้ว่าจะต้องรู้อะไร เพื่อนำไปทำอะไร แล้วเอามาใช้ได้อย่างไร ต้องเรียนรู้ขนาดไหนถึงจะได้ความรู้ระดับนี้ ประเมินให้รู้จักตัวเอง จริงๆ แล้วหลักเศรษฐกิจพอเพียงช่วยสร้างเสริมระบบคิดได้ดีมาก”

ที่นี่...ห้องเรียนบ้านปางคำน้อย

ห้องเรียนโรงเรียนเขตพื้นที่ปางมะผ้า เป็นตัวอย่างการจัดการบริหารโรงเรียนแบบใหม่ กล่าวคือ ผู้บริหารไม่จำเป็นต้องอยู่ประจำในพื้นที่ แต่มอบหมายให้ครูในพื้นที่เป็นผู้วางแผนจัดการดูแลโรงเรียนให้เป็นไปตามแต่ละบริบทของชุมชน การบริหารจัดการโรงเรียนแบบที่กล่าวมามีเพียงหนึ่งเดียวในประเทศไทยที่โรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต ๑ เท่านั้น

เดิมทีผู้อำนวยการโรงเรียนหนึ่งคนดูแลโรงเรียนทั้งหมด ๒๓ โรงเรียน ทั้งเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต ๑ แต่ปัจจุบัน เพิ่มจำนวนผู้อำนวยการขึ้นมาเป็น ๔ คน ดูแลเฉพาะเจาะจงตามห้องเรียนแต่ละอำเภอ จึงเป็นที่มาของโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต ๑ ห้องเรียนบ้านปางคามน้อย อำเภอปางมะผ้า ปัจจุบันผู้อำนวยการโรงเรียน ๑ คน เป็นผู้ดูแลงานบริหารโรงเรียนทั้งหมด ๔ แห่งในเขตอำเภอปางมะผ้า และในขณะนี้กำลังประชาคมจัดตั้งโรงเรียนแห่งที่ ๕ ห้องเรียนบ้านปางคามน้อยเป็นหนึ่งนั่นเอง

“ครูที่ไม่มีหน้าที่สอนอย่างเดียว ไม่ต้องไปยุ่งกับงานงบประมาณ หรืองานธุรการในภาพรวม แต่ยังต้องทำเอกสารงานธุรการในชั้นเรียน เพื่อเป็นหลักฐาน

การทำงาน หากต้องการเบิกจ่ายอะไรก็ทำเรื่องส่งไปส่วนกลาง”

ครูเอกชัย อธิบายต่อว่า ผู้อำนวยการจะเป็นผู้ดูแลงบประมาณในภาพรวมของห้องเรียนทั้งอำเภอปางมะผ้า แต่จะไม่อยู่ประจำในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง หากโรงเรียนในแต่ละพื้นที่มีปัญหาตรงส่วนไหน นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอน สามารถติดต่อเพื่อประสานงานกับ ผอ.ได้โดยตรง

“ผอ.ประจำอยู่ที่จังหวัด เข้ามาตรวจงานเดือนละครั้ง หรือแล้วแต่วาระ ครูช่วยกันบริหารจัดการงานทุกอย่าง แบ่งบทบาทหน้าที่ตามที่ตกลงกัน เวลาจะออกแบบการสอนให้นักเรียนก็เป็นอำนาจการตัดสินใจของครู ซึ่งที่ห้องเรียนบ้านปางคามน้อยครูจะช่วยกันคิด เราสมมุติให้โรงเรียนเป็นบ้านของเรา เราอยากให้บ้านของเราเป็นแบบไหนก็ออกแบบการเรียนการสอนให้เป็นแบบนั้น”

ส่วนการเรียนการสอนแม้จะมี ๔ สารก็จริง แต่ต้องเน้นสอนให้เด็กอ่านออกเขียนได้ก่อน ถ้าเด็กไม่รู้ภาษาไทยจะสอนวิชาอื่นแล้วให้ผลการเรียนออกมาดียาก ยิ่งนโยบายของ สพฐ. ไม่ให้เด็กเรียนซ้ำชั้น ครูต้องผลักดันเด็กขึ้นไปอย่างเดียว หลายโรงเรียนเจอปัญหาปล่อยเด็กเลื่อนชั้นไปแล้วเด็กเรียนไม่ได้ ครูที่รับช่วงต่อก็จะว่าคนที่สอนมาก่อน ครูที่สอนมาก่อนไม่ผลักดันไปก็ไม่ได้อีก

เพราะมันเป็นระเบียบ ทางออกคือ ครูโรงเรียนเดียวกันต้องช่วยกันทั้งหมด จะให้ใครคนใดคนหนึ่งรับหน้าที่ไปไม่ได้ หากโทษกันไปมา ผลสุดท้ายตกที่เด็ก เด็กอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้

ด้วยจุดอ่อนเรื่องการใช้ภาษาไทยของนักเรียน การเรียนการสอนของครูเอกชัยในช่วงแรกใช้ระบบพี่สอนน้อง คือ ให้รุ่นพี่ที่มีทักษะที่ดีในแต่ละด้าน เข้ามาถ่ายทอดความรู้ให้รุ่นน้อง

“จากเดิมเราเป็นครู กคน. การสอนส่วนใหญ่ให้เด็กลงมือทำ ไม่มีรูปแบบชัดเจน แต่เมื่อเข้ามาเป็นครู สพฐ. หลักสูตรการเรียนการสอนและการประเมินมีแบบแผนชัดเจน ช่วงแรกผมเข้ามาเด็กชั้นเล็กพูดฟังภาษาไทยแทบจะไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นถ้าให้เราสอนอย่างเดียวคิดว่าเด็กคงไม่รู้เรื่อง แต่ถ้าเป็นเด็กด้วยกันเอง พูดจากภาษาเดียวกัน เขาจะเรียนรู้เรื่องกว่า ผมก็ให้รุ่นพี่เข้ามาสอนใช้ภาษาถิ่นอธิบายไปก่อน เอาให้น้องเข้าใจก่อน หลังจากนั้นจึงค่อย ๆ พัฒนาทักษะภาษาไทยให้นักเรียน”

นอกจากงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแล้ว กิจกรรมห้องเรียนชุมชน ยังสร้างพื้นที่ให้นักเรียนได้เปิดโลกทัศน์ออกไปหาความรู้นอกห้องเรียนจากผู้รู้ในชุมชนอีกด้วย ครูเอกชัย บอกว่า เรื่องเกี่ยวกับชุมชน คนในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดได้ดีที่สุด

“หมู่บ้านนี้เคยเป็นหมู่บ้านที่รับตีมีด และมีประเพณีเต้นกีนวอ ผมก็จะให้ข้อมูลเบื้องต้นในห้องเรียนก่อน เช่น เรื่องการตีมีดต้องใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง อุปกรณ์แต่ละชิ้นเรียกว่าอะไร ประเพณีเต้นกีนวอ เป็นอย่างไร มีที่มาที่ไปอย่างไร เป็นต้น พอนักเรียนไปเห็นของจริง ได้สอบถามจากผู้รู้จริง จะได้เข้าใจง่ายขึ้น หลังจากสอบถามผู้รู้ได้ข้อมูลมาแล้ว นักเรียนต้องเขียนสรุปลงในงานมาส่งครู”

หากประเมินแล้วครูเอกชัยบอกว่า นักเรียนยังมีข้อบกพร่องด้านการพูด เนื่องจากไม่สามารถเรียบเรียงคำพูดเพื่อสื่อสารในที่ชุมชนได้ ขั้นตอนต่อไปครูเอกชัยจึงวางแผนให้นักเรียนสรุปใจความสำคัญสิ่งที่ตัวเองได้เรียนรู้จาก

“เวลาได้ยินคำพูดว่าเด็กเราเรียนได้ดี เวลามีคนมาถามว่า
ทำไมเด็กจากที่นี้ออกไปเรียนได้ดีขนาดนี้
ฟังแค่นี้เราก็ตื่นใจแล้ว”

ชุมชนมานำเสนอหน้าห้องเรียน เพื่อฝึกทักษะการพูด การเรียบเรียงภาษา
ถือเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับนักเรียนได้อีกทางหนึ่ง

ปัจจุบันชุมชนเริ่มให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น เนื่องจากมีตัวอย่าง
รุ่นพี่เรียนดีที่ได้รับทุนการศึกษา รวมทั้งนักเรียนที่ตั้งใจเรียนหลายรายเมื่อ
จบแล้วออกไปเรียนต่อต่างได้รับคำชมจากโรงเรียนภายนอก

“เด็กที่ออกไปไม่มีปัญหาเรื่องต่อยอดการเรียนรู้ เพราะเด็กจบจากที่นี่
พูดภาษาไทยได้ เขียนได้ และมีระเบียบวินัย ส่งงานตามเวลา เวลาเด็กได้รับ
คำชมจากที่อื่น เด็กจะมาเล่าให้ผู้ปกครองฟัง ผู้ปกครองก็ชอบ แล้วเริ่มสนใจ
ให้ความสำคัญกับการศึกษา หลังจากนั้นก็พูดคุยกันปากต่อปาก เพราะมีตัวอย่าง
ให้เขาได้ยินได้เห็นอยู่ใกล้ๆ ตัว”

ปัจจุบันเด็ก ๆ ในชุมชนมาเข้าเรียนทุกคน หรือถ้าจบจากห้องเรียนบ้าน
ปางคามน้อยไปแล้ว นักเรียนจะเรียนต่อโดยอาจเรียนนอกระบบหรือในระบบ
ก็แล้วแต่ความสะดวกของแต่ละคน

“ผมจะบอกเสมอเวลาประชุมผู้ปกครองว่าอยากให้โรงเรียนทำยังไ
กับลูก ผู้ปกครองต้องมาบอกครูโดยตรงอย่าไปพูดกันเองข้างนอก เพราะ
ครูไม่มีทางรู้ ทุกอย่างที่ผมทำ ผมหวังให้ผลเกิดที่เด็ก เด็กไปเรียนต่อแล้ว
มีคนสะท้อนมาหาเรา เวลาได้ยินคำพูดว่าเด็กเราเรียนได้ดี เวลามีคนมา
ถามว่าทำไมเด็กจากที่นี้ออกไปเรียนได้ดีขนาดนี้ ฟังแค่นี้เราก็ตื่นใจแล้ว”
ครูเอกชัยกล่าวทิ้งท้าย

.....

รางวัลครูเจ้าฟ้ากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
มีวัตถุประสงค์เพื่อเชิดชูเกียรติให้กับครูผู้ปฏิบัติงานที่ในถิ่นทุรกันดาร
ด้วยความเสียสละในการบำเพ็ญพัฒนาเยาวชนของประเทศ
ให้มีความรู้ มีทักษะ ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และชีวิต

